

România literară

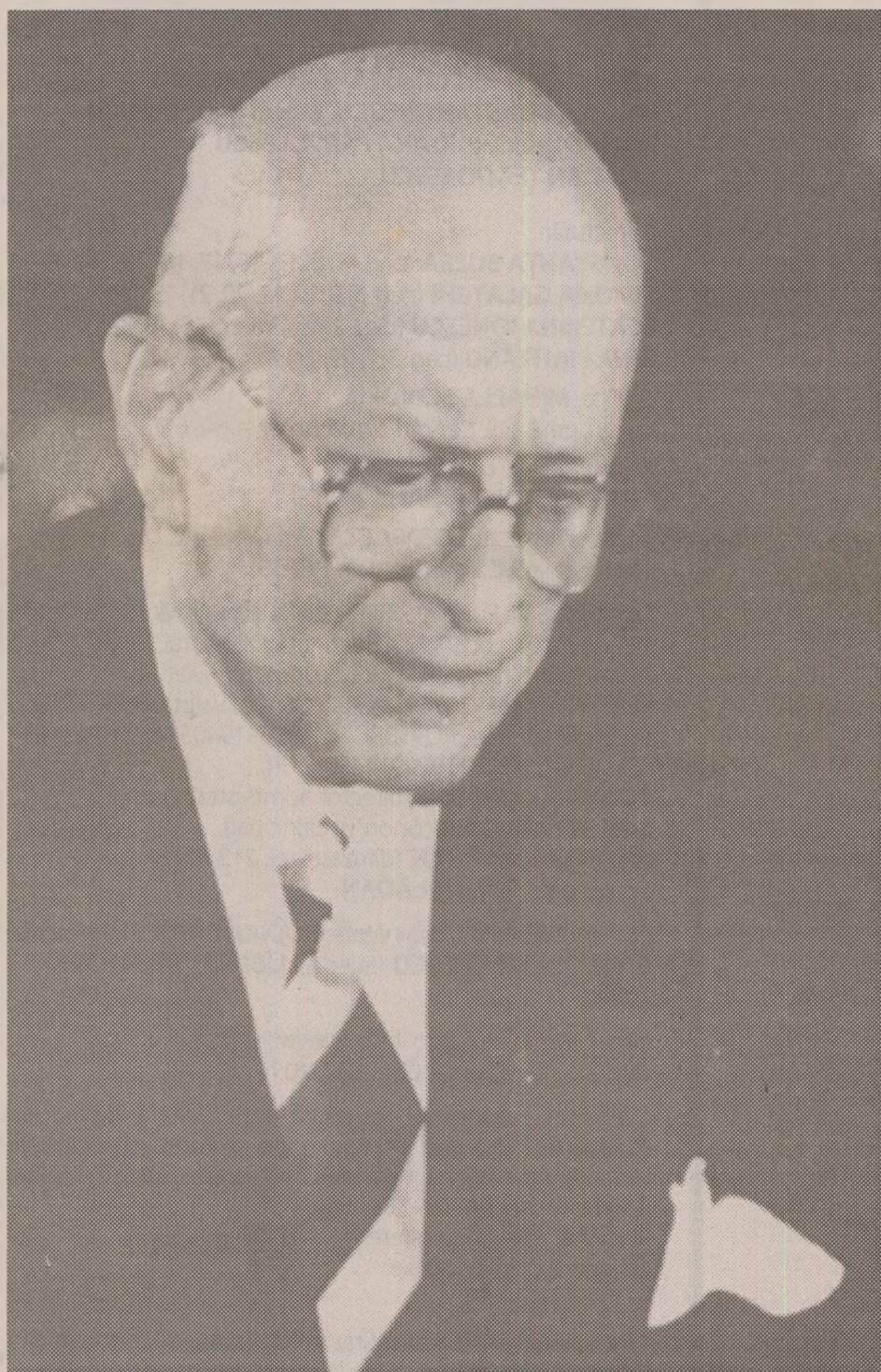
SALA DE
LECTURĂ

36

14 - 20 septembrie 2005 (Anul XXXVIII)

in memoriam alexandru paleologu

pag. 4,12,16-18

Cu Alexandru Paleologu dispăre unul dintre ultimii reprezentanți ai generației războiului, pe care, într-un articol publicat nu demult în **România literară**, Virgil Nemoianu o socotea superioară celei anterioare, aceea formată în jurul manifestelor spiritualiste de la 1927-1930. Născuți după primul război și intrați în viața culturală și politică imediat după cel de al doilea, Alexandru Paleologu și congenerii săi au suferit, aproape fără excepție, rigorile comunismului, ale marginalizării și închisorii. O generație care a părut, la un moment dat, pierdută (chiar i s-a dat acest nume), dar care, literar, s-a recîștigat pe sine după 1964 și, încă o dată, sub raport politic, după 1989. Așa se explică debutul adevărat, în fapt, un re-debut, al lui Alexandru Paleologu, ca eseist, abia în 1970, cu *Spiritul și litera*, una dintre cărțile care au contribuit la mica liberalizare culturală de la începutul regimului Ceaușescu. Deși colaborase încă din anii '38 - '43 la revistele vremii și mai apoi la cele de după 1965, Alexandru Paleologu intră brusc în prima linie a criticii literare cu volumul debutului său editorial. Pregătit să devină diplomat și lucrînd o vreme la Ministerul de Externe, în 1945-1946, Alexandru Paleologu va fi, dar peste aproape o jumătate de secol, cel dintîi ambasador al României postcomuniste în Franța, senator al Partidului Alianței Civice și al P.N.L. Și omul politic se afirmă foarte tirziu, ca urmare a unei istorii capricioase și tragice.

Eseistul și criticul se caracterizează printr-o puternică originalitate. Alexandru Paleologu este descendentul acelor intelectuali români din prima jumătate a secolului XX care au pariat pe luciditate împotriva obscurantismelor de tot felul. A destrămat cu eleganță și ironie iluziile naționaliste și deopotrivă cele comuniste. Democrat, iluminist și raționalist, a ilustrat ca puțini alții la noi o anumită tradiție a spiritului galic. Paradoxurile gîndirii lui Alexandru Paleologu sînt îndeosebi niște soluții foarte simple, deși neîntrevăzute de alții, după modelul istoriei cu oul lui Columb.

Omul era un boier, probabil ultimul dintre acei boieri prin ascendență, dar și prin stil de viață, pe care i-a cunoscut cultura noastră. De o distincție neprefăcută și de un firesc paradoxal, ca și scrisul lui, comportarea lui Alexandru Paleologu dovedea o civilitate care pare astăzi desuetă, de la eleganța neostentativă cu care se îmbrăca la perfectă bună cuviință pe care o arăta în toate împrejurările. Astfel de oameni apar rar într-o cultură. În tot secolul XX abia dacă-i putem număra pe degetele de la o mîină. Disparația lor înseamnă dispariția unei specii intelectuale și morale despre care urmașii noștri nu vor mai afla decît din manualul de liceu sau din istoriile literare.

CEL DIN URMĂ BOIER

Tabletă de Nicolae MANOLESCU

s u m a r

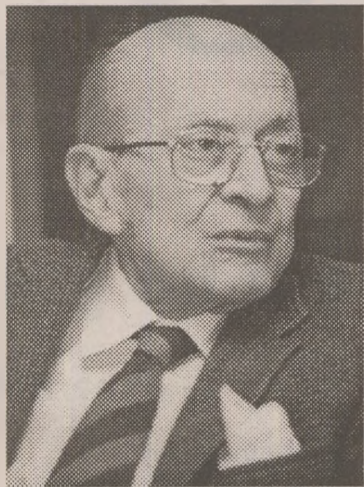

Foto: Mihai Cucu

Foto: Ion Cucu

Foto: Mihai Cucu

Foto: Ion Cucu

De la lume adunate de Horia Gârbea - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Eleganța sfidării

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Întoarcerea la maeștri

CĂRȚI RĂSFOITE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Scrisul este pentru poet un act de narcisism, care îl face pe cititor să se simtă inoportun

LECTURI LA ZI de Marius Chivu - p. 7
Cronica cititorului nemulțumit

Poeme de Claudiu Komartin - p. 8

Din Lacrima Basarabei de Ioan Lăcustă - p. 9

PLECÂND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 10
Eroismul discret

CERȘETORUL DE CAFEĂ de Emil Brumaru - p. 9

LECTURI LA ZI de Simona Vasilache - p. 10
Entomologicum Magnum

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Marele singuratic (I)

Alexandru Paleologu la ora stingerii
de Gheorghe Grigurcu - p. 12

Regiunea Literară Autonomă Basarabia
de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

Riscurile codificării de Victor Iancu - p. 15

IN MEMORIAM
Alexandru Paleologu - pp. 16-18

Confesiunile unei poete de Al. Săndulescu - p. 19

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvescu - p. 21
D-I Goe, ceva mai târziu

Festivalul și Concursul Internațional „George Enescu”
ediția a XVII-a, 2005 de Dumitru Avakian - p. 22

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
Lungmetrajele combatante pentru trofeul anonim

Un neamș hîtru de Liviu Dănceanu - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Peter Jacobi (schită pentru un portret)

Rețeta succesului de Sorin Lavric - pp. 26-27

De ce-l iubim pe Svevo de Florina Pîrjol - p. 28

Poeme de Abdelaziz Kacem
Traducere și prezentare de Antoaneta Ralian - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC de Simona Vasilache - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 1, 8, 12, 16, 17, 18, 25, 30),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 5, 9, 10, 11, 20, 21, 23, 29),

ECATERINA IONESCU (pag. 2, 4, 6, 13, 14, 15, 19, 31),

NINA PRUTEANU (pag. 3, 7, 22, 24, 26, 27, 28, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Cel din urmă boier*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO93BRDE445SV39194054450 (USD) și RO27BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ),

MIRONA LAUDĂ (economist principal),

GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>;
tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor. Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – **BRD** CAROLINE INDUSTRIE GÉNÉRALE

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

De la lume adunate

În vorbirea noastră își găsesc loc nume proprii care devin denumiri generice pentru categorii întregi de persoane. Cei care se numesc realmente așa n-au nici o vină, sârmanii, dar greu trebuie să le mai fie. Numele unui mare sfânt al bisericii a devenit, din purtător de biruință, patronul proștilor. „Nu te face (nu fi) Gheorghe”! Mai rău, diminutivul său semnifică opoziția obstinată și absurdă, împotriva evidenței: „Gică Contra”. Ion, în formula Nea Ion, este doar obtuz, opac, neinformați, simbol al mulțimii manipulabile. „Ce știe Nea Ion?” Gheorghe însă e chiar timpit și agresiv.

În schimb, Vasile o duce mult mai greu. El e contribuabilul standard, căruia i se citează numele odios, antepus prenumelui, ca exemplu de formulare oficială: Căcat Vasile. Când e vorba de o formulă standard pentru un cetățean neprecizat, el se numește în exemplele afișate la poșta Popescu Ion sau, la feminin, Popescu Ana. Dar în vorbire e mereu Căcat Vasile.

Mai rar apare Nea Nae, un nume generic ce mi-a fost atribuit și mie de către o frizeriță care m-a luat la sigur: „Te tunzi, Nae?”. În schimb, Fane apare în forma elaborată „Fane de la Sculărie”. El e membrul cel mai neînsemnat al unei comunități tehnice. Băiatul de mingi, Caddy-ul tehnic. De obicei e folosit prin negație: „Ce-s eu, Fane de la sculărie, ca să fac chestia asta?” Fane nu are funcții de răspundere, el mătură și cară șpanul. Un lucru făcut rudimentar i se atribuie - „Așa ți-o făcea și Fane de la sculărie!”

Mitică e mai glorios. Mitică sîntem toți regătenii pentru ardeleni. Mai ales bucureștenii. De unde pluralul „mitici”.

Numele generice ale persoanelor necunoscute sînt precedate de peiorativul „nea” Nea Castană, Nea Caisă, Nea Frînă (cu varianta Gigi Frînarul) sau chiar Nea Pastilă. „Spune-i lui Nea Castană să-și ia mașina din poarta mea, că-i sparg roțile”. Punctul minim este Nea P... Așa e deci cu „nea”. Când cineva mi se adresează fals afectuos cu „Nea Horică”, știu precis că nu mă stimează.

Denumiri istorice devin și ele denumiri generice. Așa este Pazvante Chiorul, personaj real folosit ca simbol al unui timp apăsător, demult revolut. Nu știu dacă a existat un Sulea Spătarul, dar se poate să fi fost. El

simbolizează pretențiile fără acoperire: se crede Sulea Spătarul. Un caz bizar e mitologicul Hector din care se reține doar organul viril: „Ce... lui Hector ?” este egal cu „Ce absurditate mai e și asta?”

Din motive neelucidate, unele nume proprii ale unor persoane reale și contemporane se regăsesc în sintagme pitorești. Probabil spre exasperarea acelor, complet inocenți. Astfel, inexplicabilă pentru mine este triviala expresie „A luat-o... de Mălineanu” (cunoscut compozitor). La fel de năpăstuită e biata interpretă de romanțe Gigi Marga. Ei i se asociază lucruri de nereprodus prin tipar.

Cu Gigi Marga ajungem la numele proprii generice feminine. Unele provin de la persoane reale ca Mița Biciclista (prostituată de lux de la început de secol XX, pe numele adevrat Maria Mihaescu, posesoarea unei case de lux ce există și azi) sau ca Mafalda, ghicitoare de renume, o Mama Omida mondială. Nu știm însă cine putea să fie, dacă a fost vreodată, Baba Vișa, simbolul decrepitudinii neputincioase. Ceva ce putea să facă pînă și Baba Vișa, trebuie să fi fost realizat de oricine. De pildă un gol de la doi metri cu poarta goală.

Fată de Baba Vișa, Țața Floarea e mai tînără, dar e ignorantă, pandantul feminin al lui Nea Ion. N-o să-ți voteze Țața Floarea un intelectual! Marița e servitoarea tînără și abuzată, excedată de corvezi. „Marița” e și porecla încălțătorului de cizme folosit cîndva de ofițeri. Dar acum trupele NATO poartă bocanci și Marița a rămas în bucătărie, ca slugă chinată. Orice soție modernă poate reproșa soțului că a devenit Marița lui.

Maria, uneori Măria, este nevasta lui Ion din bancuri. Cuplul Ion-Maria este familia standard de 2,4 membri care consumă zilnic 1,18 ouă. Ion nu apare în glumele autohtone fără Măria cum nu există Țic fără amicul lui Ștrul. Mai de curînd au apărut bancuri cu Alinuța, fetița ușor timpită, victimă a violenței familiale, candidă din prostie. Numele a devenit rapid popular. O damă blondă care întîrzie să demareze la stop e încurajată sarcastic de participanții virili la trafic: „Hai, Alinuțo, tată!”

Numele proprii, adunate de la lume, se întorc la noi pline de savoarea unor semnificații speciale, caracterizante. Spune-mi cum te numești ca să știu cine ești!

Horia GÂRBEA

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Luni 19 septembrie,
de la ora **17.00**

vă așteptăm la întîlnirea cu
“Filoculturalii”

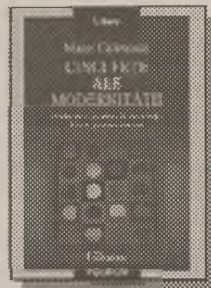
o ediție specială realizată
de Andreea Andrei
în Piața Festivalului
George Enescu

fm

Arad 106,8	Craiova 101,1	Ploiești 104,1
București 101,3	Deva 105	Rm. Vâlcea 102,5
Bacău 101,8	Galați 101,6	Satu Mare 96,1
Baia Mare 100,1	Iași 103,1	Sibiu 103,7
Brașov 105	Oradea 96,1	Suceava 101,6
Buzău 103,7	P. Neamț 100,3	Tg. Jiu 89,5

www.polirom.ro

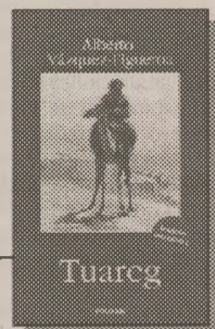
■ Matei Călinescu
Cinci fețe
ale modernității

■ Alberto Vázquez-Figueroa
Tuareg

■ Salman Rushdie
Copiii din miez
de noapte

■ Ismail Kadare
Fiica lui Agamemnon
Succesorul

Suplimentul
„CULTURA”

Un săptămîniș realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Eleganța sfidării

N-am fost niciodată cu Alexandru Paleologu în raport de „conu Alecu” și nici nu mă dădeam în vânt după ifosele boierești care, ce-i drept, mai degrabă îi erau puse în cârcă decât le promova el însuși. Nici teribilismele de care făcea caz nu-mi iscau ropote de aplauze și n-aveam nici un fel de admirație pentru felul în care, mai ales în ultima vreme, împărțea fără discernământ adjectivele depreciative. Vanitatea pare a fi, chiar în forme auto-ironice, un păcat la care această strălucită minte n-a știut să renunțe, deși ar fi fost, în suficiente situații, cazul. Nici faptul că s-a încropit să candideze pentru Senat chiar atunci când era evident că nu va face față unui atare oficiu nu mi l-a apropiat. Cât privește colaborarea cu Securitatea și felul în care a încercat să minimalizeze această reprobabilă activitate, i-a înstrăinat suficient de multă lume pentru a mai face aici un proces separat.

Încep cu aceste lucruri negative, acum, când Alexandru Paleologu nu mai este, pentru că ele trebuie spuse mai ales în cazul unui exemplar uman cu adevărat excepțional. S-a întâmplat să-i fiu în preajmă, la Timișoara și la București, inclusiv în casa din Armenească 43, am stat multe ore de vorbă și pot să depun mărturie că, da, Alexandru Paleologu a fost unul dintre cei mai seducători oameni pe care i-am cunoscut. Rareori am văzut o inteligență atât de vie gata să îmbrățișeze, cu argumente la care nu te gândeai, din unghiuri care ți-ar fi rămas în veci inaccesibile, tema pentru care te simțai pregătit și pe care voiai s-o discuți.

Probabil c-a avut, ca orice om, momentele sale de tristețe, de mohoreală, de apatie, cu siguranță a fost și acru, ciufut, antipatic. Nu l-am văzut, însă, niciodată așa. Vesnic zămbitor, prevenitor, avea știința de a-i oferi interlocutorului senzația că e cel mai important om din lume. Găsea nuanțe pentru orice context, se plia cu o admirabilă precizie pe cea mai inaccesibilă situație, disociind remarcabil între idei și senzații.

Acest bărbat capabil să peroreze ore în șir (o dată, în 1989, la Timișoara, a vorbit neconținut zece sau unsprezece ore, cu o vervă uluitoare și cu un farmec pe care n-am să le uit niciodată) știa să tacă și să asculte cu o eleganță și o curtenie de neimaginat. Deși redutabil polemist, se resemna să-și cucerească adversarul, fără să-l nimicească. Îmi închipui amărăciunea sa când, în urma faimosului studiu „Despărțirea de Noica”, a fost catalogat între detractorii filozofului, deși intenția vădită a textului era să construiască, în replică, un elogiu la adresa celui care se despărțise (pentru a se regăsi în adâncuri) de Goethe. Nimic mai străin lui Alexandru Paleologu decât spiritul belicos josnic, cruzimea barbară și înregimentarea pe bază de ordin.

Dacă ar fi să găsim o dominantă a caracterului său, probabil c-aș spune că cel mai mult îmi plăcea spiritul său rebel. Gata să apere cauze pierdute,

ba chiar să se încapățâneze în a fi campionul lor dincolo de orice limite rezonabile, era, în egală măsură, de-o extremă generozitate. Știa să acorde adversarului nu doar ceea ce i se cuvenea, ci adăuga entuziasmului său considerabil nuanțe neașteptate. Dar Alexandru Paleologu era și de-o fermitate pe care puțini oameni o bănuiau. Când, ambasador la Paris fiind, a constatat că a ajuns să reprezinte un regim criminal, a renunțat cu violență la prerogativele și avantajele ce decurgeau din funcție și a refuzat să fie complicele lui Iliescu. Câți au făcut-o?

Acuzat de superficialitate și de-un excesiv „spirit monden”, Alexandru Paleologu a știut să dea consistență unor activități care în ochii filistinilor erau demne de dispreț. Într-atât de puternic era personajul pe care-l ilustra, încât puțini se mai referau la el, în ultimii ani, ca la un scriitor. Or, Alexandru Paleologu a întrupat spiritul ironic-paradoxal inaugurat în eseistica română de Paul Zarifopol – acesta însuși ieșind din mantaua lui Caragiale – și ajuns azi, spre imensa noastră pagubă, de izbeliște. Într-o lume de încruntați și de corecți-politic, evident că relativismul susținut cu superbie de Alexandru Paleologu zgâria neplăcut urechile otrăvite de consumul nesățios de sintagme-de-a-gata. De aceea, scrisul său e sortit să se adreseze, asemeni ceaiurilor scumpe, pipelor din lemn nobil și coniacului de clasă unei minorități veșnic primejduite, câtorva inși deloc grăbiți să-și afirme adevărurile – tocmai pentru că știu că adevărul e de partea lor.

Oricine l-a întâlnit pe Alexandru Paleologu va fi remarcat diferența enormă între placiditatea cu care știa să asculte și trecerea aproape vehementă la contraatac. Există în acest supraviețuitor al lumii vechi o energie a convingerilor ferme care-l ajuta să se mobilizeze de fiecare dată când avea ceva de spus. Nu cred că dreptatea era întotdeauna de partea lui – iar atunci când știa că greșește era gata să accepte poziția contrară. Eleganța era, poate, prima din valorile lumii pe care o reprezenta. O eleganță care se vedea și în felul de a se îmbrăca și în lipsa prejudecăților de orice fel. Un om care a fost umilit, aproape aneantizat, de comuniști nu avea pentru aceștia nici ură, nici ranchiună. Se mulțumea să-i disprețuiască. Eleganța îl făcea să fie recunoscător și pentru sărăcie, și pentru nefericire, și pentru anularea șanselor.

N-am întâlnit pe nimeni care să aibă o atât de covârșitoare și aproape extatică admirație pentru femei. Nu doar atunci când vorbea, dar și când scria despre acestea o făcea într-un stil ce atingea sublimul. Fie că erau boieroaiice, fie că proveneau din lumea celor ce trăiau din negoț cu propriul trup, Alexandru Paleologu descoperea cu fervoare misterul adânc, partea metafizică a inegalabilelor noastre semene. Paginile despre femei – inclusiv despre personajele literare feminine – se numără între vârfurile de expresivitate ale acestui artist al sfidării și ironiei amorsoare retorice.

Caz rarism, tot ce a scris Alexandru Paleologu nu numai că e valoros, dar va trece cu siguranță proba timpului. Eleganța stilistică, mascată de-un savant colocvialism, e aceea a marii eseistici de totdeauna, de la Montaigne la oamenii de spirit ai Franței interbelice. Regretul de a nu fi încheiat cele două cărți care ar fi fost, cu siguranță, capodopere – una despre „abisalul Caragiale”, cealaltă, volumul de memorii – este cu atât mai mare cu cât fragmentele pe care le-am citit dau măsura originalității talentului său. Confiscat de politică – pentru care, personal, nu cred că avea talent –, Alexandru Paleologu ne-a privit de două posibile monumente de artă și frumusețe.

Închei acest articol încercând să-mi imaginez zâmbetul său fin-ironic la citirea panegiricelor dedicate de presa dâmbovițeană, veritabile mostre de prost-gust și mitocănie, de la „Au revoir, coane Alecu!”, de pe pagina întâi a unui cotidian, la penibilul „Alexandru Paleologu a plecat înspre o lume mai bună”, din altul. Nu, Alexandru Paleologu n-a plecat nicăieri. Ca orice artist adevărat, el rămâne prin creația sa. E timpul să-l citim și să-l recitim. ■

Nominalizări la premiile Uniunii Scriitorilor pentru anul 2004

Juriul Uniunii Scriitorilor întrunit în ziua de 5 septembrie 2005, în componența: Ștefan Agopian, Adrian Alui Gheorghe, Daniel Cristea-Enache, Constantin Cubleșan, Mircea A. Diaconu, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Mircea Mihaies, Dan C. Mihailescu, Nicolae Oprea, Ion Pop (președinte), George Vulturescu, a hotărât următoarele nominalizări pentru premiile USR pe anul 2004:

Proză

Mircea Cartarescu, *De ce iubim femeile*, Ed. Humanitas; Gabriel Chifu, *Visul copilului care pășeste pe zăpadă fără să lase urme*, Ed. Polirom; Gheorghe Crăciun, *Pupa Russa*, Ed. Humanitas; Dan Lungu, *Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri și mistere*, Ed. Polirom; Constantin Stan, *Gerda*, Ed. Cartea Românească; Dumitru Țepeneag, *La Belle Roumaine*, Ed. Paralela 45

Poezie

Constanța Buzea, *Netrăite*, Ed. Vineia; Dumitru Chioaru, *Viața și opiniile profesorului Mouse*, Ed. Limes; Liviu Georgescu, *Orologiul cu statui*, Ed. Dionis; Letiția Ilea, *O persoană serioasă*, Ed. Limes; Dumitru Mureșan, *În căutarea ființei*, Ed. USR; Ioan Es. Pop, Lucian Vasilescu, *Confort 2 îmbunătățit*, Ed. USR

Dramaturgie și teatrologie

Daniel Bănuțescu, *Cine a câștigat războiul mondial al religiilor*, Ed. MLR; Mircea Ghițulescu, *Cartea cu artiști*, Ed. Teatrul românesc contemporan, Ed. USR; Radu Macrinici, *Această poveste nu va fi spusă niciodată*, Ed. Elikon; Adrian Mihalache, *Verva Thaliei*, Ed. Fundația Contemporanul. Ideea Europeană; Marian Popescu, *Scenele teatrului românesc. De la cenzură la libertate*, Ed. Unitext

Literatură pentru copii și tineret

Leo Butnaru, *Cărutul cu îngeri*, Ed. Prut Internațional; Ioana Diaconescu, *Roni cel viteaz și prietesa cu ghetete*, Ed. Vivaldi; Iuliu Rațiu, *Rivalii lui Harry Potter*, Ed. USR

Istorie, teorie și critică literară

Adriana Babeți, *Dandysmul. O istorie*, Ed. Polirom; Barbu Cioculescu, *Mateiu I. Caragiale. Receptarea operei*, Ed. Bibliotheca; Dan Cristea, *Autorul și ficțiunile eului*, Ed. Cartea Românească; Mircea Iorgulescu, *Tangențiale*, Ed. ICR; Ion Simuț, *Reabilitarea ficțiunii*, Ed. ICR; Ana Maria Tupan, *Sensul sincronismului*, Ed. Cartea Românească

Eseuri, Jurnale, Memorii, Publicistică

Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievi*, Ed. Polirom; Nicolae Gheran, *Sertar, evocări și documente*, Ed. ICR; Andrei Oișteanu, *Mit și magie în cultura tradițională românească*, Polirom; Horia Roman Patapievi, *Ochii Beatricei...*, Ed. Humanitas; Marta Petreu, *Conversații cu...*, Ed. Universal Dalsi

Traduceri din literatura universală în limba română

Aurel Buiciuc, *Mihail Bulgakov, Scene moscovite*, Ed. Polirom; Șerban Foartă, *Blazoanele anatomiei feminine. Poeți francezi din epoca Renașterii*, Ed. Humanitas; Emanoil Marcu, *Milan Kundera: Lentoarea*, Ed. Humanitas; Sorin Mărculescu, *Miguel de Cervantes: Don Quijote, I-II*, Ed. Paralela 45; Horia-Florian Popescu, *Vladimir Nabokov, Ada sau ardoarea*, Ed. Polirom; Alexandru Vlad, *Graham Greene: Puterea și gloria*, Ed. Polirom

Antologii, Dicționare, Ediții critice

Al. Condeescu, *Nichita Stănescu, Opera magna*, Ed. MLR; Ion Istrate, Ion Milea, Doina Modola, Augustin Pop, Mircea Popa, Aurel Sasu, Elena Stan, Valentin Tașcu, *Dicționarul cronologic al romanului românesc*, Ed. Academiei

Debut

Ioana Bradea, *Băgău*, proză, Ed. Est; Ionuț Chiva, *69*, proză, Ed. Polirom; Constanța Ghițulescu, *În șalvari și cu iglic*, eseu, Ed. Humanitas; Bogdan Perdivară, *O sută de kilometri de pivniță*, Ed. Vineia; Miruna Vlada, *Poeme extrauterine*, poezie, Ed. Paralela 45

Primum

În urma publicării nominalizărilor făcute de juriul USR pentru premiile anuale pe anul 2004, am primit un mesaj din partea scriitorului Gabriel Chifu, nominalizat la Secțiunea Proză, pentru romanul *Visul copilului care pășeste pe zăpadă fără să lase urme*, apărut la Editura Polirom, mesaj prin care mulțumește juriului și ne anunță hotărârea sa de a nu candida la premiile USR pe durata exercitării mandatului de secretar al Uniunii Scriitorilor.

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Întoarcerea la maeștri

Daniel Cristea-Enache, *Sertarul scriitorului român. Dialoguri pe hârtie*, Editura Polirom, Iași, 2005, 244 pag.

Înainte de 1989 scriitorii erau niște mituri ale vieții publice. Toată lumea știa de Marin Preda, Constantin Ţoiu, Ana Blandiana, Augustin Buzura, Nicolae Manolescu, Al. Paleologu, Octavian Paler, Ștefan Augustin Doinaș. Cărțile lor apăreau în tiraje de sute de mii de exemplare (niciodată îndestulătoare), erau citite cu nesaț și comentate multă vreme între colegii de muncă sau de școală. Puțini aveau idee cum arată la față acești scriitori (era interzisă publicarea fotografiei autorului pe copertile cărților), dar toată lumea știa aceste nume (aureolate și de frecvența lor citare în emisiunile postului de radio „Europa Liberă”), iar întâlnirea unui autor în carne și oase se transforma întotdeauna într-un eveniment memorabil.

Trivializarea spațiului public (prin proliferarea pe posturile de radio și televiziune a pornografiei, violenței, limbajului obscen, umorului grosier) a atins, inevitabil, și lumea literaturii. Limbajul literar pare a se adapta, de voie, de nevoie, la retorica promovată de emisiunile de divertisment ale televiziunii, superficialitatea și comoditatea devin elemente definitorii în actul receptării. Dispariția vreunui maestru al scrisului, între două episoade ale grupului „Vacanța Mare” este un prilej pentru a constata cât de departe a ajuns ignoranța, inclusiv la nivelul responsabililor departamentelor culturale din *mass-media*.

Pe fondul confuziei de valori care tinde să se instaureze în societatea românească, o carte precum cea publicată recent de Daniel Cristea-Enache este mai mult decât binevenită. Mircea Angheliescu, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Nina Cassian, Gabriel Dimisianu, Ștefan Augustin Doinaș, George Gană, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Ileana Mălăncioiu, Dumitru Micu, Virgil Nemoianu, Z. Ornea, Octavian Paler, Marta Petreu, Andrei Pleșu, Cristian Tudor Popescu, Mihai Șora, Dorin Tudoran sînt oameni cu destine diferite, cu viziuni politice și literare, uneori incompatibile, dar care toți au marcat, într-un fel sau altul, literatura română de după cel de-al doilea război mondial. Au văzut și au trăit multe, iar tînăra generație ar avea numai de cîștigat din ascultarea cu atenție a ideilor lor și a modului în care sînt ele argumentate.

Sertarul scriitorului român este o carte de interviuri oarecum atipică. Daniel Cristea-Enache și-a trimis în scris întrebările și a primit răspunsurile fără să se vadă, față în față, cu „interlocutorii” săi. Avantajul unei asemenea proceduri, dîncolo de comoditatea autorului care nu a mai fost nevoit să facă munca deloc ușoară a transcrierii benzilor audio, este acela că majoritatea textelor se află la cote stilistice foarte ridicate (oralitatea presupune exprimări eliptice, repetiții obositoare și chiar unele neglijențe gramaticale), greu de atins în cazul unui interviu vorbit. Practic, toate răspunsurile sînt niște mici eseuri, unele încîntătoare ca stil și ca ideatică. Dezavantajul principal este, fără îndoială, pierderea spontaneității, absența aceluia fior de viață care face farmecul oricărui interviu. Chiar și așa însă în replicile multor parteneri de dialog (epistolar) se simte o neostoită vervă. Întrebat despre proporția ideală dintre cultură și talent în structura unui poet, Ștefan Augustin Doinaș oferă un răspuns memorabil: „Departă de a «timora» talentul, cultura îl provoacă și îl stimulează. Pentru toată lumea? Nu, firește că nu. Pe unii îi «sperie» deoarece concep literatura ca proces-verbal al secrețiilor lor endocrine, îndeosebi afective. După mine, a trăi cu adevărat în literatură nu înseamnă deloc a transpira literatură. Cultura, pentru literatul însetat de valori, nu se mîncă cu polonicul; ea nu provoacă greață, ea nu-i «ciumurlește» (cunoașteți acest cuvînt ardelenesc?...) decât pe cei care nu au organ pentru cultură. Nu e nimic rușinos în a nu avea organ pentru cultură, cu condiția să nu fii literat. Nici Goethe nu avea – conform propriei mărturisiri – organ pentru filozofie. De aceea nici nu l-a interesat filozofia. Dar pentru cultură avea organ și în asta stă o parte din secretul creației sale”. (p. 67) Mulți dintre tinerii poeți de azi ar trebui să recitească, cu atenție sporită, aceste fraze. Cu subtilitatea care l-a făcut celebru, și cu umorul

său abia întrezărit își explică Nicolae Manolescu metoda critică: „Rămîn ce-am fost: impresionist. Metodele în critică vin și trec, impresiile noastre subiective se dovedesc autentice și vii. Greșite, uneori, dar adevărate. Naive, alteori, dar oneste. Prefer să «ratez» într-o critică fără metodă decît să «cîștig» într-o metodă fără critică”. (p. 103) Unul dintre oamenii sublimi ai vremii noastre, filozoful Mihai Șora, își dezvăluie cu inocență o trăsătură de caracter pe care nu i-o bănuiau mulți: „Amînarea îmi stă în fire și nu mă apuc cu adevărat de treabă decît atunci cînd nu mai am încotro, de obicei pentru că risc să încurc serios pe cineva care obținuse de la mine de text și fără el rămîne descoperit: așa, cu ștreangul de gît, mă aștern, în sfîrșit, pe treabă și în general treaba îmi merge bine” (p. 212). Acest stil „Șora” în viața literară nu este deloc o raritate, cu deosebirea semnificativă că altora treaba nu le iese întotdeauna la fel de bine.

Ceea ce deranjează în aceste „dialoguri pe hîrtie” sînt întrebările nejustificate de lungi (ele sugerează o dorință a autorului de a se băga în seamă mai mult decît o permite modestul statut de reporter pe care și l-a asumat) și, mai ales, faptul că unele dintre aceste întrebări nu sînt chiar inocente. Din felul în care sînt puse, ele sugerează răspunsul pe care autorul îl așteaptă de la intervievați. Am să dau doar un exemplu. O temă obsedantă pentru reporter este aceea a măsurilor diferite cu care ar fi cîntărite compromisurile făcute de scriitorii cu vederi de stînga față de cele ale celor cu vederi de dreapta. Pusă ca atare întrebarea nu ar ridica nici un fel de probleme. Dar iată cum este ea formulată de Daniel Cristea-Enache: „Mie mi se pare mult mai vinovat acel scriitor care face compromisuri în plină democrație, cînd nimic nu-l obligă la ele, față de acel scriitor pe care o dictatura îl obligă la compromis. Între Mircea Eliade și Tudor Vianu, de pildă, mie primul îmi pare mult mai culpabil decît al doilea”. Mai grav mi se pare faptul că o întrebare formulată astfel nu îi este adresată vreunui admirator necondiționat al lui Mircea Eliade, ci lui... Zigu Ornea. Este clar că Daniel Cristea-Enache face aici ceea ce în politică se numește „ridicarea mingii la plasă”. Fără a fi un mare fan al ideilor politice ale lui Mircea Eliade, mă încumet să răspund eu la această întrebare. Între Mircea Eliade și Tudor Vianu, doar în cazul celui de-al doilea se poate vorbi de compromisuri. La Eliade se poate vorbi de orbire, naivitate, prostie, dar nu de compromisuri pentru că, spre deosebire de Vianu, Calinescu, Sadoveanu și ceilalți, Eliade a acționat din convingere. Bune, proaste, acestea erau ideile în care credea și pe care și le-a asumat în mod deschis. În momentul în care Eliade și-a făcut publice simpatiile legionare, Garda de Fier nu avea nimic de oferit. În plus, în momentul aderării sale, savantul nu avea să știe cum va evolua Garda de Fier. De aceea, ideile politice ale lui Mircea Eliade pot fi discutate și combătute, dar, în cazul lui nu se poate vorbi de compromisuri. În schimb, Tudor Vianu nu a aderat la comuniști în timpul războiului, nu și-a asumat riscuri în numele unei convingeri, ci doar în momentul în care aceștia se aflau deja la putere și, se presupune, aveau ceva de oferit. Gabriel Dimisianu are dreptate, Vianu merita cu prisosință toate demnitățile primite în timpul regimului comunist. Prezența sa în Universitatea din București a fost marea șansă a celor care au studiat în acei ani. Nimeni nu îi acuză pe Tudor Vianu sau pe George Calinescu pentru adeviziunile lor la regimul comunist într-o perioadă în care vecinii și colegii lor dispăreau pe capete în temnițele comuniste. Fără ei, cu greu s-ar mai fi putut vorbi astăzi despre literatura română. Însă, dacă adeziunea lor nu a fost una din convingere, este clar că a fost vorba de compromisuri morale mai mici sau mai mari. Este treaba istoricilor să numere victimele celor două totalitarisme ale secolului XX și să stabilească matematic care dintre ele a fost mai sinistru, dar, într-o logică strict morală, dacă opțiunea lui Mircea Eliade ar putea-o înțelege (uimit fiind de conținutul ei), pe cea a lui Tudor Vianu, mai puțin. ■

critică literară

Alex Ștefănescu

CĂRȚI RĂSFOITE

Anatolie Panîș, Sfârșitul lumii, roman cu 4 subdiviziuni, Ed. Snagov, 2005. 256 pag.

Roman patetic, aluvionar cuprinzând printre altele o tragică poveste de dragoste: Domitie și Condrat aspiră amândoi la iubirea Lidiei (care declară, provocator, că nu s-a mai culcat de un an cu soțul ei). Domitie îl aruncă sub gheața unui râu pe Condrat, dar după un timp acesta își face totuși apariția și îl înjunghie pe la spate, cu un cuțit, pe Domitie. Sfârșitul unui om – așa reiese din roman – poate fi considerat sfârșitul lumii.

În legătura cu sfârșitul propriu-zis al lumii există în carte o întreagă eseistică, metafizic-funambulescă, uneori cu o notă de sarcasm (ca în *Cimitirul Buna-Vestire* de Tudor Arghezi și nu ca în recent apărutul *Sfârșitul lumii* al lui Tudor Călin Zarojanu). Anatolie Panîș nu se dezmințe, rămâne același autor talentat și plin de fervoare, ușor naiv (poate voit naiv) care îl cucerește-copleșește-obosește pe cititor cu monologurile lui epico-eseistice arborescente.

Angelica Mihalcea Stan, Testul umbrei, postfață de Nicolae Țone, București, Ed. Vinea, 2005. 124 pag.

Angelica Mihalcea Stan, în prezent arhitectă, a fost remarcată ca poetă la 17 ani, în 1986, de Geo Dumitrescu, și a publicat un prim volum de versuri *Bumerang*, în 1999, la Editura Cartea Românească. Cea de-a doua carte a sa, *Testul umbrei*, o prezintă, cum explică Nicolae Țone inspirat în postfață, ca pe o „fire tare”, care vede totul, chiar și ceea ce alții preferă să ignore din lașitate. În versuri precise și nervoase (inegale ca valoare, unele fiind compromise din cauza numărului prea mare de abstracții) ea înregistrează tragedia infiltrată în banalitatea vieții de fiecare zi.

Marian Drăghici, Negresa, poeme din Epocalipsă, București, Ed. Vinea, 2005. 96 pag.

Poezie discursivă, remarcabilă prin decizie și forță, prin masculinitate. Autorul are atitudinea unui Hemingway al poeziei; nu ți-l poți imagina decât hirsut și ars de soare, vânând senzații tari în Africa. Moartea este pentru el o prezență familiară:

„Dacă acum nu mărturisesc, nu voi mărturisi niciodată./ eram tânăr, scriam, n-am avut de ales/ moartea în somn mă săruta pe obraz, iubita pe gură,/ astăzi ceva s-a schimbat/ e bine să țină de învățătură./ femeia mă sărută pe obraz,/ moartea în somn mă sărută pe gură.” (*Anul maimuței*, 1992)

Scrisul este pentru poet un act de narcisism, care îl face pe cititor să se simtă inoportun

Fiecare poem pare rațional și explicit, dar, din frazele sale limpezi, se configurează viziuni stranii. Un text antologic este cel de la care s-a împrumutat titlul întregului volum:

„Ai zice că Africa toată e plină de negrese, dar nu./ Africa toată e plină de negresa mea./ bate vântul prin negresă ca prin sită, când bate vântul./ Când plouă, plouă prin negresă ca printr-un acoperiș spart” etc. (*Negresa*).

Mihai Sultana Vicol, Elegia suferinței, Iași, Ed. Opera Magna, 2005. 52 pag.

Volumul s-ar fi putut intitula și *Un suflet în flăcări*. Autorul, format parcă la școala lui Costache Conachi și Ienăchiță Văcărescu, iubește pătimaș, suferă, se lamentează, acuzând-o pe femeia iubită de insensibilitate:

„Nu știi, barbaro, cât mă doare/ când îți înfigi în mine nepăsarea/ când mă lovești nedrept cu cnutul/ și-mi pui pe umeri sisifice blesteme// Nu vrei să știi nimic din toate-acestea/ din Roma sufletului meu/ nu au rămas decât ruine/ Tu m-ai trecut prin foc și sabie/ fără să știi ce-i remușcarea.”

Această revărsare de suspine și reproșuri are, poate, eficacitate în acțiunea de cucerire a unei femei; nu are însă și eficacitate estetică.

Tudor Opreș, Drama învățământului românesc de azi, cu o postfață de prof. univ. dr. Dan Zamfirescu, București, Ed. Roza Vânturilor, 2004. 512 pag.

Prin „învățământul românesc de azi” Tudor Opreș înțelege învățământul românesc de după 1989, care confirmă într-un mod demoralizant o ecuație ironică formulată cândva de Mircea Malița: „organizare + reorganizare = dezorganizare”. Cu sagacitate și spirit critic, cu sentimentul răspunderii cetățenești, dar și cu plăcerea de a vorbi despre sine, Tudor Opreș, profesor el însuși o viață întreagă, denunță haosul din activitatea școlară de la noi. Deși nu este un studiu sistematic, ci o

culegere de articole (publicate în diverse reviste de-a lungul ultimilor cincisprezece ani), cartea acoperă toate problemele domeniului, de la raportul dintre științele umaniste și cele exacte și până la calitatea manualelor școlare, de la numărul de ani de școală obligatorii și până la educația patriotică a elevilor. Dacă facem abstracție de unele extravagante, proprii temperamentului lui Tudor Opreș, ca și de accentele puse de el pe furiș pe meritele PSD (care în realitate a adus grave prejudicii învățământului românesc actual, năclându-l în reziduurile unei gândiri naționalist-comuniste), putem citi volumul cu folos, molipsindu-ne eventual de la autor de dorința de a face ceva pentru schimbarea în bine a situației.

Titu Popescu, Mirela – un paradox, eseu monografic, Pop Verlag, Ludwigburg și Ed. Marineasa, Timișoara, 2005. 240 pag.

Autorul, bine informat, și totodată extaziat în fața personalității Mirelei Roznoveanu, analizează cu seriozitate – dar și cu frecvente alunecări într-o retorică grandilocventă – viața și opera acestei autoare, pe care o numește într-un stil familiar-glorificator, ca pe o vedetă de muzică rock, „Mirela”.

Mirela Roznoveanu, stabilită din 1991 în Statele Unite, unde lucrează la Facultatea de Drept de la New York University, s-a remarcat încă din România ca o scriitoare cu multiple posibilități, profesând o critică literară nonconformistă (*Lecturi moderne*, 1978) și angajându-se în întreprinderi eseistice de mare anvergură (*Civilizația romanului*, vol. I, 1983, vol. II, 1991). Curajul ei intelectual, slujit de inteligență și avânt liric, dar prejudiciat uneori de absența unui simț al ridicolului, a dus-o în aventuri literare demne de interes și riscante, în același timp. Romanele scrise în SUA (*Viața pe fuga*, 1997, și *Plătonia*, 1999) sunt adevărate cicloane de trăiri și reflecții, oferind suficiente argumente și celor care o admiră, și celor care o contestă.

Stilul encomiastic adoptat de Titu Popescu în monografia sa nu este cel mai potrivit pentru analiza unei asemenea personalități. „Mirela” avea nevoie de un exeget lucid, cu spirit critic, nu de unul care pare îndrăgostit de ea.

Liviu Georgescu, Piatră și lumină, cu un Argument al autorului, postfață de Gheorghe Grigurcu, Pitești, Ed. Paralela 45, 2005. 296 pag.

Noua carte a lui Liviu Georgescu, elegant intitulată *Piatră și lumină*, cuprinde poeme formate din aglomerări de metafore, care creează o impresie de greutate fastuoasă. Ca de obicei, poetul nu face efortul să-l seducă pe cititor, ci se înfășoară enigmatic în această mantie lingvistică princiară. Scrisul este pentru el un act de narcisism, care îl face pe cititor să se simtă inoportun.

Marius Ghilezan, Furia, București, Ed. Humanitas, 2005. 296 pag.

Evocare – într-un stil colorat și alert – a unor momente (de deznădejde sau triumf) trăite de-a lungul anilor de un supporter al echipei de fotbal „Politehnica” Timișoara. Autorul nu are forța artistică necesară ca să transfigureze aceste momente și să le facă inteligibile pentru cititorii neinteresați de fotbal. ■

critică literară

Marius Chivu

LECTURI LA ZI

Cronica cititorului nemulțumit

Chiar și când e vorba de un debutant despre care nu știi mai nimic, primul contact cu cartea îți creează câteva minime așteptări. De altfel, acesta este și scopul cărții ca „obiect” al tranzacției de librărie. Ca marfă, mai direct spus, oferită spre vânzare de un editor. Prestigiul editurii și/sau al colecției, coperta atrăgătoare, banderola cu prezentare incitantă, câteva citate interesante, prezentarea atractivă sau recomandarea directă a cărții de la cel pe care sociologii literaturii îi numesc „mediatori de opinie”, el bine, toate acestea au ca scop trezirea interesului pentru un produs care, deși nu l-ai încercat încă, îți lasă impresia că îți va satisface niște nevoi. Despre Bogdan Mirică află că e un tânăr licențiat în Jurnalism, că a scris la Dilema, Cosmopolitan, Academia Cațavencu, că e copywriter la o agenție prestigioasă, în fine, că romanul lui de debut ar fi „deopotrivă o carte excelentă și un certificat de identitate culturală”. Colecția în care apare este „Risul lumii”, unde au fost publicați deja Des Machale, Andrei Pleșu sau Christopher Buckley. Așteptările nu pot fi, așadar, decât mari. Să vedem însă ce găsim în carte.

Bogdan Mirică, Bestseller, Editura Humanitas, București, 2005, 222 p.

Oxy Duma este proprietarul unui cactus mort și proaspăt concediat de la agenția de publicitate unde lucra. Brusc, realizează că își va răzbuna destinul scriind o carte ce va supraviețui generațiilor, o capodoperă, un roman despre „umorul ezoteric”: despre „sinusoidală umorului în conștiința umană”. Micchi Două-Trei Degete este prietenul lui care face infarcturi unul după altul. Filozofia culinară de viață a lui Sebastosso, un alt prieten al lui Oxy, este că flatulațiile sînt semnul „fragmentării ordinii firești a lucrurilor”. Borac este un fost coleg de serviciu care, evaluat prin metoda inducției de către un psihofuturolog, alege să-și schimbe culoarea pielii pentru a cînta jazz „ca un negru”. În plus, află de la Mama Dolores că într-o viață anterioară a fost Laika. Engelbert Jr. este fiul lui Engelbert Sr., unul dintre cei mai mari scriitori și Președintele Onorific al Asociației Pensionarilor Daltoniști. După sinuciderea tatălui, prestigiul de scriitor se transferă juniorului bisexual din motive de *trend*. O trupă techno-punk se numește Cocoo Doodle How Do You Do, o alta De Meche Code. Într-o scenă onirică apare dracul personal ce-și spune „proiecția negativă a personalității” sau radical din 666 (pretinde că hamburgerul este invenția lui malefică) și încă unul care poartă un tricou cu Maradona, prilej pentru următoarea frază: „Cei patru – Oxy Duma, *proiecția negativă*, Micul Maradona și Autorul – își dădura seama că ajunseseră la limita a ceea ce se putea numi *convenție literară*.” Un antreprenor de pompe funebre face coșciuge cu interior din piele de antilopă, aer condiționat și televiziune prin cablu cu 60 de canale. La o licitație se vinde nota *LaDoMiii 7 minor*, notă cîntată o singură dată și din greșeală de către Jimi Hendrix. În tot acest timp, Oxy Duma umbă de colo colo și vorbește cu toți despre romanul vieții lui pe care chiar îl termină de scris nu înainte ca Micchi Două-Trei Degete să descopere că Engelbert Jr. furase ideea cu „umorul ezoteric”. „Secretul” filozofiei lui de Oxy era Marea Glumă a Omenirii: numai că „Gluma nu are cum să fie transpusă în cuvinte. Marea Glumă a existenței umane nu este un banc, o poveste cu tîlc sau o snoavă... Punctul delimitează clar

etape. Sfîrșituri și începuturi... Punctul este granița fără de care lumea ar fi un ghiveci semantic. Punctul este singurul care ne poate face să o luăm de la început. Punctul este Suprema Glumă a Omenirii”. Engelbert Jr. scrisese însă în cartea sa că Suprema Glumă ar fi „Punctul și Virgula”. În paginile ziarului *Times New Roman* sînt publicate acuzațiile de plagiat și se dezbate adevărata identitate a Supremei Glume: Punctul sau Punctul și Virgula?

Lămuriți? Măcar amuzați? Căci acesta este, rezumat atît cît e posibil, *Bestseller*-ul lui Bogdan Mirică, „certificatul de identitate culturală” apărut în colecția „Risul lumii”. Finalul cărții în care ne întoarcem la momentul cînd Oxy era încă angajatul agenției iar cactusul nu îi murise putea să lipsească. *Bestseller* – înțelesesem oricum – se vrea, de fapt, o farsă de roman. Se vrea un banc sec, dar este o glumă proastă. Căci ce poți spune despre o asemenea carte în care umorul este, practic, torturat pe fiecare pagină cu tot felul de limbuții, miștocăreli, poante și glumițe ieftine de genul: „Borac își plecă privirea în pămînt. Pentru că nu văzu nimic interesant, o ridică”, „După ce scuipă de 247 de ori (aprox. 1,3 l de salivă)...”, „Marele scriitor avea multe cărți, majoritatea fiind cărți de vizită sau de joc” ș.a.m.d.? Cartea nu numai că nu are pic de umor, dar te intrigă prin obstinția cu care încearcă să fie amuzantă cu prețul celor mai subțiri artificii. Plin de *figuri*, mofturi și fițe textuale răsuflete, romanul

acesta cu titlul îndrăzneț este, din păcate, mai mult decît plictisitor, pe alocuri este de-a dreptul trist. Deși plusează pe oraltate, dialogurile redundante, repetitive vizînd absurdul, abundînd în truisme sau, dimpotrivă, în paradoxuri sînt tocmai părțile pe care te vezi nevoit să le sari. Dezinvoltura cu care este scris nu ține de o poetică dar de caracterul flegmatic al autorului care pare că-și ia în răspăr propria carte adjudecîndu-și, la un presupus nivel metatextual, gloria unui jemanfișism textual altfel superficial. O fraza aproape de final încearcă să-ți inducă, în cazul respingerii, sentimentul incapacității de a pricepe (pseudo)filozofia, „mesajul” cărții: „Există riscul ca la final, după ce le voi fi dezvăluit oamenilor Gluma, ultima treaptă a evoluției umorului, ei să nu rîdă. Să nu rîdă pentru că nu au înțeles nimic! De fapt, nici nu ar fi vina lor. Ar fi exclusiv vina mea, pentru că nu m-am făcut înțeles.”

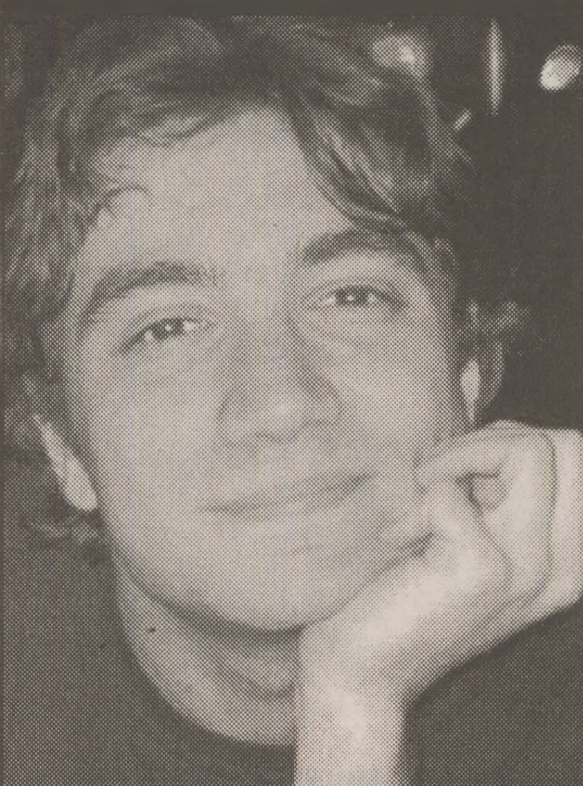
Numai că romanul lui Bogdan Mirică își ratează miza de a fi o demonstrație derizorie, în cheie minimalistă, a unei semnificații dramatice. Rămîne o carte-ghiveci populată de niște personaje-fantome, nu în sensul absurdului mecanomorf ci al inconsistenței, puse cu forța să facă eschive pe hîrtia care, sărăcuța, poate suporta orice. Acest *anything goes* (cu reversul *and nothing last*) este motivat, probabil, foarte comod cu principiul scriptural al anti-mimesis-ului. Aceasta carte, la o adică, se poate scrie (avem dovada), dar nu se poate *citi*. Căci, numai pentru că încearcă altceva, asta nu înseamnă că și devine *ceva*. Încheind, *Bestseller* îmi apare drept romanul inutil al unui Ed Wood al ficțiunii ce nu are, din păcate, nici măcar atu-ul unui Bela Lugosi ramolit.

Făcînd legătura cu ce spuneam în debutul cronicii, cred că e timpul și pentru noi, cititorii, să învățăm mecanismul promovării cărților și să fim puțin mai circumspecți cu ce ne pun editurile pe tarabă. Cu alte cuvinte, să fim conștienți că o copertă de carte poate fi precum un borcanel de banal iaurt ce ne amăgește cu fanteziști fermenți „bifidus essensis”. Nu tot ce se editează merită și citit și să nu uităm că, uneori, cărțile care ajung cu adevărat *bestsellers*-uri spun mai multe despre noi, cititorii, decît despre autorii lor. ■

l i t e r a t u r ă

circul domestic

claudiu komartin

Irina

Îmi amintesc o casă de cărămidă
și o alee lungă, coborând către o curte întunecoasă
în care iarba necosită se ridica în august
până la genunchi. Revăd acolo corpul Irinei,
prăbușit printre scaieți, gângăanii, tufe de cimișir –
și lumea
încetinind lent,

în ritm cu freamătul pieptului ei, până la o
părăsire totală. Surzând extatic.
Am în minte glezna aceea subțire (doar puțin înroșită
de bareta sandalei)
și pulpa albă, aproape cântând,
înfiorată de vântul stărnit din senin.

Au trecut aproape doi ani.
Este vară din nou, un anotimp copleșitor
ce îmi dictează și cea mai simplă mișcare.
Trupul ei s-a împlinit între timp, părul îl poartă mai
lung
(mi se spune), iar furia, ei bine,
furia mi s-a domolit, distilată prin atâtea lucruri și
vorbe.

Sunt un om politicos și singur
îmaginându-și tot mai des
o casă de cărămidă
și o alee lungă,
coborând către un loc întunecos și rece,
fără întoarcere.

ploaie, vorbe neînsuflețite...

lui m. ivănescu

vârsta la care vântul îți flutură gleznele
fără teroarea că, mai târziu, te vor despărți ani-lumină
de singurătatea prusacă a buzelor ei,

prețios numite de alții focuri de tabără –
vârsta ingrată, s-ar spune în cartea nedeschisă de ani
dintr-o bibliotecă îngustă, prin care alunecă lenevoase
femei în paltoane de iarnă – e-o seară prea tristă,
cu ploaie, vorbe neînsuflețite și vodcă lemon,
și umezeala îți pătrunde în oase, urzind
un fel de rețea de friguri și frici – adevăratul motiv
pentru care înșir versuri din nou – în bibliotecă
îngustă, prin care m-adulmecă tandru
femei melancolice în paltoane de iarnă.

Tratat despre frică

Din două în două nopți visez un mare cutremur
am zile oribile mă doare fiecare bucată de carne
îmi vine să le spun tuturor c-o să dispărem brusc
în mintea mea se repetă același scenariu
totul în jur e transformat în moloz
și

mă isterizez de frică
mănânc cu noduri de frică
soneria îmi sparge timpane de frică
beau prea mult, de frică

tratamentele chimice prescrise o dată la câteva luni
sunt o frecție
se poate ca mințile mele să fie țândări
dar nimic nu mă poate împiedica
să alerg mai departe
prin dezastrul psihic al unei vieți răvășite de la optispe
ani

poate că gura asta hâdă care mă înghite este salvarea
mea

ce cauți tu aici soldat trecut prin grodek
apropie-te
fii ceea ce înțeleg cel mai bine și fără cuvinte
strivește-mi buzele

scrie.

Incizii

Depinzi de doza zilnică
sau de sentimentul că ți-ai făcut bine treaba
și faci zilnic aceleași drumuri,
deși te-ai saturat de toate astea –
ori poate că ai ales o viață dură, palpitând subteran
degeaba
simți că nu mai poți să schimbi nimic și că totul
ar fi doar o altă trădare
cu fiecare decizie pe care o iei
te prinzi mai rău în dezordinea tragică
a orașului în care soarele nu se ivește cu anii.

Îmblânzirea morții

Între cutele pielii acestui zid care crește din mine
pe limbă varul se desface hrănitor în toate culorile
curcubeului
în timp ce sub pleopă un fel de coropișniță roșie se
zbate
lovindu-se cu trupul de peretele cavității ne-ncăpătoare
în semn
de respect

pot să respir!

dar mâine, voi mai putea să respir?

viața mea scurtă și plicticoasă

între cutele pielii acestui zid mai rezistent decât carnea
mea

strâmtă și plicticoasă
se învechește

o moarte întâmplătoare sună adunarea pe câmpia
toropită

din stânga zidului
și eu îmi adun armatele sleite și lașe risipite prin
pustiul de gheață

din dreapta zidului

pentru îmblânzirea morții, gura mi-aș asmuți-o
împotriva mâinii

vorbele împotriva faptelor
gestul melancolic și indecis împotriva preciziei
dezlanțuite

a strigătului

veți vedea:
sub tunica prea strâmtă, pieptul mi-l voi detona cu o
șoaptă!

Nocturnă

pentru Simina și Andrei

Sunt atât de plin
de mine
încât
noaptea
la fiecare tresărire
a gambelor
mă revărs

puțin
câte puțin
în afara marginilor
acestui trup
catifelat
dar puternic

în care
cu puțin
sfortări
un altul
ar mai putea vieții
o vreme

nici rugăciunea
nici chiar lumina
fanată
pe care inima mea
o răspândește
în jur

nu mai străpung
acest zid dureros
această răsfrângere
a tăcerii
înăuntrul tăcerii

sunt atât
de puternic
de plin de mine
încât
debordez
și iată

universul s-a făcut mai mic decât o boabă de mazare
un câine flămând l-ar putea da gata dintr-o înghițitură

ce agonie,
se plânge bărbatul
(ieșind în genunchi din tavernă spre cimitir)

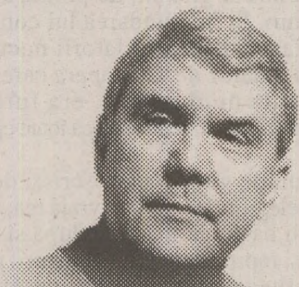
ce agonie,
exclamă femeia
(și embrionul din pântecul ei recade).

Te trezești din somn într-o cămașă însângărată care
scâncește. ■

Din volumul *Circul domestic, în pregătire la Ed. Cartea Românească*

l i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

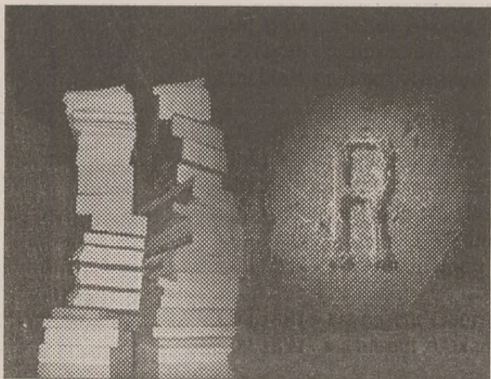
PLECÂND DE LA CĂRȚI

Este mult mai răspândit decât eroismul spectaculos, dar, bineînțeles, rămâne aproape anonim; și, totuși, datorită eroismului discret lumea merge înainte, iar Sodoma și Gomora sînt periodic salvate.

Oamenii, de regulă, privesc înainte și își planifică viața; există însă și oameni care privesc mai ales în urmă, cu obstinație, cu eroism. Au ales să contemple trecutul și se consacră acestei acțiuni – la început, dintr-o pornire sentimental-culturală, apoi existențială. Ei contrazic programatic majoritatea semenilor lor și înnoată mereu contra curentului; la bursa succesului imediat, sînt perdanți din pornire; dar la cea a succesului de durată? În această privință, doar istoria, adică timpul lung, poate răspunde.

Au trebuit să treacă mulți ani de întâlniri sporadice și a trebuit să-i citească multe cărți pentru a-mi da seama ce fel de om este Paul Miron, emblematicul savant româno-german. A privit întotdeauna în urmă cu durere. De peste 60 de ani repetă gestul, de cînd a fugit din calea trupelor sovietice, lăsînd România departe, și pînă astăzi. În primăvara lui 1944, privea peste umăr la țara care se îndepărta; astăzi, privește cu ochi de prozator la cei 60 de ani de istorie parcursă, adică la cea mai dramatică și mai zbuciumată perioadă din ultimele secole.

Ajuns profesor în Germania Federală (după peripeții și aventuri care – vedem abia astăzi! – meritau din plin să fie povestite), Paul Miron s-a consacrat din primul an de exil unei sarcini primordiale, înțelese ca un soi de angajament personal: aceea de a face cunoscute în străinătate limba și cultura română. De la teza de doctorat din 1954 despre *Structura tipologică a limbii române* și pînă la monumentală ediție a *Bibliei* vechi românești, începută în 1989, parcursul se urmărește cu ușurință. Tot ceea ce a scris Paul Miron în domeniul filologic se revendică din privirea atentă fixată asupra unui teritoriu de unde nu mai putea fi, de data asta, gonit, pentru că era un teritoriu cu harta desenată exclusiv în câmpul spiritului: mă refer desigur la cultura noastră.

Eroismul discret

Obsesia de a privi spre ceea ce lăsase în urmă l-a dus pe profesorul Miron într-o direcție paradoxală: atunci cînd Europa se afla tăiată ferm în două, prin ziduri înalte, sîrmă ghimpată și mai ales prin abisuri imaginare, Paul Miron, trăind în partea liberă a Continentului, a avut curajul să întindă mîna, primul, spre România. O mîna solitară și perseverentă. Atunci, gestul a produs stupeoare – din partea organelor represive ceaușiste, confruntate cu o situație fără precedent, ca și din partea exilaților politici români, care vedeau în acest gest o "trădare". Nu era însă decît tentativa timidă de cîștigare a normalității. Prin Paul Miron, zeci de scriitori și de savanți români din țară au putut călători în Germania Federală și au putut respira alt aer – în vremea cînd călătoria în Occident însemna încă o favoare extraordinară. După cum și nenumărați universitari de la Iași au aflat, prin Paul Miron, ce înseamnă o societate civilizată. Simetric, mulți profesori germani de prestigiu (uneori – romaniști de primă mînă) descopereau tot atunci România profundă, dincolo de mizeria instaurată prin dictatura comunistă.

Cînd spunem Paul Miron, spunem și Elsa Lüder. Președinta salvatoarei Societăți „Eminescu” din Freiburg a luptat cot la cot cu soțul ei; evocînd *Deutsch-rumänische Studienvereinigung*, avem obligatoriu în minte chipul frumoasei fete germane, devenită emblema unei instituții, tot așa cum figurile Brigittei Bardot sau Letiziei Casta au personificat, oficial, Republica Franceză.

„Privirea în urmă”, specifică eroului nostru, și-a relevat realele dimensiuni abia după căderea comunismului: un prozator de talent nebanuit, multă vreme reprimat de obligațiile urgente și zilnice, a ieșit victorios la iveală. S-ar putea compune curiosul portret-robot al intelectualului care „amîna” scrierea literaturii și care, la bătrînețe, izbucnește cu o forță uimitoare. Literatura română (de la Ion Ghica la Hortensia Papadat-Bengescu) posedă cîteva exemple de lux ale unui asemenea parcurs atipic, de scriitori care au oferit somptuoase cadouri literare abia tîrziu, în amurgul vieții. Paul Miron se înscrie într-o serie nebanuită. Cînd și-a început suita de evocări ironice și tandre cuprinse în volumele *Ocean*, cînd a schițat portretele non-conformiste ale intelectualilor emigrației în *Maiputin-ca-perfectul* sau cînd a revenit asupra tuturor temelor sub formă autobiografică în *Măsura urmelor* – prozatorul a dovedit o virtute pe care poetul doar o promitea: coexistența ciudată dintre ironia tăioasă ca briciul și imaginarea unui spațiu-timp mitic, cufundat în neguri, Moldova copilăriei, Fălcișenii din vis.

Intitulându-și cartea, apărută în 2000, *Măsura urmelor*, creatorul și-a formulat propriul cifru – cel care privește înapoi și cercetează trecutul. Talentul prozator privește înapoi fără mînie, căutînd să înțeleagă acum ceea ce a părut de neînțeles. Nu-i de mirare: nici un prozator autentic n-a privit vreodată istoria cu mînie. ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Scaiete mov

Floare grea, scaiete mov,
La cine să mă mai rog?
Frunzele dospesc în plop,
Crinii veștejesc în stog,

Melcii cară ziduri vechi
De case topite-n aer,
Fluturii, rele perechi,
În lumină se încaier,

Nu a dragoste. Și-s rob
Clipei ce ne face zob.
Floare grea, scaiete mov,
La cine să mă mai rog?

cărți primite

● Mihai Eminescu, *Les vagues et les vents*, sélection des poèmes, avant-propos, notes et traduction du roumain par Paula Romanescu, Râmnicu Sărat, Ed. Rafet, 2005. 168 pag.

● Anatolie Paniș, *Sfârșitul lumii*, roman cu 4 subdiviziuni, Ed. Snagov, 2005. 256 pag.

● Gelu Vlașin, *Ultima suflare*, Asociația Scriitorilor București, Ed. Azero, 2005 (versuri). 68 pag.

● Adrian Georgescu, *Rebutarea omenirii*, roman, ed. a III-a revizuită, prefată de Veronica Anghelescu, București, Ed. Amurg sentimental, 2005. 118 pag.

● Angelica Mihalcea Stan, *Testul umbrei*, postfață de Nicolae Țone, București, Ed. Vinea, 2005. 124 pag.

● Andrei Fischhof, *Umbletul îndoielilor*, prefată de Alexandru Lungu, Ed. Galateea, 2005 (versuri). 62 pag.

● Adriana Paraschiv, *Metropolitan-rouger*, ed. bilingvă rom.-ital., Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2005 (versuri). 72 pag.

● Iuliu Cristian Arieșanu, *Ghidul perplexităților*, prefată de Adrian Popescu, postfață de Constantin Zămes-cu, Cluj, Ed. Napoca Star, 2005 (jurnal). 320 pag.

critică literară

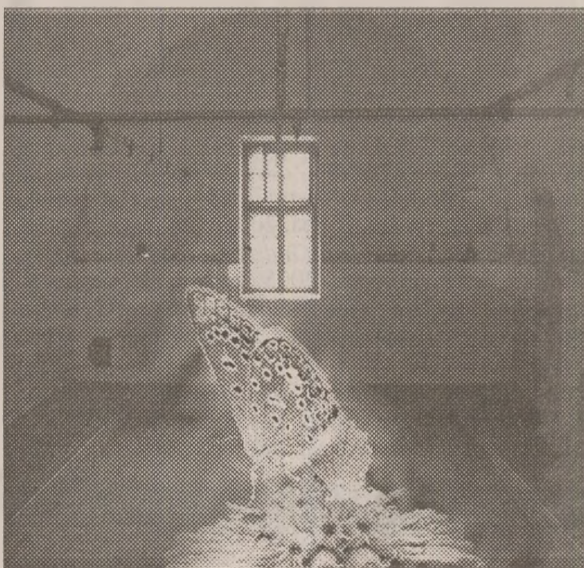
Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

Entomologicum Magnum

Paul Cernat, Andrei Ungureanu, *Războiul fluturilor*, Polirom, Iași, 2005, 211 pag.

Pe cât mi-aduc aminte, dintr-o carte care-n-gâlbenește pe-aici, pe-aproape, muște cu ceaslovul s-au mai prins. Fluturi cu *Istoria literaturii*, mai puțin. Ori nu i-au nimerit bunii părinți ai vreunei parohii de țară pe vinovați în toiul faptei. Dar s-a comis, credeți-mă. Și paginile unsuroase, date cu puf și cu polen, sînt strînse, de curînd, într-un volum: *Războiul fluturilor*, publicat la Polirom, sub semnăturile lui Paul Cernat și Andrei Ungureanu.

Ce mai e și asta, îți vine să întrebi, parcă în numele elevilor care de mult nu mai fac (sau poate, totuși, mă înșel...) nici ierbare, nici insectare, și-al oamenilor serioși, grăbiți totdeauna să alunge de pe tavan vreun ochi-de-păun oploșit la ceas de seară. Prea gingași pentru fabulă, prea „siropoși” pentru poezie, fără talent dramatic, dincolo de librete de operă, ce Dumnezeu să faci, ca scriitor (ca scriitori...), cu fluturii? Roman. Asta e *Războiul fluturilor*, zisa „traducere și adaptare liberă dintr-o limbă necunoscută”. Un mojar în care cad sub pisalog scene de film și poezii cu vorbe schimbate, bucăți de tratat molfăite-n ciuda consumatorilor înveterați de *Teleenciclopedia* (care-or fi schimbat, mă rog, pe *Animal Planet...*), cîrcei de proză, pînă se alege, de toate, o foiță lungă de sclipici. Din ea, Paul Cernat și Andrei Ungureanu au răbdarea să taie toalete de seară și *deux-pièce*-uri de zi pentru fel de fel de goange. O sistematizare poetică, de ne-am gândi numai la „landele de lavandă”, a ordinului Lepidopteria, deschide balul. În proba de dans pe perechi, care mezaliază Regatul Fluturilor de Zi cu Imperiul Fluturilor de Noapte (sau invers), cad aripi, borhotesc, în trompe, nectaruri, pînă ies adevărate otrăvuri, completează molii cu păianjeni. De sus, de pe covorul fermecat (așa e spusă povestea, din goana rogojinii plutitoare) condus de „șase licurici, șase becuri mici”, nu se vede decît un volvox ca o Andromeda, unde o lume de fluturi se face o lume de cărți: „Și fluturii se prinseră-ntr-un vârtej, iar vârtejul se împleti într-un mîndru covor zburător. Și covorul se îndepărta ca o năluca zburînd către Soare-Apune, iar lumina zilei se făcu întuneric adînc. Și cărțile erau fluturi diurni și nocturni ai minților omenști, iar mințile omenști erau fluturi diurni și nocturni ai Minții Cerești”.

Tocmai am citat sfîrșitul unei legende despre cum dispare-apare ceva, al unui „dosar” despre o luptă la fel de crîncenă ca acele de pomină cîrteli din neamurile, învrăjbite, de uriași. În urma ei, ca-ntr-o prea cunoscută „poveste”, o *galaxie tînără se rotea acum, zvîcnind și plutind, pe locul celei vechi*. Nu e, deloc, singura trimitere „stilistică” într-un roman crescut din zoologie și intertext. Spun *zoologie* convinsă fiind că n-are cum fi vorba de animale, ci de figurine dintr-un soi de oja întinsă între sîrme fine, daruite de Mărțișor, sau de picturi în guașă, uscate între pagini de cărți, în planșele care înviează *Micul Larousse*. De-acolo sînt fluturii, cu tot cu numele lor, din dicționare și enciclopedii, din puzderia de amănunte, de chițibușerii a unor inventare care-ncep să ia, în proza de bună calitate, locul unor „observații” pentru care nu ți-ar ajunge anii. Păcatul original al obștii fluturești, bătaia peste-a cărei săvîrșire se ridică o geană de curcubeu, unind ruinatele domenii, este, în fapt, o „jumuleală” de cărți.

Adică, de-ar fi să adaptez – totul, în cartea celor doi scriitori, se adaptează... – ziceri vechi, corola devine salon cultural. Fluturii, pe care îi „scriu”, în răvașe de pe cîmpul de luptă, licuricii 1-6, sînt, cum altfel, niște esteți. Iată-l suferind, ca ultimul dandy în mizerie sau ca un rigă în agonie (evul e un cadavru, potiru-al lui mormînt – „întorc” și eu, *à la Cernat & Ungureanu*, niște versuri...), pe Cap de Mort, mare vrăjitor al curții imperiale „apusene”: „Închis ermetic într-o corabie submersibilă de formă sferică, asemănătoare unui ou cu surprize, aluneca printre proiecții onirice în adîncuri. Se topea nepăsător parcă, nălucitor, străbătînd perdele de alge tumefiate, plantațiile de corali pietrificați ale propriilor lui halucinații. Sărea haotic, deplasîndu-se brownian printre cochilii de crustacee, printre vestigii ale unui război fără învingători, imitînd, la voia întîmplării sau nu, scheme din manuale

de fizică despre mișcarea particulelor. Era și el, probabil, o particulă. O farîmă de grohotiș desprinsă, în căderea ei, de restul lumii. Și în afundarea lui continuă (și repetată) în neant, în acele călătorii nocturne, se asemena cu un amator de *soapopera* care, înainte de a i se prezenta noul episod, era forțat să le revadă pe cele anterioare. Ciudat este că toate episoadele sfîrșesc la fel”.

Cu visele lui, de gînganie proscrisă, de fluturi levantin, frate nelegitim, ursit de-o vrajă rea, al silfilor de zi, începe un basm delicat, sub lupă și pensetă, despre codoșii și răpiri, despre parfumeuri, pivnieri și călăi. Despre fluturi mulți, de multe neamuri, zmei din enciclopedie, maștere, căluți de mare. Și Messaline, și Lucrezii, cavaleri din Camelot și „rebuturi” cu-amibiții de psalmist („Umbre bolnave. Spectre meschine. Erau fără de număr, cohorte foșnitoare, eșarfe negre de mătase japoneză se împleteau iluzoriu pe lujerele petuniilor nebune, a căror otravă se ridica încet din miezul dulceag-mîrșav al Pămîntului. Căci – își repeta Cap de Mort – otravă e tot nectarul, puroi e orice elixir, amăgire și putreziciune”). Mirosul de *fleur de la lune* otrăvește încet regatul de zi, unde fluturii se adună, în Amytis (i.e. grădinile suspendate ale zeiței lunii, soața lui Nabucodonosor), spre părelnică împăcare. O piesă de teatru în chimonouri de organză dă tonul intrigilor pentru mărul de aur – regina Enigel, cea care poate îndeplini orice dorință. Vreo două vise nu ies cum trebuie, scenariul e sabotat și, între o recitare din poezii Văcărești și alta din *Melancolia* lui Bacovia, Cap de Mort o fură pe înainte-pomenita moștenitoare a tronului de miazăzi. Răpitu-s-a Elena, astfel războiul-i gata. Stă la pîndă, colportor și dirijor, Cavalerul Oranj din Oraj, creat, pare-se, chiar de licurici, să fie băgător de sfadă între neamurile mari de fluturi. Asta aduce răvașe scrise în „limba” Wingdings 2 (dacă, vorba versurilor, *viața ta va depinde/ De un joc de cuvinte* și numele e de citit ca wing-dings, draguță găselniță...) și tot din vina lui poartă, discret, toți diurnii cîte-un strop de portocaliu.

Mai departe nu vîi mai spun ce se petrece, pînă cînd totul se termină, nu *par des chansons*, ci *par des bibliographies* (imaginare, se-nțelege). Interesant, fiindcă nu știm cînd se întîmplă ce se povestește, că tomul cel mai recent trecut la referințe apăruse (sau va apărea, ce ți-e și cu axele-astea de timp) prin 2087 și este (ce spuneam...) *Insectarul literaturii române de la origini pînă la sfîrșit* (vreo aluzie la frazele lui Calinescu, simetrice precum fluturii cap de mort, Radu Petrescu dixit?...). Și nu doar române. Apocalipse parșive (luate din Llosa), zmee și curcubee (din Pynchon), și-o ironie *à l'anglaise*, într-un amestec amintind de orice, fără să semene cu nimic. În romanul ca o cutie de chibrituri (pe care nu-i exclus să fie pictat un fluture), din fiecare vers al prologului (o să-l citez pe tot, pînă la urmă, pentru *sound*-ul lui de baladă de cînd postmodernismul era june: „A fost sau nu adevărat, nu vom ști niciodată.../ Un Cap de Mort plutind pe-un rîu de vis/ S-a dus pe val, încet spre Amytis./ Trebuie să fi fost acolo și-o Regină./ Un Admiral, o Reginiță și un Regisor./ O lume de-ntuneric pîndea o lume de lumină/ Dintre atîția fluturi, cineva trebuia să fie de vină pentru un viol/ (să nu-l uităm nici pe Cavalerul Oranj, prezent în decor).// Cap de Mort se crezuse rege. Războiul îl anunțase./ Strigarea lotului patruzeci și nouă: O armie de lumină porni dimineata, pe rouă. / Da sau nu: Reginița poate ar plînge./ Cînd soarele se ascunde în spatele lunii, fluturii/ Rătăceau ca orbii, mînjiți pe aripi de sînge...// Cu asta, totul va fi pus pe hîrtie./ Pentru detalii, consultați modesta bibliografie”) crește cîte o poveste și din fiecare aripioară de stil scuturată se face, precum în bucata de basm cu „ajutoarele eroului”, o oaste întreagă de fluturi. Străvezii cum sînt, ei lasă ușor să se vadă rînduri mai vechi, *du vers, de la prose*, între care se prind, așezate la patru mîini (n-ai ghici...), foite de micașist, delicate, foșnitoare, frumoase. Din ele, *exuvii transparente*, ca o *mille feuilles* înșiropată cu literatură, se adună cartea lui Paul Cernat și Andrei Ungureanu. Căutați-o și citiți-o! Chiar dacă, acum, nu se prea scrie așa, foarte curînd o să fie, neîndoielnic, o proză cît se poate de *trendy*. ■

critică literară

↑ ntăiul roman al lui Marin Preda, în ordine valorică și strict editorială, este o multiplă provocare pentru cititor, indiferent dacă acesta l-a parcurs de nenumărate ori sau se află în fața primei lecturi. Citim de fiecare dată altfel o operă mare, frecvent reeditată și intens discutată; clișeele critice care se nasc, interpretările circulând până la deplina satsisire, introducerea protagonistului sub o umbrelă onomastic-tipologică (*moromețianismul*) ferindu-ne de ploaia întrebărilor legitime, toate acestea nu pot răpi nimic din bucuria cu care trecem, o dată în plus, prin satul din câmpia Dunării scaldat în soarele unei veri nesfârșite. E în *Moromeții*. I lumea pe care o cunoaștem: Ilie Moromete stând pe stânoaga podiștei, fumând și uitându-se pe drum, Catrina, roșie la față, trebăluind ca un miraculos miriapod domestic, Paraschiv cu buzele lui împletite, trăgând câte un picior în burta calului, colțosul Achim și Nilă cu fruntea lui lată și groasă, încrețită în sus a nedumerire, Niculae terorizat de o Bisică infernală, la antipodul mioarei năzdrăvane de pe-un colț de rai, liniștita Tita și copilăroasa Ilinca, Guica, imagine sfredelitoare a răutății, bestecând la ghemul ei de lână neagră, Bică îndrăgostit și cântând dumnezeiește, Polina vorbind tăios și înalt, în timp ce ochii îi sticlesc a veselie, Balosu cu ceafa lui albă, nearsă de soare și stăpân peste patruzeci de pogoane de pământ, voiajorul Victor, cu glasul lui „spălat” și obrazul „de porc”, luminosul Dumitru lui Nae, cumsecade tocmai pentru că e așa de puternic, și aprigul Țugurlan pe care comicăriile din poiana lui Iocan îl fac și mai dușmănos, Cocoșilă, o injurie continuă, bogată, atotcaracterizantă, și sfiosul Ion al lui Măi; atâția și atâția alții, personaje rotunde sau siluete abia conturate, traversând și umplând un univers familiar...

D ar pe care abia acum cred că îl putem înțelege cu adevărat: în esență, structura și articulațiile sale. Mai întâi că oglinda conștiinței lui Moromete reflectă lumea înconjurătoare pe o treaptă superioară de frumusețe și armonie; perspectiva din care se narează nu este a lui, dar capul familiei o influențează semnificativ. De regulă, cei din jur sunt văzuți prin ochii lui Ilie Moromete, și nu invers. Când raportul e totuși modificat, felul în care înțeleg lucrurile un Paraschiv sau o Guica ne apare deforma(n)t la maximum, aproape monstruos. Autorul nu își ajută deci personajul iubit la modul naiv al romancierilor pre-realiști, prin intervenții „subtile” ori adaptate proceduri *deus ex machina*. Însă, în mod cert, îl favorizează prin insistența cu care îl urmărește și îl descrie, ca și prin acordul fin cu filozofia lui de viață. Pentru o mai rapidă clarificare, să ne închipuim că totul ar fi fost perceput prin prisma achizitivului Balosu. Ilie Moromete ne-ar fi apărut atunci ca un șemecher fără finalitate practică, un abil mânuitor de cuvinte care se descurcă însă greu în planul acumulării de avere, un perdant, un *loser*. Ca aproape toți din satul acesta amărât, Siliștea-Gumești, în care adevărații proprietari sunt el, Balosu, primarul Aristide, Maiorul și cârciumarul Crâșmac. Am fi avut un alt roman, nu numai cu titlul schimbat, ci și cu o dispunere a accentelor complet diferită; un roman dur, în linie balzaciană, în care avaritia, una dintre eternele însușiri umane, se poate verifica pe întreaga circumferință a vieții unui erou.

E limpede că farmecul *Moromeților*. I vine în primul rând din trăsăturile neobișnuite ale personajului principal. Intrarea lui într-un con de umbră, în al doilea volum, nu va rămâne fără urmări, epica mai captivantă de acolo încercând parcă să compenseze marea absență. Dincolo însă de șarjele verbale ale lui Ilie Moromete, de gesturile și schimele lui ce smulg hohote de râs, de complicatul ceremonial prin care tratează și cele mai simple situații (rezolvându-le, totodată, pe cele mai dificile), există o structură tare a lumii din roman, care până acum putea scăpa generațiilor mai tinere. Vreau să spun că, în timpul comunismului, în lectura noastră lipseau multe dintre datele realității descrise/ figurate de prozator. Nu știam prea bine ce

înseamnă un impozit usturător și o scadență datorie la bancă, vânzarea și cumpărarea de teren, deținerea în proprietate a pământului, școala plătită și tot restul. Acum știm. Ceea ce era abstract și pe jumătate fantastic, ca puna cu galbeni ori lada cu comori din basme, a

pe dos și abia epoca nouă, postrevoluționară și, orișicât, capitalistă ne îngăduie să înțelegem realmente figura și marea lui Moromete. Aceasta din urmă apare nu din autoprăpulsarea personajului într-un empireu al liniștii suprafirești, din survolul său pe deasupra problemelor „mărunte” ale vieții; ci, dimpotrivă, dintr-o abordare frontală a acestora, cu grumazul pus benevol la jugul familial și obștesc.

P roblemele lui Moromete, mari și multe, îl înconjoară ca un roi de viespi de la începutul și până la sfârșitul romanului. Cu o anumită ironie a destinului conturat, acesta se încheie printr-o rezolvare radicală: capul familiei vinde o parte din pământ și, cumpărând doi cai, achită și toate datoriile restante: foncierea, rata anuală la Banca, datoria către Aristide, taxele de internat ale lui Niculae. Lațul s-a strâns în jurul său și eroul se vede obligat să cedeze. Dar după câtă rezistență înversunată, după câte amânări, pertractări, socoteli și combinații! Iată două fragmente emblematic pentru modul de a fi al lui Moromete, impus ca un cod moral, cu binișorul sau cu forța, întregii familii: „Se întâmpla ceva în familie!? (...) Poate că toate aceste amenințări care se târau cu anii în urma lor, să se îngâmădească în acest an pe capul familiei? Da. Dar nici asta nu se putea, fiindcă timpul era foarte răbdător și amenințările mari se sfârșeau în puzderie de amenințări mai mici pe care cu ajutorul timpului le ducea zilnic în spinare.” (p. 867); „Moromete însă era departe de a fi rupt de lume și venise aici tocmai pentru că se simțea îngropat în ea până la gât și vroia să scape. Înțelegea că se uneltise împotriva lui și el nu știuse – timpul pe care îl crezuse răbdător și lumea pe care o crezuse prietenă și plină de daruri ascunseseră de fapt o capcană (fălfăirea înceată a amenințărilor, întinderea lor de-a lungul anilor și de aici credința în fărâmițarea și dispariția lor) – iar lumea, trăind în orbire și nepăsare, îi sălbăticiise copiii și îi asmuțise împotriva lui. Stătea pe piatra de hotar cu capul în mâini și încerca să dea de curgerea până mai ieri a gândirii sale liniștite, îndârjit și hotărât să nu crute nimic pentru a o regăsi, simțind că înstrăinarea de ea ar aduce întunericul și că moartea n-ar fi mai rea decât atât. Cum să trăiești dacă nu ești liniștit? Nu se întâmplase nimic atât de cumplit încât să nu fie repus totul sub lumina vie a minții. (...) «Mi-a arătat mie cineva un drum mai bun pentru ei pe care eu să-l fi ocolit fiindcă așa am vrut eu? S-au luat după lume, nu s-au luat după mine! Și dacă lumea e așa cum zic ei și nu e așa cum zic eu, ce mai rămâne de făcut?! N-au decât să se scufunde! Întâi lumea și pe urmă și ei cu ea.» Și această gândire sumbră și trufașă îl ridică pe Moromete în picioare, pregătit parcă să facă față unei asemenea prăbușiri.” (pp. 1233-1234).

Între un fragment și altul se întinde, în fapt, romanul, construit de Marin Preda cu un deosebit rafinament compozițional. Partea întâi, spre deosebire de celelalte, lungeste la nesfârșit durata a două zile de vară, o sâmbătă și o duminică de iunie în care luăm cunoștință de toate conflictele, mari și mici, ale cărții – și îl putem studia cu atenție pe Ilie Moromete, în spotul de lumină proiectat asupra lui de romancier. El intră în scenă cu o liniște de mare boier, fără a arăta cât îl frământă problemele pe care nu le uită niciodată; și fără a avea habar de plasa conspirației în care îl cuprind fiii din prima căsătorie. Nu trece o pagină și încep săcâielile lui Tudor Balosu, vecinul care vrea să-i cumpere salcâmul și să-și facă loc de casă în coasta lui. Peste puțin timp, apare în scenă chinutul Niculae, cu dorința lui obsesivă de a merge la școală. În fine, la masa Moromeților, pe care clocotesc mâncărurile, mocnesc înțelegerile subterane ale copiilor mai mari, dimpreună cu conflictele lor cu mama și cu frații vitregi. Peste toate acestea „tronează” Moromete, un Jupiter când hătru, când tunător, familist cu progenitură multă și amestecată, un mare singuratic, în fond, după cum ne-o va arăta esca-darea conflictului central. ■

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Marele singuratic (II)

MARIN PREDA

OPERE

I. Nuvele și povestiri
Moromeții I

ACADEMIA ROMÂNĂ
univers enciclopedic

Marin Preda, *Moromeții*. I, în *Opere*, I, ediție îngrijită de Victor Crăciun, prefată de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, 1358 p.

luat deodată un contur precis. Elementele consistente și constitutive de lume capitalistă, care formează țesutul romanului și chiar coloana lui vertebrală, le percepeam înainte mai mult ca aspecte ficționale, cu o funcție pitoresc-epică: accidente în lumea solară a cărții, episoade neplăcute, dar, cumva, la marginile moromețianismului triumfător. Or, lucrurile stau exact

in memoriam

Alexandru Paleologu, la ora stingerii

Dispariția lui Alexandru Paleologu lasă în sufletul nostru un gol mai mare decât cel invocat într-un fel oarecum stereotip în atari cazuri. Să menționăm întâi de toate că Paleologu a fost un om-istorie, unul care a legat prin existența sa trei epoci. De la epoca interbelică pe care a cunoscut-o în fragedă tinerețe, inclusiv la virfuri (conversa cu regele Carol al II-lea despre poezia franceză!), a trecut la cea comunistă, în a cărei fioroasă visceralitate concentraționară s-a văzut azvirlit, dar care n-a izbutit a-i înfringe vitalitatea ieșită din comun, și apoi la cea postdecembristă, pe care a onorat-o ca legendar ambasador al golanilor și un bărbat politic pe fagașul regăsit al liberalismului său funciar. Liberalism? Acest boier în toate accepțiile termenului ar fi fost altădată, mai mult ca sigur, un conservator-junimist, circumscris de definiția ce însuși o da orientării patronate de T. Maiorescu și P. P. Carp: „criticism, luciditate, ironie, scepticism, plus gustul (adică nevoia) filosofiei“. Vremurile schimbându-se, a crezut că poate promova aceleași valori într-un alt cadru politic, poate cu o mai largă apertură democratică, însă fără a renunța la panașul său de unicitate aristocrată. Din foisorul ființei sale seniorale, Al. Paleologu a cultivat o liberalizare a conștiinței de un bun simț constrângător, de un farmec irezistibil. Nu s-a socotit un „critic literar“, ci un „diletant“, un „amator“, ca o frondă la adresa rigidității scientiste, a mornului pozitivism afișat de specialiști cu morgă ce concureau mai curînd cu computerele decât cu ființa umană care alcătuiește originea și finalitatea creației în spontaneitatea, eterogenitatea, libertatea manifestării sale imprescriptibile. Cu un emblematic bun simț, teoretizat cutezător pe baza emoției iar nu a inteligenței propriu-zise, a respins cu hotărîre pedanteria sub toate formele sale. Metodele mîinate de tendința nesănătoasă a formalizării fără rest, a încifrării alienante, ca și de iluzia pernicioasă a soluțiilor ultime au găsit în Al. Paleologu un redutabil adversar. I s-a părut inoperant divorțul dintre comentariul aplicat literaturii și mijloacele literare, drept care n-a pregetat a socoti scrisul critic ca fiind un product al celei de-a zecea muze pe care o numea astfel Flaubert, iar nu un idiom fără statut creator, o biată schelărie ce musai să fie îndepărtată după ce opera s-a „afirmat“ suficient. Naturaletă uimitoare a discursului său sfida toate artificiiile, toate prejudecățile, oricît de onorabile ar fi fost aparențele lor. Să mi se ierte sinceritatea: în raport cu lărgimea de orizont ce-o vădea, determinată de-o profundă cultură umanistă, însușită în spirit ca și în literă, atît un ilustru teoretician al ideilor literare, recent decedat și el, cît și un cu totul remarcabil prozator și eseist în viață, tîlcuitor de „semne“ și „reper“ pe care doctrinar nu șovăie a le disprețui în chipul cel mai stupefiant, ne pot părea dezamăgitori.

Să ne oprim acum și asupra omului. Alexandru Paleologu impunea printr-o desăvîrșită unitate dintre identitatea literară și masca omenească, precum niște vase comunicante în care puteai citi oricînd egalitatea cu sine a personalității armonioase. Avea ceva din eleganța lui Vladimir Streinu, din căldura lui G. Ibrăileanu și din inteligența amar-estetică a lui E. Lovinescu. Se prezenta ca un monden impecabil, în înțelesul că orice indiciu de efort de adaptare, de autosupraveghere nefirească dispărea. Nu putea fi vorba nici de orgoliu nici de umilință ci de un fel de-a fi în care convențiile parcelărilor antinomice se dizolvau în imaginea unei autenticități suverane. Al. Paleologu mi-a mărturisit că închisoarea l-ar fi „vindecat“ de vanitățile către care-l împingeau originea și traiul înlesnit de la început. Poate era un adevăr, poate era o impresie ce și-o făcea asupra-și din dorința acceptării unui curs purificator al existenței, în orice caz n-am întîlnit niciodată un individ de-o mai copleșitoare înzestrare cu un mai redus aparat de-a o pune în scenă. Plin de vervă, știa să și asculte. Doldora de opinii interesante, adesea briante, nu-și nesocotea interlocutorul, imbricîndu-se în argumentația acestuia cu o grație cel puțin tot atît de persuasiv ca și argumentele de care făcea uz. Izbutea, cu un tact aproape de perfecțiune, să-și armonizeze monologul cuceritor cu dialogul care-l pune în relație cu semenii. Bunele-i maniere erau fără cusur. Așa se vor fi comportat nobilii francezi, chiar în momentele de mare

cumpănă, cînd, în timpul Revoluției, erau întemnițați ori duși la eșafod. Așa mi-l imaginam pe aristocratul cu un Lucrețiu în buzunar, pînă-n clipele ultime, din romanul lui Anatole France, *Les dieux ont soif*. Îmi amintesc o întîmplare grăitoare. În zilele furtunoase ale faimosului Colocvii de poezie de la Iași, cineva l-a confundat pe Alexandru Paleologu cu... Ion Sofia Manolescu, adresîndu-i-se cu numele acestuia. M-a amuzat teribil neașteptata confuzie între bărbatul înalt și frumos, de-o eleganță rasată care era eseistul, și însul scund, cu fațes și mișcări de uvrier, modest înveșmîntat, care era poetul. L-am privit cu atenție în acel moment pe conu' Alecu. Nici cea mai vagă tresărire de ironie ori de trufie n-am surprins pe figura lui ce se răsfrîngea, desigur, atitudinea intimă. A trecut peste incident cu o deplină seninătate a bunătății. Să adaug că pe același stîngaci personaj care era bunul Ion Sofia Manolescu l-am văzut, cu un prilej similar, evitat într-o manieră suficient de stîngenitoare de către un alt bărbat superb al literelor noastre, pe care bardul îl socotea în cugetu-i blajin un soi de prieten...

Sînt convins că binevoitorii cititori ce vor fi parcurs rîndurile de mai sus se vor întreba dacă voi atinge și punctul vulnerabil, rana ce încă nu s-a cicatrizat a destinului de care a avut parte Alexandru Paleologu: colaborarea cu Securitatea. Cităm cîteva cuvinte dintr-o „predică“ a unuia din cei mai apropiați, poate cel mai apropiat prieten al lui conu' Alecu, Nicolae

Steinhardt: „Denunțarea smulsă prin tortură (...) nu poate fi socotită drept păcat. Dar pîra la rece, denunțul scris sau oral, turnatoria efectuată din proprie inițiativă și în deplină libertate a voinței e cel mai abject, mai mîrșav, mai ticălos, mai spurcat și mai nemernic dintre toate mișeleștile păcate existente“. Întrebarea pe care ne-o punem, o întrebare esențială, e următoarea: „turnatoria“ lui Al. Paleologu a fost „din proprie inițiativă“, efectuată „în deplină libertate“, sau a fost una silită? A oglîndit ea conștiința reală a marelui intelectual sau a fost rezultatul unor acte samavolnice, al unor torturi psihice și fizice? Numărul multilor ani petrecuți de Al. Paleologu în închisorile comuniste, avem simțămîntul că reprezintă cel mai clar răspuns. Mai este nevoie să insistăm pe condițiile atroce în care funcționau astfel de închisori ale exterminării programate, adevărate sucursale ale Infernului? Nu voi putea niciodată ridica piatra împotriva marilor personalități trecute prin Gulagul băstinaș precum Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Dan Amedeu Lazărescu, Alexandru Paleologu. Desigur, cedarea lor nu e o dovadă de eroism, dar nu e mult mai curînd o trăsătură a victimizării decât una a mișeliei? Cine se încumetă să sfideze suferințele lor indescriptibile, care la nevoie pot fi considerate o expiere cu anticipație, s-o facă. Subsemnatul nu se simte în stare. În schimb, reflectez la „cel mai abject, mai mîrșav, mai ticălos, mai spurcat și mai nemernic dintre toate mișeleștile păcate existente“ și anume colaborarea cu Securitatea din proprie voință. Reflectez la cei care și-au întins ei mîna spre infama instituție ori i-au acceptat cu satisfacție neagra ofertă, primind ca răsplată funcții înalte, privilegiu felurite, putința unei cariere ascensionale, nu o dată ca episoade consistente în străinătate, înainte și după 1989. Asemenea ipochimeni există între noi. Pe unii îi cunoaștem deja, mulți îi bănuim pe bune temeiuri. Pe aceștia se cuvine să-i stigmatizăm și nu pe străluciții noștri scriitori și cărturari a căror victimizare poartă cel mult dîra de slăbiciune printre șiroaiele singelui intelectual vărsat despre care vorbea Lautréamont, pe care nu-l pot spăla toate apele mării!

Gheorghe GRIGURCU

Fototeca României literare

Alexandru Paleologu împreună cu Mircea Dinescu, Gabriel Dimisianu, Augustin Buzura și Ion Frunzetti - 1978

Foto: Ion CUCU

istorie literară

O istorie critică a literaturii din Basarabia preia, fără vreo genuflexiune formală, sintagma lui Nicolae Manolescu din sinteza sa aflată în lucrul „O istorie critică” înseamnă o situație într-o genealogie a interpretărilor și recunoașterea deschisă a predecesorilor în exegeza pe același subiect. Volumul apărut la Chișinău în 2004 reunește șapte studii introductive la o serie de antologii pe genuri ale literaturii din Basarabia. Poezia basarabeană a secolului XX a fost antologată într-un volum și prefațată de Nicolae Leahu; romanul, cuprins în patru volume, de Mihai Cimpoi; proza scurtă, în două volume, de Grigore Chiper; dramaturgia, de Valentina Tazlăuanu; critica, de Eugen Lungu; literatura pentru copii, de Maria Șleahțișchi; iar traducerea, de Leo Butnaru – în total o bibliotecă de 11 volume, la care se adaugă acest al doisprezecelea. E o sinteză colectivă de critică și istorie literară, oferind cu îndrăzneală și autoexigență o imagine globală a literaturii basarabene din perspectiva începutului de mileniu III. Întregul proiect este materializat cu seriozitate și profesionalism la Editura Știința-Arc din Chișinău, din inițiativa directorului ei, Gheorghe Prini, și cu suportul financiar al Fundației Soros din Republica Moldova. Coordonatorii colecției de antologii sunt: Mircea V. Ciobanu, Nicolae Leahu, Eugen Lungu și Mihai Papuc.

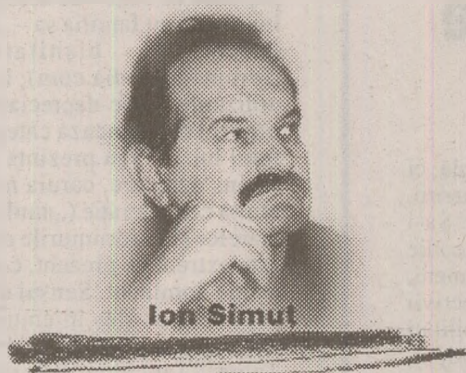
Seria de antologii pe genuri ale literaturii basarabene din secolul XX merită toată atenția, căci îi putem descoperi cu ușurință cel puțin două rosturi culturale majore. Prima rațiune ar fi aceea de autoevaluare, de bilanț axiologic, realizat cu exigență și detașare, pentru un public intern, orientat astfel, printr-o selecție severă, spre cele mai importante valori. Antologiile sunt atât instrumente de istorie literară, cât și mijloace critice de a consacra o anumită ierarhie a valorilor. Al doilea obiectiv atins ar fi de a formula o autorecomandare credibilă în afară, spre un public extern (cel din România), a performanțelor estetice ale literaturii basarabene și a trezi astfel interesul pentru o regiune fraternală ce riscă să fie ignorată sau rău cunoscută de către cititorii de aceeași limbă dintr-o arie lingvistică mai mare. Antologiile sunt buni ambasadori culturali. Laudabilă este și ideea de a invita, pentru fiecare antologie, un critic din România să-și exprime într-o postfață un punct de vedere obiectiv, exterior, care are în același timp și funcția de a stabili o punte de comunicare, o formă de autoverificare și de confruntare cu propria imagine despre sine. Seria basarabeană de antologii constituie un bun exemplu și pentru noi, căci nu avem un proiect editorial similar, o privire necrutătoare în oglindă după cincizeci de ani (pentru noi, perioada interbelică e mai clară și mai bine asumată). Sunt curios care editură și-ar asuma această experiență a conștiinței critice, de a încredința unor critici importanți misiunea selecției pe genuri literare, într-o serie de antologii ale literaturii române contemporane. Este și pentru noi o obligație morală de autoevaluare, în asemenea retrospectivă secentiale.

Ar fi ceva de spus despre amploarea selecțiilor basarabene. În general vorbind, mi se pare rezonabilă, pentru toate domeniile. Rezultă un relief semnificativ al valorilor. Semnalez câteva diferențe de accent de la o antologie la alta, în raport cu perioadele politice și generațiile de scriitori. Mihai Cimpoi reține șapte romane, câte unul de Constantin Stere, George Meniuc, Vladimir Beșleagă, Vasile Vasilache, Aureliu Busuioc, Serafim Saka și Emilian Galaicu-Păun. Primul e din 1931, deci din perioada interbelică, următoarele cinci sunt din anii 1966-1972, iar ultimul din 1996. Precumpănește în selecție generația '60, din care face parte cu predilecție. Încilin să cred că alegerea e justificată. Lipsește Ion Druță, care nu și-a dat acordul pentru a figura în antologie.

Poetul optzecist Grigore Chiper (autor și al unui volum de proză scurtă) este, pentru mine, o surpriză ca antologator al prozei scurte, generos reprezentată în două volume. Se achită onorabil de această sarcină, dând o imagine convingătoare a prozei scurte basarabene. Primul volum e ocupat cu texte de George Meniuc, șazecistii Ion Druță, Vasile Vasilache, Aureliu Busuioc, Vladimir Beșleagă, Vlad Ioviță, Serafim Saka și șazecistul Nicolae Esinencu. Al doilea volum se deschide cu proza unui șazecist, Nicolae Vieru, și continuă cu proza optzecistilor Ioan Mănăscuță, Nicolae Popa, Constantin

Cheianu și Grigore Chiper, pentru a se încheia cu cei mai tineri (nouăzecistii) Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Crudu, Ghenadie Postolachi și Vitalie Ciobanu. În panorama prozei scurte, partea șazecistilor este echilibrată semnificativ de scriitorii din generațiile imediat următoare.

Valentina Tazlăuanu reține cinci piese de teatru: una de Aureliu Busuioc exploatând un pretext istoric, la modă în anii '60-'70, o „tragedie națională” de Val Butnaru, o „farsă tragică” de Constantin Cheianu, o piesă postdecembristă de Nicolae Negru și una tot recentă, postmodernă, de Dumitru Crudu. Aici selecția merge clar spre scriitorii mai tineri, singura excepție fiind șazecistul Aureliu

Regiunea Literară Autonomă Basarabia

O istorie critică a literaturii din Basarabia, cuvânt înainte de Eugen Simion, Editura Știința-Arc, Chișinău, 2004, 268 p.

Busuioc, și spre perioada ultimelor două decenii. Foarte puțin e de recuperat din teatrul de dinainte de 1980. Lipsește și aici, ca și în antologia romanului, Ion Druță. Pentru basarabeni e un dramaturg important, în afară nu cred că mai prezintă vreun interes.

În sfera criticii basarabene, Eugen Lungu operează o selecție ce merge categoric în favoarea textelor scrise după 1990, chiar și în cazul autorilor mai vârstnici. Proportia textelor din ultimul deceniu al secolului XX mărturisește înclinarea balanței spre imediata actualitate. Critica, în viziunea lui Eugen Lungu, interesează în măsura în care răspunde la neliniștile și la întrebările celui mai acut prezent.

Am lăsat la urmă antologia poeziei (despre care am

scris mai pe larg săptămâna trecută). Pe cât îl știu de mare orgoliul poetic al basarabenilor, mi s-a părut că, în selecția poeziei, Nicolae Leahu a fost cel mai sever dintre antologatori. În principiu, îi dau dreptate că nu era cazul să se extindă mai mult, dar bănuiesc că nu beneficiază de multe cuvinte bune la Chișinău. O proporție considerabilă din poezia conștiinței naționale și patriotice este sacrificată. Pe de altă parte, observ că procedând astfel, printr-o drastică restrângere a selecției, nu se văd marii poeți ai Basarabiei, care ar fi avut nevoie de un spațiu ceva mai generos, pentru a convinge în privința eventualei lor anverguri tematice și expresive. Antologia lui Eugen Lungu e prea democratică și, prin urmare, uniformizatoare, dând fiecărui poet câte puțin. Principalul defect al antologiei de poezie acesta ar fi: nu privilegiază într-un mod spectaculos nici un mare poet. Dar are Basarabia poeți de talie europeană, comparabili cu Ștefan Aug. Doinaș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu sau Ana Blandiana? Cu riscul de a supăra (nu aș vrea!) scriitorii de dincolo de Prut, răspund cu sfială că nu. Dar, fără îndoială că Grigore Vieru e poetul cel mai reprezentativ, impresionând prin tonul melancoliei sfâșietoare, capabil să comunice drama Basarabiei. Discuția e lungă și rezultatul ei ar fi o mulțime de răspunsuri contradictorii, cum e și firesc. Dar, încheind această problemă, constat că Nicolae Leahu realizează, în fond, o antologie dintr-o perspectivă marcată postmodernă, iar din acest punct de vedere nu există mari poeți. Un astfel de cult al disproporțiilor axiologice dovedește – s-ar părea – o mentalitate învechită. Eu nu sunt întru totul de această opinie, dar ar fi o soluție a ieșirii din impasul controverselor.

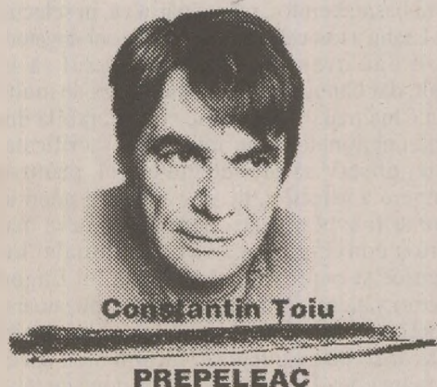
Există în cele șapte prefețe adunate în volumul *O istorie critică a literaturii din Basarabia* o atitudine comună în ceea ce privește selecția și perioadele mai prielnice. Foarte puține pagini sunt de reținut din perioada interbelică, nimic din anii 1940-1965 și cel mai mult din anii stagnării brejneviste (care a profitat ocul de dezgheț hrusciovist). Ca și la noi, perioada cea mai fastă a literaturii a fost deceniul 1965-1975. În cazul literaturii pentru copii este câte ceva de reținut și din deceniul 1954-1964 (e de părere Maria Șleahțișchi, p. 174), dar cultura se emancipează vâdit în anii '60-'80, prin evazionismul ideologic și perfecționarea expresivității. Pentru dramaturgie, Valentina Tazlăuanu consideră că nu are nimic de luat în considerare înainte de 1960 (p. 95). În acest fel, o sută de ani de literatură basarabeană se reduc la patru decenii, dacă nu chiar la mai puțin. Cel mai decepționat dintre toți cei șapte antologatori mi s-a părut Grigore Chiper, care afirmă la un moment dat, cu o notă de generalitate: „Diletantismul este semnul sub care a stat literatura din Basarabia în secolul XX” (p. 68). El deplânge imposibilitatea sincronizării cu literatura din România, situație ce face ca „operele scriitorilor din Basarabia să reprezinte o literatură specifică”, pentru că „literatura moldovenească era obligată să se înscrie într-un circuit specific al așa-numitei literaturi sovietice, care ea însăși era perimată” (p. 77). Nici bilanțul prozei scurte, deși desfășurat în două volume (mai generos în selecție decât în judecata critică), nu-l încântă, considerând genul „abia la începuturi”, iar antologia „are o conotație mai degrabă negativă”, pentru că descoperim fără mari satisfacții „o proză fără școală și mediu fertil, o proză modelată de o critică ce a glisat pe suprafață, o proză situată cumva în afara contextului românesc și universal, o proză dominată și sufocată de realii locale nu numai la nivel de limbaj” (p. 92). Eu însumi destul de sceptic, nu aș fi putut formula un rechizitoriu mai aspru, situat cu oarecare dreptate în teritoriul argumentelor estetice.

Are dreptate Serafim Saka, citat de Grigore Chiper, să afirme că „literatura moldovenească” e distinctă de literatura română: „Vrem noi ori nu vrem, dar există un fel de literatură căreia îi spunem moldovenească. Pentru că e foarte neromânească” (p. 78). Ceea ce nu ne scutește pe noi, „români sau neromâni, dar pământeni” (vorba poetului), de a o studia și a o înțelege ca fenomen sociologic, politic și estetic. E fatalitatea istoriei ca Basarabia să fie percepută astăzi separat, ca o curiozitate regională, foarte particulară în dezvoltările ei tematice și stilistice. Iată de ce mă gândesc să-mi intitulez o viitoare carte pe acest subiect *Regiunea Literară Autonomă Basarabia*. ■

actualitatea

Căldură mare, deși veche

Constantin Toiu

PREPELEAC

Nu numai șinele de cale ferată se îndoaie pe caniculă, ci și caracterele oamenilor, politici mai ales, în febra mării. Ființe expuse intemperiei sunt și dumnealor. Să-i înțelegem... 22 iunie – toiu verii – ce este? în ce zodie pică?... Taur, nu. Fecioară, nu. Ce mai avem... Gemeni, parcă?... ăștia mai ales se *îndoaie*, de unde respectivii Castor și Polux. Femininitate, deci, atracții, sensibilități fel de fel, simpatice infidelități, superficialități idem, talent, vorbire frumoasă... Nu s-ar naște într-o asemenea zodie *măgarul*... (atât de simpatic și de răbdător, ori *câinele*, mă rog, ca fidelitate...) de Bădescu!... Băsești născuți în Gemeni? *Nu se există*. Poate, *Scorpion*.

Astfel încât orice critică adusă oricărui ins, mai cu seamă politician, născut în prima zi de după solstițiul de vară, torid, având în vedere căldura, mare, monșer, beneficiază, vrând-nevrând, de un rabat ocazional, din plecare...

Să începem... cu ce? Cu ce au relatat zărele pe ziua de 20 iunie (vechi, vechi) de ex. Precum că turma de respectivi..., fără să știe prea bine de ce, se adună cu toții, mai marii, să-și sărbătorească Premierul (tot vechi). Până la urmă așa se și dovedește, dar marea discreție impusă de Patron (ălălat, în *proces*) derutase gloata slugarnică de clienți strânși să-și felicite Jupânul. Acum, se știe, cum sunt aceștia: democrați-democrați, fără flori, cadouașe, fără discursuri, că ne vede țara și nu-i frumos... stați jos, stați jos! îi apasă pe toți cu ambele brațe Sărbătoritul, modest, cică *făstăci* de atât amor.

S-a scris despre acest tânăr politician că ar fi un arogant și un avid de putere. Se poate. Nu zic. Altceva însă mă preocupă pe mine. Pe mine mă bate un gând mult mai grav, mult mai primejdios decât faptul de a fi prea trufaș. Trufia, totuși, până la un punct, nici nu prea strică. Asupra mea cade, piezișă, umbra unei idei de-a dreptul îngrijorătoare... Se spune că firea unui astfel de ins moale, în fond, ca o șină de cale ferată la 42 grade C plus, dar care se crede un posibil Cezar, măret, dur, inflexibil, *fără nici cel mai mic control asupra lui însuși*, poate duce oricând la catastrofă, în lipsa unui suport real... Și că semnele unui eventual dezastru, nu numai al său, ci și al Comunității pe care o conduce, se pot desluși încă de pe acum în servilismul, acceptat, din jur, în mediocritatea unanimității cădelnițându-și stăpânul. *Qui scribit, bis legit*... Cine scrie, citește de două ori. Adică știe bine ce scrie.

*

De cultură, ce să zic?... Aia populară azi se face cu droaia de filme vechi jucate de iluștrii actori români răposați, fie-le țărâna ușoară, drame, comedii, tovarășe în sus, tovarășe în jos, de pe timpurile alea bună când cu trei lei treceai cu bine o zi, fără bere neapărat, ori țuică, ducă-se... Era unu' Eugen Ionescu, care cică...

N-am văzut, n-am auzit, să fie la el acolo! vorba premierului corpolent vânător *tragi cu pușca, nu ia foc*, mă rog, păsărică cu noroc!...

Cu filme vechi e mai ieftin și aia cultură nu ca azi! Cum întreba un puști deștept foc în mijlocul unei familii strânsă la t.v. unde se dădea *Valurile Dunării*: Tată, da' de ce zice mereu *tovarășe*? făcea afaceri?... Veți crede că inventez.. Da' deloc. Pă cuvânt!

Mai greu, mult mai greu și fără nici un fel de efecte populare și electorale, bineînțeles, e să faci cultură cu sclifosiții aia elitiști, *destinși*, care sunt și contra orice ai face, care strămbă din nas pă orișunde că aia nu, aia nu; că nu mai pot să audă *haidem să...* care habar n-au censeamnă o vorbă cinstită, colo, românească. Cică mai și moare de foame.

Să moară! Dacă *la tot le pute*... Cultură proletară, *cinstită*. Nu aia cu doamna Muscă și Patapievici... ■

și cum arătam în cronică de săptămîna trecută, *alde* este un element specific limbii române, cu utilizări multiple, dintre care unele greu de descris cu precizie; surprinzătoare e persistența și chiar întărirea poziției sale în uzul colocvial și jurnalistic actual.

Alde – cu varianta de construcție *de-alde* – e folosit în prezent cu aproape toate valorile sale tradiționale, ba chiar și în asocieri noi, inedite. Mai rar se întâlnește semnificația populară de bază – de desemnare a individului împreună cu familia sa – „Dar d-*alde* Becali (neam de bișnițari) ce zici?” (forum.softpedia.com); în schimb, abundă utilizările ironic-depreciative în care numele propriu desemnează categoria („oameni de felul lui...”) sau prezintă persoana ca fiind un ins oarecare, căruia nu i se cuvine prea multă considerație („unul ca...”). În paginile ziarelor și în forumurile de pe Internet, *alde* este extrem de prezent, contribuind la stilul ironic dominant. Sensul de „categorie” este evident mai ales în enumerări: „ar fi avut în componență sigur pe *alde* Hrebe, Cozmăncă, Talpeș” (anchete.ro/forum); „au ajuns să prezinte programe TV *alde* Bianca Brad, Iulia Frațilă, ...” (ssorein/somoiogul10); „să le ascultăm pe *alde* Loredana, Sandu, Stanciu și alte țate” (*Cronica română* = CR, 21.2.2003) etc. Aceeași semnificație poate apărea și atunci cînd este menționat un singur nume de persoană: situație în care doar contextul și cunoștințele extralingvistice comune interlocutorilor decid dacă atitudinea negativă privește un prototip uman sau mai curînd o persoană anume. În enunțuri generalizante și cînd numele aparține unei persoane publice, asociate stabil cu o anume categorie (profesională, morală etc.), e mai curînd vorba de tipologie, de întreaga categorie: „Înalta Justiție a României anulul 2005 nu se atinge de *alde* Pleșiță” (*Gândul*, 22.06.2005). Când persoana nu e reprezentant de notorietate al unei categorii, sau cînd enunțul se referă la fapte particularizate, specifice („la Biserica Kretzulescu, unde se cununa *alde* Bobby Păunescu”, *Academia Cațavencu* = AC 32, 2004, 12), lectura nu mai poate fi una generalizantă. Astfel, contextul impune sau chiar explicită lectura unică: „Noi rămânem cu *alde* Olăroiu - un *nimeni* pe toate posturile” (CR, 8.08.2005). Oricum, efectul stilistic produs de *alde* se bazează tocmai pe contradicția între sensul său de bază plural și singularitatea numelui pe care îl precede: e un fel de „operator de minimalizare”, care, prin intermediul numelui, neagă individualitatea persoanei.

Regăsim în contextele actuale și un *alde* popular, non-depreciativ, care precedă nume de rudenie - „Și ne-a zis și de voi, și de-*alde* frate-tu. De-amândoi. ... Da' a fost *alde* măsă” (atelier.liternet.ro). Adevsa *alde* se combină cu un pronume personal al fel plural - *alde noi*: „lumea sclavilor (de-*alde noi*)” (dezvaluiri.as.ro), - cît și singular - *alde eu*, *alde mine* (în funcție de cazul cerut de poziția sintactică): „nu de *alde mine* trebuie să te ferești” (romanians.bc.ca); „d-*alde eu* sau Aliosha” (fanclub.ro); e curentă și asocierea cu un demonstrativ, cu sens individualizat („nu prea am avut de-a face cu de-*alde ăștia*”, dbrom.ro) sau abstract („evident, numai mie trebuie să mi se întîmple de-*alde de-astea*”, 121.ro).

Alde pare bine reprezentat și în româna vorbită și scrisă în Republica Moldova; citatele din Internet ilustrează aceleași situații de uz și aceleași valori ca în restul spațiului românesc, preponderent – dar nu exclusiv – ironice: „sunt ferm convins că la noi în republică sunt zeci de *alde* Suruceanu, Dani, Țopa, Dumitraș” (vadymas.com.md). Pare totuși să se manifeste, în textele moldovenești, o preferință pentru construcția în care *alde* este precedat de demonstrativul *cei*; în acest caz, *alde* se apropie surprinzător de mult de valoarea elementului de comparație ca: „glumițele celor *alde* tov. PP

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Alde noi (II)

Borodin” (*Contrafort*, 123-124, 2005); „cei *alde* Gheorghe Ivanovici” (ib., 111-112, 2004); „pentru cei *alde* tine” (moldova.net) etc.

Alte folosiri, mai mult sau mai puțin inovatoare, pot fi trecute repede în revistă: *alde* precedă nume proprii modificate antonomastic, prin trecere la plural: „*alde* păuneștii, teodoreștii și alți «ești» ai acestei țări” (agora.ro); apare urmat de nume de formații muzicale (grupuri de persoane văzute ca o unitate) – „ăștia, *alde* BUG Mafia, sunt jenanți, n-au nici un mesaj” (muzica9.ro) - sau de alte nume abstracte care de fapt au un sens colectiv, trimițînd metonimic la categorii umane mai largi: „Așa și cu *alde* *cinemaul* tineresc de vrea să dea în lături dinozaurii din dotare” (CR, 21.2.2003). Se ajunge chiar la non-persoane (deși s-ar putea presupune că prezența lui *alde* realizează un fel de personificare ad-hoc): „cele mai importante filme horror care au contribuit la propagarea acestui fenomen (*alde* *Halloween*, *Night of the living dead*, *Texas Chainsaw*” (cinemagia.ro/forum); „Să nu mai vorbim de *alde* *Din dragoste*...” (cafeneaua.com). Cînd substantivul precedat de *alde* e cît se poate de concret și prea puțin umanizabil, formulările par de-a dreptul ciudate: „mă rog, lactate mai slăbuțe – să nu exagerăm cu *alde* *smântână*, *iaurt gras*” (weight.addr.com). Asemenea extinderi, sau mai curînd reînvieri ale unor utilizări periferice, conving mai mult ca orice de succesul actual al adjectivului nehotărît *alde*. ■

filologice

Din nou despre DOOM-2

Riscurile codificării

În numărul 29, din iulie a.c., domnul Părvu Boerescu publică o amplă prezentare a noii ediții (a doua) a *Dictionarului de ortografie, ortoepie și morfologie al limbii române* (DOOM-2). În linii generale, împărtășesc opiniile d-lui P.B. din care cauză intervenția mea nu se vrea o replică la articolul domniei-sale, ci cel mult o completare, o întregire a imaginii pe care cititorul **României literare***) dorește să și-o formeze despre noua lucrare normativă a Academiei Române în materie de ortografie, ortoepie și structuri morfologice.

I. 1. Necesitatea unei atari lucrări este absolut indiscutabilă, având în vedere, pe de o parte, schimbările importante care au avut loc în limba noastră în ultimele decenii, iar pe de altă parte, controversale (declarat sau subînțelese) care s-au iscat în același interval de timp în legătură cu scrierea, pronunția sau structura foarte multor cuvinte, mai vechi și mai noi. Prima mențiune pe care doresc s-o fac în legătură cu „misiunea” pe care și-au asumat-o (și care se bucură de girul Academiei Române, nu numai de acela al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti”) este că reușita se arată a fi deplină. DOOM-2, cu cele 2500 de cuvinte noi, cu deciziile luate în chestiunile controversate, cu argumentația folosită, este o operă fundamentală a culturii române și un instrument absolut indispensabil pentru oricine dorește să se exprime și să scrie corect românește.

2. În acest paragraf, voi trece, foarte sumar, în revistă, principalele merite ale dictionarului: a) faptul de a fi așezat în paginile introductive capitole mai mult decât necesare explicării diverselor componente ale lucrării și modului de folosință („Mic glosar de termeni lingvistici”, „Semnele pentru redarea pronunțării”, „Valorile literelor și ale combinațiilor de litere”); b) îmbucurătoarea decizie de a include în DOOM-2 și prevederile „Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație” (cu cele cinci ediții ale sale, din 1954 până în 2001); c) corectarea unor inadvertențe sau numai inconsecvențe în scrierea sau pronunția câtorva cuvinte importante prin frecvența lor în vorbire sau scriere: *vița-de-vie* (apreciat ca substantiv compus și nu îmbinare liberă); *fonda* (și nu *funda*; e vorba de un neologism legat de fond, și nu de moștenitul *fund*; de fapt etimologicele sale acceptate sunt fr. *fonder* și lat. lit. *fondare*, deci tot cu o); scrierea într-un singur cuvânt a locuțiunii *vasăzică*, „adică; acceptarea de forme alternative acolo unde este cazul (*filosof/filozof*, *ăntic/ăntic*, *clasa întâi/clasa întâi*); d) indicarea genitiv-dativului la toate substantivele feminine; e) rezolvarea definitivă a scrierii într-un singur cuvânt, fără cratimă, a derivatelor de tipul *agrobiologic*, *sociocultural*; f) acceptarea pluralului *atari*; g) sublinierea apăsata a greșitei pronunții cu *e* a cuvintelor de tipul *eu*, *el* (pronume personale) sau *ești*, *este* (verbul *a fi*), când de fapt aici e vorba de păstrarea în scriere a unei tradiții și nu de redarea *aidoma* a pronunției contemporane. Subliniez încă o dată: exemple de fericite rezolvări în scriere și pronunție se mai pot cita zeci și sute, ceea ce ne demonstrează că DOOM-2 reprezintă într-adevăr un progres substanțial față de tot ce s-a publicat în materie de ortografie, ortoepie și structuri morfologice până în prezent.

II. Având în vedere că Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti” nu de linderă actuala ediție ca fiind și ultima, mă simt încurajat să semnalez, pe întinderea câtorva paragrafe, rezolvările „nefericite”, respectiv soluțiile susceptibile de a fi reconsiderate sau chiar corijate într-o viitoare ediție.

1. Consider că însuși principiul ce guvernează normarea este cel puțin discutabil. Referindu-se la modificările introduse în DOOM-2 în raport cu variantele admise de prima ediție, autoarele lucrării menționează: „Multe dintre aceste schimbări reflectă adaptarea normei academice la uzul actual al «generației medii de intelectuali din București», în care se materializează nu numai pronunțarea literară sau exemplară a limbii române actuale, cum arăta Mioara Avram, ci limba literară în general” (p. XIII). Invocarea

uzului actual al „generației medii...” n-ar fi trebuit să le facă pe autoare să uite că în acest uz intră, din nefericire (și nu numai în varianta cotidian-familiară, folosită în cercul de prieteni, ci și în limbajul televiziunii, radioului și al discursurilor publice), amalgamarea fără nici o restricție a formelor verbale de conjugarea a doua și a treia, dând uneori impresia de voluptate în încălcarea regulilor impuse de structurile morfologice firești: *spunęți-mi*, *credęți-mă*, *faceți-mi* (verbe de conjugarea a treia, unde rostirile corecte, singurele corecte, sunt: *spunęți-mi*, *crędeți-mă*, *faceți-mi*); invers, apar aproape generalizate, în același uz al „generației medii...”, formele *prevęderi* (infinitivul lung substantivat), *va cade*, *va apare* (verbe de conjugarea a doua, unde variantele corecte sunt *prevęderi*, *va cădea*, *va apărea*); încă e foarte frecventă forma *scriți* (pentru *scrięți*), ca și imperativele negative *nu fă*, *nu zi*. Sunt mai rare, dar fără să fi dispărut cu totul aglutinatele *fii-mea/fi-mea* (pentru *fie-mea*, *fiică-mea*) sau, și mai grav, *fi-su* pentru *fiul său*). La acest capitol, aș dori să mai adaug ceva important. Potrivit aceluiași principiu, care a funcționat parțial și în 1953, din dictionarul ortografic au fost eliminate total variantele de scriere și de pronunție *câne*, *pâne*, *mâne*, deși este evident că acel *i* din silaba primă a formelor *câne*, *pâne*, *mâne* este parazit, totalmente inutil. Într-o comunicare prezentată la Colocviul Național de Dialectologie de la Sibiu și publicată în *Dialectologica*, București, 1989, p. 189-192, cred că am dovedit necesitatea revenirii la formele fără *i*, care în 1953 erau încă net majoritare (a se vedea hărțile ALR și NALR) în vorbirea românilor, dar care aveau o oarecare prevalență în Muntenia, jumătate din Dobrogea, jumătate din Oltenia și pe o fâșie îngustă în sud-estul Transilvaniei. *Dictionarul ortografic al limbii române* din 1932 citează ambele variante pentru fiecare din cele trei cuvinte, dând prioritate variantei cu *i* la *câne* și *mâne*, în timp ce pentru *pâne* varianta primă este cea fără *i*. Nepermițându-mi să dezvolt, aici, o argumentație mai amplă, din motive de spațiu tipografic, mă simt obligat totuși să semnalez un fapt de importanță fundamentală pentru discuția de față. Anume: acel *i* (ce strică și „estetica” respectivelor cuvinte) a apărut în graiul oltenesc ca anticipare a elementului palatal din silaba următoare. Deci *e* din *mâne* a fost „anticipat” de *i* așezat după *ă*. Acum mă întreb: cei care l-au impus pe *i* fără drept de apel în *câne*, *pâne*, *mâne* (în pluralul substantivului *mână* și în derivatele celor trei: *căinos*, *păinișoară*, *păinărie* etc.) nu s-au gândit că în felul acesta perturbă o întreagă structură fonetico-fonologică stabilizată în româna modernă? La ce mă refer? Contextul *ân* + *e* sau *i* mai poate fi întâlnit în cel puțin 80-90 de cuvinte și forme gramaticale românești: *mânji* (care ar deveni *măinji*), *tățâni* (*tățâini*), *români* (*romăini*), *sâni* (*săini*), *stăpâni* (*stăpăini*), *stâni* (*stăini*), *jupâni* (*jupăini*), *râmâne* (*ramăine*), *râmânem* (*ramăinem*), *râmâneți* (*ramăineți*), *frățâne* (*frățaine*) etc. Ba chiar titlul Imnului Național ar trebui modificat: *Deșteaptă-te, române!* În concluzie cred că o viitoare ediție a DOOM (DOOM-3?) ar trebui să consemneze două variante ale cuvintelor în discuție, prioritate acordându-se formelor etimologice, fără *i*. Deci *pâne/pâne*, *câne/câne*, *mâne/mâne*.

2. E greu de înțeles de ce au fost eliminate din Dictionar variante care sunt prezente încă în uzul majoritar și care explică eventualele derivate, fiind totodată și forme normale în urma evoluției din latină în română:

a) *cârnaț* este înlocuit cu *cârnat* (formă majoritară, e drept, în București, dar nu și în cele mai multe dintre regiunile teritoriului daco-român), deși pluralul e *cârnați*, iar derivatele sunt *cârnațar*, *cârnațarie*, *cârniacior*, care toate se explică prin forma eliminată și prin etimonul latinesc *carnacius*;

b) pluralul *seminarii* nu este admis nici măcar ca a doua formă pe motiv că singularul este *seminar*. Sunt și eu de acord că prima variantă recomandată ar trebui să fie *seminare*, tocmai pentru a pune în concordanță forma de plural cu cea de singular. Dar, deocamdată cel puțin, pluralul *seminarii* este majoritar în vorbire și acest lucru nu

poate fi neglijat. Pe de altă parte *seminarii* nu este o formă aberantă, „inventată”, ci pluralul singularului de altădată: *seminariu* (etimon principal, lat. lit. *seminarius*);

c) nu știu dacă forma *continui* pentru persoana I indicativ prezent este majoritară în uz, așa cum se spune în DOOM-2 (p. XCVII), dar știu că ea este mai puțin justificată decât forma anterioară *continuu*. Întâi, pentru că în rădăcina cuvântului nu există un *i* (ca în *tai/a tăia*), iar desinența *i* este specifică numai persoanei a II-a: (tu) *cânți*, *vezi*, *începi*, *simți* (persoana I de la toate aceste verbe având desinența zero, din cauza afonizării lui *u* final, provenit din o neaccentuat latină: *canto* > *cântu*, în româna comună > *cânt*, în româna actuală). Deci desinența specifică a persoanei I era în limba veche *u*, iar acum e zero. Pe *u* îl mai putem întâlni totuși și azi la câteva verbe: *stau*, *iau*, unde firesc, se opune desinenței *i* de la persoana a II-a: *stai*, *iei*. Așadar, din toate punctele de vedere, e mai justificată forma *continuu* decât *continui*, care aparține „de drept” persoanei a II-a.

3. Motivarea preferinței pentru o anumită formă, în detrimentul alteia este deseori neconvingătoare:

a) „! Rostirea și scrierea ! *diseară* sunt preferate lui *deseară*, deoarece nu se mai percepe, în general, proveniența din *de* + *seară*”. Cred că din nou motivăm prin aprecierea „generației medii...”, neglijând atât uzul majoritar, cât și firescul lucrurilor. „Nu se mai percepe...” De către cine? Majoritatea românilor care folosesc acest adverb au, cel puțin în subconștient, percepția celor două componente. Așadar, prima formă recomandată ar trebui să fie *deseară* și nu *diseară*;

b) este total nemotivată impunerea (și încă pe poziția I, ca preferată) a variantei de plural *cireși* (singular, *cireășă*) în locul „fostei” *cireșe*. Dar aici nu numai ca nu e preferabilă varianta *cireși*, dar ea nu are ce căuta nici în calitate de variantă secundară. Argumente: (pom) *prun/pruni* – (fruct) *prună/prune*; proveniență: lat. *ceresiae* > rom. *cireșe*, precum *casae* > *case*. Unde pluralul fructului nu s-a ciocnit de pluralul pomului (nu e cazul), e a putut să devină *i*: *gulăe* > *gure*, iar prin secolul al XVII-lea, *guri*. Pot fi admise și în alte cazuri plurale (secunde) în *i*, dar numai în cazul că sunt larg răspândite: cazul lui *capsune/căpsuni*. Dar în exemplul pe care-l comentăm aici nu funcționează argumentul uzului: câți români îl folosesc pe *cireși* ca plural al fructului (*cireășă*)?

4. E bine că se menționează „abaterea” de la regula formării gerunziului cu *-ând* (generalizat la conjugările I, II, III) în cazul câtorva verbe de conjugarea I (p. XCVI, nota 80): „Verbele de conjugarea I în *-ia* (*apropia*, *muia*, *tăia*) au gerunziul în *-ind*: *apropiind* etc.”. Două observații merită să facem aici: a) *-ând* se preschimbă în *-ind*, când ultima consoană (semivocală) a rădăcinii este *i*, rezultat din evoluția fonetică a unei alte consoane sau impus prin procesul de iodizare a vocalelor *e* și *i* la început de silabă: lat. *taliando* > rom. com. *tal'ându* > dr. *tăind(u)*; b) în aceeași situație se află și verbul *a veghea* (interpretat adesea, evident eronat, ca aparținând conjugării a II-a, datorită prezenței literei *e* ca un semn grafic după *gh*). Și aici, forma cu *-ind* se explică tot printr-o evoluție fonetică normală: lat. clas. *vigilando* > lat. vulg. *veghando* > rom. com. *vegl'ându* > dr. *veg'ind(u)*, scris *veghind(u)*.

5. În Dictionar pot fi reperate și câteva inadvertențe sau explicații discutabile:

a) la pagina XCVII, se spune: „Cealaltă prevedere a Hotărârii Academiei Române din anul 1993 privește modificarea scrierii formelor de indicativ prezent persoanele I singular și plural și a II-a plural ale verbului *a fi*, revenindu-se la scrierea lor anterioară, cu *u*: *sunt*, *sunte*, *sunteți*”⁸¹ (pronunțate! [*sunte*], [*sunteți*] și nu [*sintem*], [*sinteti*]). Iar nota 81 are următorul conținut: „Conform unei tradiții latinizante întrerupte prin ortografia anterioară, deși nu provin din formele corespunzătoare din latină, ci din conjunctivul latin, continuat în formele moștenite scrise anterior *sint* etc. Redarea acestora din urmă trebuie făcută acum cu *ă*: *sânt* etc.” Cu ce scop s-a adăugat ultimul pasaj din notă? Oare cei care nu-l acceptă pe *sunt* nu-l resping și pe *ă* în interiorul cuvântului? De fapt, corectă, în conformitate cu decizia Academiei Române din 1993, este numai forma *sunt*. Cealaltă se situează în afara normei, chiar dacă e scrisă cu *ă*. Principala mea observație la acest paragraf este însă alta.

Victor IANCU

(continuare în pag. 30)

Obligația de a-l redescoperi

Sunt poate zece ani de când ne-am înfățișat, eu și colegul meu Cristian Teodorescu, acasă la Al. Paleologu, în strada Armenească, pentru a-i lua un interviu care urma să apară în **România literară**. Stabilisem dinainte tema (de fapt punctul de pornire al discuției, pretextul), aceasta fiind cartea lui Ion Ioanid *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, care facuse vâlvă. Știam că Al. Paleologu acorda acelei scrieri nu doar valoarea de prețios document, de excepțională mărturie în privința gulagului românesc, dar și pe aceea de mare proză, comparabilă, cum spusese rezolut undeva, cu *Memoriile* lui Saint-Simon. O după amiază întreagă ne-am întins la vorba, ceea ce e totuși un fel de a spune, pentru că noi am intervenit numai din când în când, lăsându-l pe Paleologu să se desfășoare în voie. A evocat cu mare vervă anii propriei închisori și pe Ion Ioanid, personaje și întâmplări din interbelic și de mai târziu, ajungând până în actualitatea imediată, aruncând spre unii contemporani săgeți ironice sau emoționându-se până la gâtuirea vocii când venea vorba de oameni apropiați, de ființe îndrăgite. Îl ascultam vrăjiți, pur și simplu, pe Al. Paleologu și ne felicitam reciproc în gând pentru ideea acelei vizite, de pe urma căreia vor profita și cititorii **României literare**.

Mare ne-a fost dezamăgirea când am constatat că de pe banda magnetică nu se putea transcrie mai nimic. Tehnica ne trădase și tot ce ne spusese atât de captivant Paleologu, timp de trei ore și mai bine, se pierduse în eter.

Din fericire alții nu au avut ghinionul nostru, au înregistrat în bune condiții spusele lui Al. Paleologu și avem astfel de la el o cantitate impresionantă de texte vorbite. Sunt patru cărți, dacă am numărat bine, compuse din texte vorbite, dar cred că s-ar mai putea alcătui una sau două, din ce se mai poate culege de prin ziare și reviste, de la radio sau de la televiziune.

Dintre oamenii noștri de litere, Al. Paleologu este probabil acela căruia i s-au luat, în perioada post-decembristă, cele mai multe interviuri. Le acorda magnanim, cu plăcere, cu atât mai multă plăcere cu cât la efortul scrisului se supunea tot mai greu. Nu făcea din aceasta un secret, ci declara fără ocol: povestesc de la o vreme cu mai multă plăcere decât scriu. Îl amuza să o spună.

Strălucirea operei vorbite și farmecul imbatabil al omului de lume l-au făcut repede preferatul televiziunilor pe Al. Paleologu, dar i-au împins oarecum în umbră opera scrisă. Memoria publică reține ceea ce i se oferă cu preponderență și anume, în cazul lui Paleologu, poncifele cu „ultimul aristocrat“, „Conu Alecu“, „ambasadorul golanilor“, legate de imaginea domnului distins, afabil, mereu zâmbitor, nedespărțit tot timpul de bastonul cu măciulie de argint, o relictă de familie.

Îl exprimă, desigur, pe Al. Paleologu aceste însemne, dar măcar în aceeași măsură îl exprimă și cărțile lui, despre care mult mai puțin se vorbește. Îl exprimă marea carte consacrată lui Sadoveanu, îl exprimă eseurile despre Caragiale, Maiorescu, Paul Zarifopol, E. Lovinescu, Camil Petrescu, Eugen Ionescu, Constantin Noica, Marin Preda, atât de originale, atât de vii, îl exprimă reflecțiile despre critică și critici, despre „simțul practic“ și despre „bunul simț ca paradox“, despre ce înseamnă a fi european și ce înseamnă a fi balcanic, despre clasicism, anticlassicism și creația aurorală, despre relația noastră cu Occidentul, a noastră, a românilor, și în general a esticilor, despre credință, religie, ortodoxie și ortodoxism, despre național și naționalism, despre „arta memoriilor“ și despre atâtea alte subiecte și teme care fac obiectul cărților lui Paleologu, umbrite azi, cum spuneam, de seducătoarea imagine publică a autorului lor.

La plecarea dintre noi, Al. Paleologu îi lasă generației actuale, chiar dacă nu i-a spus-o anume, obligația de a-l redescoperi opera scrisă, aceea prin care va dăinui în timp.

Gabriel DIMISIANU

Scrisoare către golani

De multe ori, chiar dacă ești sigur de ceva, ai nevoie de o confirmare a opțiunii. Ai nevoie de o certificare a ei făcută de cineva care contează, pentru tine, în mod evident. Atunci când ea sosește, simți, pentru câteva secunde, că ești în ceruri. De fericire.

Când atmosfera și principiile Pieții Universității erau în curs de coagulare, în 1990, când, poate mai mult instinctiv decât ideologic, lansasem și susțineam punctul 8 de la Timișoara – pârîndu-ni-se singura cale morală și igienică – presiunea celor care ne contestau era, evident, uriașă. Deși nu o băgam în seamă, exista. Și se contabiliza, la început, în lucrătoare mititele, câte un scuipat, o înjurătură fără imaginație, seacă, stafidită, câte o amenințare iscusit născocită, de la persoane cu știință și repertoriu în domeniu, câte un refuz de la rude ca să-ți dea o oală cu sarmale pentru colegii căminiști, câte un dispreț, înalt, superior, câte un scandal la bloc, taxări profesionale pe holurile facultății și vagi tentative de intimidare pe la seminarii, și câte și mai câte, unele pe care aș da oricât să le pot uita, altele care și-au mai îmblînzit chipul. Cu timpul.

Au fost și zile, și nopți grele pentru tinerii de la Liga Studenților. Uneori, seara, apărea în holul Facultății

Foto: Ion CUCU

noastre de Litere, poetul, profesorul și prietenul nostru, Ioan Alexandru. Veneam cu sufletul la gură și-l vedeam tremurând de emoție. Ca atunci când citeam și analizam Psalmii din Biblie, în 1988, în podul facultății. Acum ne scria poezii. Era darul lui, modul lui de a ne susține. Îmi dădeam avizul, un ritual din care nu ieșeam, și le duceam sus, colegilor. Într-un astfel de moment, după câteva seri grele, de nesomn și derută, de amenințări și perindări ciudate pe la sediul nostru, după atacuri în presă, după, după, ascultându-l pe Ioan Alexandru cum îmi șoptește un poem, ne-a trezit o țopăială generală, o explozie formidabilă de bucurie, de țipete, de strângeri în brațe. Ne uitam uluiți. Picase cineva, în sfârșit? Nu... mi-au întins o scrisoare. Către noi, „golanii“ Pieții Universității. Semnată de ALEXANDRU PALEOLOGU. Ambasadorul României la Paris. Reprezentant oficial al țării de sub Iliescu. Un Golan?! Halucinant! Amețisem la propriu. Citeam textul. Stilul inconfundabil, nuanțele, umorul... Paleologu curat, ce mai! Nu cred că cineva ar mai fi avut libertatea aceea formidabilă a gestului total, pentru noi, vital, o atitudine în forță, clară, un certificat valoros pe care îl primeam la începutul lungului drum al zilei către noapte. Scrisorile de la Eugen Ionescu, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, care au sosit imediat, ne-au pus aripi. În puține cuvinte, am primit poate cea mai importantă lecție. De viață. De democrație. Zile în șir am cutreierat în ceruri. De fericire.

Duminică, 4 septembrie 2005. București. Biserica Mavrogheni. Ultima noapte de însoțire. Priveghiul. Obicei creștin, uitat tot mai tare. În liniștea bisericii, orologiul se ia la întrecere cu clopotul. Douăsprezece noaptea. Părintele Pinte, minunat, discret, cald, citește slujba. Șase-șapte apropiați și câțiva, cinci-șase, oameni simpli, extrem de simpli. Îi privesc și caut să înțeleg de ce sînt ei acolo și nu alții. E drept, nu se filmează, e noapte, e liniște. Gestul lor este cu atât mai curat, mai valoros. Am petrecut priveghiul de la căpățîniul lui Alexandru Paleologu cu prietenul meu Iulian Capsali, cu domnul Cîlția, cu mica familie, și cu oamenii despre care vorbeam. După miezul nopții, m-am plecat adînc, am strîns în reverența mea omagiul generației mele și al golanilor. Privirea mi-a căzut pe batista de la buzunarul hainei. Batista albă. Ce teorie minunată avea despre asta. Un bărbat, un gentleman nu poartă decît batistă albă... o altă lume. Pierdută, uitată, ignorată.

„Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciune“, cuvintele Ecleziaștului, fiul lui David, regele lui Israel în Ierusalim.

Marina CONSTANTINESCU

i n m

alex pale

14.03.19

CRITICĂ LITERARĂ, ESEU pseudocritică, Buc., Em., 1972 (ed. a II-a, remaniată c practic, Buc., CR, 1974 ● Tr Mihail Sadoveanu, Buc., CR, Ipoteze de lucru, Buc., CR, 1983 ● Despre lucrurile cu 1997.

CONVORBIRI. Souvenirs golans, entretiens réalisés a éditions Balland, 1990 (în r ambador al golanilor, Buc convorbiri cu Al Paleologu r 1988 – oct. 1989, Buc., Du S dialog cu Filip-Lucian Iorga, Buc., H., 2005.

Bunul-simț ca noblețe

Lui Alexandru Paleologu îi sunt dator un verb, un pred pe care, în anii când umilinta intra în compoziția diur aerului respirat, mi-l adresase după ieșirea lui din dete în „cazul Noica“.

Am mai scris, în primul meu volum de memorii, la pa 59. E vorba de un scurt post-scriptum, pe care mă simt obi să-l reproduc.

În fața tribunalului amenințator, depusesem mărturi în întâlnirile noastre nu se discutasă politică niciodată. neliște, probabil, vorbeam răstit. După eliberare, Alex Paleologu avea să-mi spună că se temuse să nu fiu reți pentru că, vorbind, sfidam tribunalul.

Observație ce pare mai curând complimentul unui on lume. Domnia-sa fiind martorul de bază.

Cunosc această trăsătură a firii mele. Când ceva umil omul (nu neapărat pe mine), tonul meu devine ofensiv, se fără a fi de fapt un justițiar.

Al. Paleologu, cu intuiția sa de aristocrat, nu doa literelor, sezasase...

De aceea, l-am admirat; nu numai pentru scrisul său și pentru darul de a atinge totdeauna esența lucrurilor. Sin neabătut de sincer, direct, elegant; ori indirect, c evoluție spiralată a Ideii platoniciene, nu mai puțin captivan

Sinceritatea absolută, se știe, aparține marilor spir Ca și suferința. În *Iuliu Cezar*, citești: *oamenii mari, sufer mari îndură...*

Fără să fie obligat, Paleologu a recunoscut, public, luc pe care îl cunoaștem cu toții.

Pot să pun mîna în foc: el nu a făcut nici cel mai mic nimanui. Dar a simțit nevoia ca măcar un ins din toată Romă presupus liberă, să fie corect, întâi cu sine, trecând peste te torturile de care a avut parte ființa umană...

Cu un gest ce pare azi absurd, el a vrut să fie, măci zi, simbolic, *ambasadorul golanilor*.

Cu alte cuvinte, al tuturor acelor pentru care regimu politice fabrică amăgirile lor urâcioase, – *derbedei și gol* mai posedând inocența să le înghită.

dru ogu

9.2005

a, *Încercări de
a paradox*, Buc., CR,
uviu, 1997) • *Simțul
alea către sine a lui
luc.*, Vitruviu, 1995) •
xistenței, Buc., CR,
nte, Iași, Polirom,

*ambassadeur des
et Claire Tréan, Paris,
mintiri ale unui
fidarea memoriei,
n Tănase în per. apr.
andru Paleologu în
ăstrarea clipelor,*

Foto: Mihai CUCU

oxurile lui erau, astfel, o jenă de realitate. El nu a
i natură, în talgerul celălalt, o masivitate care să-i
impăna spiritul scânteietor...

erduț pe ultimul boier luminat de la 1848.

rie feerică, pașoptistule, în universul scăpărând de

Constantin ȚOIU

Aici și dincolo

de a scrie despre cineva care se mai află în casa lui,
pat de flori și pentru o ultimă noapte, ar putea fi
a profanând sacralul morții, al acelei finale etape a
, din zorile umanității și până astăzi de același grav
trabil mister guvernată. Când cel dintre noi plecat
a drept vorbind, smuls, căci moartea este crudă -
ea: „Cred în sufletul meu nemuritor, deci sunt
list, deci liberal“, când specifica „dar în misterioasa
inconsecvență a Providenței sunt echilibrate toate
, respectiv „e aici legea ordinii universale, care nouă
pentru că noi avem totuși o judecată întemeiată în
sar și firesc pe ideea de bine/rău, echivalentă cu
rost“, când, prin urmare „binele nu este întotdeauna
ste bun. De multe ori, binele este ceva ce îți pare
. Și invers“ - o licență ți se oferă.

referă în primul rând la ceea ce, cu deplină libertate
onu Alecu afirmase, în unul din dialogurile purtate
ul deceniilor, cu cei ce știau să-l asculte: „Dar eu
nist, individualist și consider că plăcerea e principala
în lume și că din plăcere decurge și sacrificiul și
tot ce vrei. Din respectul pentru plăcere“. Întru acest
străin de orice vulgară materialitate vreau să atac
subiect pe care, dintr-o anumită pudoare, nu i l-
tășit în cursul vieții sale, și anume asemănarea, pe
e planuri, cu tatăl meu. Pe care Alecu l-a cunoscut
pe, cu care a avut unele extrem de civilizate polemici
- firește pe teme literare -, cu care se compara din
ind, conștient de această înrădărire spirituală, venind,
ială, dintr-una somatică.

Firi cerebrale, entuziaste pentru rațiune, pe cât de dumirite
asupra limitelor acesteia în acțiune într-o lume parcă mereu
gata să se voluptuos afunde în cel mai tulbure iraționalism.
Și Șerban Cioculescu și Alexandru Paleologu s-au format în
familii/medii intelectuale care le-au pus la dispoziție bibliotecă
ticsite de cărți, unde ambii l-au putut citi în original pe Goethe
și în totalitate pe Caragiale. De aici și până la cultul lui
Montaigne a fost numai un pas și pe când conu Alecu se
mândrea cu exemplarul său din Pleiade, în dar primit de la
părintele lui, tata procedase cu al său, tot Pleiade, într-un chip
absolut diferit de oricare altul, cu vreo carte: lipise sub coperti
fotografiile mamei și ale mele - a mea din copilărie - iar la
finele tomului precizase „Cartea mea de căpătâi“ și transcrisese
pe o filă liberă cele mai îndrăgite texte. Tot acolo, Șerban
Cioculescu scrisese: „Bună recompensă aducătorului“. Se
gândise până și la riscul pierderii cărții. Iar Alexandru Paleologu
scrisa: „Montaigne e pentru mine modelul cel mai afecționat,
mă simt profund impregnat de spiritul său, doresc să fiu un
fel de Montaigne, chiar dacă, desigur, într-o formă precară
și foarte modestă.“

Dacă împrejurarea că în viața conului Alecu apropierea
de Alice Voinescu a avut un rol major, sub raportul formației,
iar Alice Voinescu a fost cea din urmă persoană ce-i
spunea tatei Nelu (De la Șerbănel, în copilărie), poate fi pusă
pe seama hazardului, întâlnirea cu Paul Zarifopol iese din
orice serialitate. Cel ce fusese un factor polarizator în formația
intelectuală a lui Alecu îi trecuse, din viață, dar cu premoniția
morții, tatei sarcina încheierii ediției Caragiale. Paul Zarifopol
a vorbit primul de geniul râsului în familia Caragiale.
Acest geniu s-a manifestat în familiile Paleologu și Cioculescu.
Bunicul meu patern, Nicolae, inginer, șef de șantier naval
în primii ani ai secolului trecut, era reputat printre
armatorii din port, greci, pentru clocotitorul lui umor: îl
porecliseră Cioculidis.

Râzând, Alexandru Paleologu a învins teroarea temniței
comuniste, râzând, neadmițând să cedeze în fața spaimei -
îmi spunea să nu țiș niciodată înainte de a fi lovit - Șerban
Cioculescu a supraviețuit anilor de prigoană. Întrebat, în acei
ani, de un scriitor ce trecuse cu regimul, ce soi de execuție
ar prefera, tata, răspunsese „ștreangul“. La semnele de uimire
ale celui alt, precizase „fiindcă sunt un ștrengar“. „Proastă“
gluma, îi replicase moffluzul.

Sclipitori în conversație, erudiți, înzestrați cu o fantastică
memorie, se poate spune că Paleologu era mai spontan, cu
toate consecințele ce decurg de aici. În sala ovală a Muzeului
Literaturii, în faimoasele rotonde puteau fi auzite ultimele

două mari voci ale retoricii interbelice. În filmele anilor noștri,
în mâinile vitejilor care se duelează apar sabii din al căror
mâner pornesc jerbe de laser. Mă tem că asemenea jeturi
de spirit nu se vor mai auzi prea curând. Punctul lor de pornire
aparține unui trecut de pe acum fabulos - anii de culme ai
României întregite.

Lucrul care mă frapa, de câte ori îl aveam în față pe Alecu
era acea asemănare cu părintele meu, ce-mi părea că se
răsfrânge de la voce, până la fizic, chiar. Asemănare ce nu
se suprapunea propriu-zis unor trăsături precise, unor inflexiuni
clare ale vocilor, însă opera totuși, cu un obstinat aer de
familie. Ceva, desigur, de natură parafizică. Sau, poate, numai
pecețile unei rase vechi... Deosebiri au fost și ele pe măsură,
în acea rezervă pe care Șerban Cioculescu o manifesta față
de paradox, de uluitoare afirmații pretinzând explicații. Nu
știu, de asemenea, dacă tatăl meu era atașat de clipă, dacă
facea efortul păstrării ei. Deosebiri, probabil, datorate și fatalei
diferențe dintre oltean și moldovean, factor reprezentativ
firește la un nivel înalt.

Identici în idealul triumfului rațiunii, al libertății
insului, luptători pentru democrație, cei doi erau atât de afini,
încât se puteau și război - în cea mai deplină civilitate.

„Eu cred, scria în *Breviar pentru păstrarea clipelor*,
Alexandru Paleologu, că libertatea poate fi mai presus de
orice democrație. Democrația este o condiție minimală și
fragilă care oricând poate fi înlăturată, tocmai prin
mijloace democratice“. Nu știu dacă pe această temă
Șerban Cioculescu și-ar fi dat acordul. Dar în acel loc în care,
în aceste zile se pot întâlni, vor discuta, ca autori de breviare,
mai degrabă despre esența frumuseții nepieritoare.

Barbu CIOCULESCU

P.S.: La optzeci și șase de ani, Șerban Cioculescu s-a stins
din viață cu un timp - ca o plajă - înainte de revoluția din
Decembrie '89, act marcând, oricum, prăbușirea comunismului.
La optzeci și șase de ani, Alexandru Paleologu se stinge la
aceeași depărtare de timp de intrarea României în Uniunea
Europeană. Dacă cel ce a scris rândurile de mai sus va atinge
vârsta patriarhilor, fără să o depășească, oare ce turnură în
destinele vieții sociale românești îi va fi refuzată, ca prea mult
pentru o singură existență? (B. C.)

Prea târziu

Într-una din lungile noastre seri de conversație,
învăluți în fumul dulce, atât de familiar, al pipei sale, între
două înghițituri de cafea, l-am întrebat pe Alexandru Paleologu
dacă s-a simțit vreodată culpabil în relația cu cineva și cum
a depășit această situație. M-a privit, ca de obicei, pe deasupra
ochelarelor și mi-a răspuns cu tristețe melancolică: „Am
fost culpabil față de multă lume. Mă gândesc la oameni la
care am ținut foarte mult, dar îi credeam eterni și n-am profitat
de existența încă împreună cu ei, pentru a fi mai tandru,
mai draguț, mai apropiat“.

Am înțeles deplin sensul acestor vorbe în dimineața
zilei de 2 septembrie când telefoanele mele au fost înroșite
de ziariști de la presa scrisă și televiziuni care îmi cereau să
le spun ce pierde cultura română prin dispariția lui Alexandru
Paleologu și ce simt eu în acele momente. Le-am răspuns
că în asemenea momente nu-mi stă gândul la cultura
română și că simt o rușine vecină cu umilința.

Viața mea profesională foarte agitată, oboseala cronică,
surescitarea nervoasă și, nu în ultimul rând, impardonabila
mea comoditate au făcut să nu-i mai dau Domnului Paleologu
nici un semn de viață în ultimul an de zile. Înainte ne vedeam
aproape săptămânal, povesteam ore întregi, îi povesteam
ultimele birfe din viața politică și culturală, rideam cu
poftă de cele citite în ziare sau văzute la televizor și, mai ales,
lucram la teza mea de doctorat care îi era dedicată. Apoi,
am intrat în malaxorul cotidian, m-am scufundat în munca
cronofagă de la Ministerul Culturii, am uitat și de Domnul
Paleologu, și de lucrare, și de mine însumi. Îmi aminteam
uneori de întâlnirile noastre, mă gândeam la el, dar rușinea
unei tot mai lungi și inexplicabile absențe îmi ardea
urechile și îmi inhiba orice tentativă de a-l căuta. Era mai
comod pentru mine să mă gândesc la altceva și să sper că
destinul îmi va da o șansă să îndrept lucrurile. Vorba Domnului
Paleologu, acum îmi dau seama cât de mare prost am fost.
Nimic nu se compară cu sentimentul de mîrlan pe care ți-l
dă o astfel de culpă, ori de câte ori îți privești chipul în oglindă.

Ce-mi mai rămâne de făcut? Să termin teza de doctorat
(pe care nu o va mai vedea). Apoi să-mi imaginez că
sîntem în biblioteca sa de la etajul casei din Armenească
34, locul în care a avut loc prima noastră întâlnire în anul
1992. Că am vorbit despre Rege, despre fascism și comunism,
despre viața politică, despre masonerie și catolicism. Că,
la plecare, mă conduce pînă la ușa de la intrare, mă sărută
de trei ori pe obraji și-mi transmite caragialianul nostru salut
din vremurile bune: „Să fii sănătos și vesel“. Că străbat în
răcoarea nopții strada Latină cu zîmbetul pe buze, cu sufletul
plin și cu certitudinea că ziua de mîine va fi la fel de frumoasă
ca cea de azi.

Tudorel URIAN

in memoriam

Am deținut, în cursul anului 1973, în revista Magazin, condusă pe atunci de Octavian Paler, o rubrică de portrete literare, sub genericul Oameni de cuvânt. Ultimul articol care mi-a apărut acolo (nr. 808 din 31 martie 1973) a fost cel consacrat lui **Al. Paleologu** (intitulat de mine „Un gentleman melancolic, ironic și vechi”, redus, de redacție, la „Un melancolic ironic”), după care rubrica a trebuit să fie desființată (cu tot regretul lui Paler), din „înalt” ordin, întrucât textul meu provocase o „luare de poziție” foarte dură în Era socialistă (nr. 4/1973), organul ideologic al P.C.R., urmată de un articol incriminator la fel de aspru în Contemporanul (nr. 15/1973; reproduc, în subsol, ceva din acest „dosar”). La data când am scris articolul, acum peste 32 de ani, Paleologu publicase doar două cărți, iar eu îl văzusem o singură dată. Dispariția dintre noi a lui Alexandru Paleologu, o imensă pierdere pentru spiritul și litera românești, e tristul prilej de a propune cititorului viziunea unui om tânăr asupra acestui excepțional cărturar, niciodată bătrîn. Mă flatez cu supoziția că, june zvăpăiat, ceva tot am prins din miezul unui om-**arhipelag**, nu **insulă**.

Trimiterile le-am făcut după numerotarea paginilor în noua ediție.

În rest, n-am schimbat o virgulă.

L-am văzut o singură dată¹ pe Alexandru Paleologu. Era în biroul său de la „Cartea Românească”, în spatele unui turn de manuscrise („Asta e fleac. Să vezi ce am acasă”), într-un impecabil costum gri, cu batista nonșalant ieșită din buzunărelul de la piept; amabilitatea și ideea sa, ambele de un rar aplomb, au impus memoriei mele imaginea a ceea ce putem numi un *gentleman cerebral*.

Nu părea strivit de cantitatea aceea angosantă de hîrtoage ce trebuiau citite. Le considera cu o superioară toleranță. Le privea cu tandrețea și mustrarea cu care supraveghează un tată nazbîțiile progeneriturilor. Al. Paleologu nu e dintre cei care sunt visceral triști pentru că au citit toate cărțile. Nu mi-l pot imagina decît înconjurat de cărți, ca un sultan de cadîne, **bucurîndu-se** de ele. „Lumea și viața - zice - nu sunt nimic fără cărți” (*Spiritul și litera*, p.4)².

Paleologu e un **intellectual**, adică un ins care și-a făcut din inteligență un idol - negăsind altul mai bun. „Comportarea intelectuală e întotdeauna creatoare, într-un fel sau altul, chiar dacă nu se manifestă neapărat prin scriere de cărți. Intelectualul trebuie să poată face toate raportările posibile de la viața la cultură și de la cultură la viață” (*Bunul-simț ca paradox*, p.19). Paleologu le face, și pune inteligența în rangul suprem al virtuților. Inteligența, așa cum o vede el, este mama omeniei. Un prost nu poate fi decît rău. Din inteligență naște totul, inclusiv iubirea: „Inteligența e cel mai puternic afrodisiac, iar iubirea e cosa mentale” (*Bunul-simț...*, p.86). Este credința lui Pascal, al cărui „paradox genial” *l'amour et la raison n'est qu'une même chose* e citat în ambele cărți³ ale lui Paleologu (*Spiritul...*, p.144; *Bunul-simț...*, p.63) și a lui Camil Petrescu („Bucuriile adevărate ale dragostei sunt bucurii ale minții” - *Act venețian*), unicul scriitor asupra căruia Paleologu poposește⁴ îndelung și metodic, dedicîndu-i patru studii compacte. Așa cum filozofii dinainte de Socrate deduceau universul dintr-un singur element (Totul este foc. Totul este apă), Al. Paleologu pune tot ce e uman în inteligență. El este raționalist din cap pînă-n picioare („*Spiritul se insinuează răspîndindu-se ca un venin în toată textura somatică a ființei*” - *Bunul-simț...*, p.89) și chiar un pan-raționalist. Adică un aventurier al adevărului. Rațiunea e bunul-simț condus cu metodă. Iar bunul-simț e „darul de a «simți bine», de a discerne,... de a imagina adevărul, de a îndrăzni” (*Bunul-simț...*, p.7). Eminamente proteic inteligenta se face virilitate (a citi *Critica rațiunii pure*, iată un act viril! - și, mai ales, a o scrie!), îndrăzneală, sensibilitate, umor, iubire, imaginație. Aurul cenușiu e convertibil în orice.

Inteligența fiind, la Al. Paleologu, dominantă, „bobîmacul” primordial, resortul „che move'l sole e le altre stelle”, care e metoda (=calea) pe care o urmează?

Aș răspunde astfel: Al. Paleologu practică, deliberat și temperamental, un **scepticism ironic** și o **melancolie programatică**. Cum să nu fie „sceptic”, cînd „variate avataruri i-au sporit mult de tot cunoștințele despre lume

și viață” (*Spiritul...*, p.5), cînd pretinde că dracul „e mult mai negru decît cea mai grozavă negreală, și suntem unii care l-am văzut” (*Bunul-simț...*, p.103)? Cine l-a văzut pe dracul, suflă și-n *le bon Dieu*. Ironia lui Paleologu? Citiți ce a spus cu ocazia primirii (pentru cartea *Spiritul și litera*) a unui premiu de... debut („Accept acest premiu fiindcă mă ferec mai mult de ridicol decît de lipsa de umor”) și priviți-i, în același număr al **României literare**, fotografia cu acel zîmbet blînd care ustură. De va îmbătrîni vreodată, Paleologu va arăta ca un Voltaire plin de amenitate. Ironia, ca metodă de cunoaștere, e un cal troian: intră în idei, în fenomene, în concepte și le dizlocă, le **întoarce pe dos**, făcînd vizibil interiorul, mașinăria. Ca putere de pătrundere, ironia are o singură egală: metafora. Aceasta leagă toate lucrurile lumii, ironia le dezleagă. Ironistul Paleologu, mitralior de paradoxuri (paradox, adică adevărul văzut pe dedesubt), vine de două ori din... Andersen: este prințesa care simte bobul

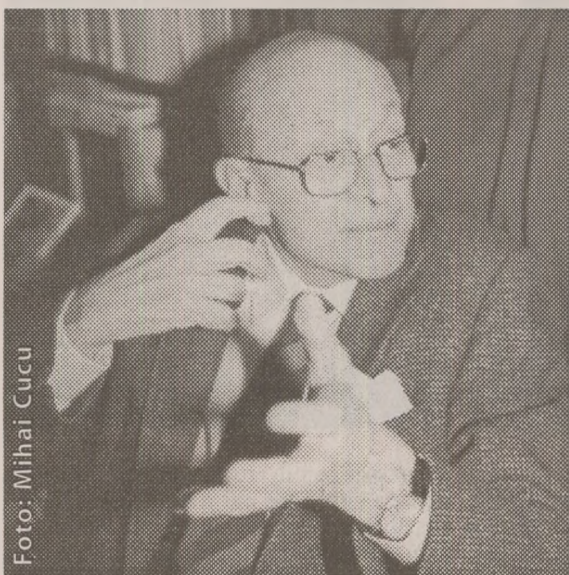

Foto: Mihai Cucu

Un gentleman melancolic, ironic și vechi

impur sub șapte saltele care-l ascund, și este copilul care vede goliciunea împăratului etc.

...Cît despre melancolie... Ea e reversul ironiei, respirația acesteia, răgazul contemplativ. Paleologu, superlativ sociabil, este totuși un bărbat singur. Singurătatea generează melancolie ca viermele firul de mătase. Dar singurătate va să zică și lipsă de Xantipă. De aceea, Paleologu, simpatizant al lui Maurois (despre care Gide spunea că face „conférences pour dames”) e un splendid filogin. Pagini mai frumoase ca ale sale despre condiția femeii, literatura română de reflecție n-are. „*Melancolia e deci o treaptă a lucidității, o eliberare a spiritului și de aceea e, de multe ori, nuanțată de ironie*” (*Bunul-simț...*, p.58). Melancolia lui Paleologu este un abandon activ, o stare de vulnerabilitate mentală, o ataraxie efecă. Cînd ironia se întoarce către sine, Al. Paleologu e melancolic.

Ceva despre „paradoxalul” Paleologu. Gentlemanul din cabinetul editurii se plimbă „cu picioarele goale în Forum”, „în short la Galerile Vaticanului”, „în blue-jeans prin Florență” (*Bunul-simț...*, ed. 1972, pp.176, 180, 196). Găsește „**absolut oribil**” (s.Al.P.), vulgar, tot ce e de Rafael în Pinacoteca Vaticanului” (*Bunul-simț...*, ed. 1972, p.178). Cere „să nu denigrăm melodrama; cred dimpotrivă despre ea că e o esență de mare teatru”..... Mărturisește că „nu pot să-l sufăr pe Rousseau”. Aduce osanale literaturii polițiste. Îi plac cuvintele invelate ca atrabilar, hierofant, entelehie, teofanie, palingeneză, dar,

la rigoare, „trîntește” degajat și cite un *anasîna, boscă hurducat sau mare scofală!* Îl gustă cu jovialitate Al.O.Teodoreanu („*voluptate erudită... filosofie... înțelept*” - *Spiritul...*, pp.175-177), repudiază cu grima *Scrisorile* a patra și a cincea de Eminescu: „*exprimă năduf destul de ordinar, plin de înfumurare și platitudine*” (*Bunul-simț...*, p.85). Și altele, tot așa, în alb pur și neg dur.

Două vorbe despre critic. Paleologu e un zarifopolit („*sub a cărui influență m-am deprins cu literatura Spiritul...*”, p.164), afectînd tactic amatorismul. Cum s-zice, sunt confidentul cărților, nu mercenarul lor! Arista investighează, Paleologu descoase. El e tipul literat! agale, intermitent ironic și distins, degustător subțire cu pană a literaturii de sus de tot și de jos de tot. Arista are de dat seamă, Paleologu vrea să-și dea seama. I ca bun moralist producător de eseuri chintesențiale, citea la diateza reflexivă. Paleologu e critic nu „de gazeta ci „de salon”. Față de literatură, Paleologu ocupă poziția prietenului generos, intim sau, dacă acceptați, a amantului solemn, expert în voluptăți solomoniace. Față cu opera Aristarh e un comisar, Paleologu un prelat confesional. Religia sa e lectura.

Paleologu e cel mai „Montaigne” critic de azi („*a scris despre cîtiva autori și citeva opere pentru că mi-a stîrnit niște reflecții... De fapt, am scris despre mine... Spiritul...*”, p.6: „*Sunt eu însumi aluatul cărții mele*” et cetera - Montaigne). De aici, libertinajul intelectual, ca anti dogmă, para-dogmă. Paleologu citind nu caută ordinea și ierarhia, ci orientale delicii sau arcanse, el este aici u „balcanic” sau un „inițiat”. Procedura lui e nonșalan scotocitoare, vagantă, divagantă, **kief**ul spiritual. Paleologu („*mă declar paseist*” - *Bunul-simț...*, p.59) e „vechi”.

„DOSAR”

Îi spuneam cititorului, în șapoul din nr. trecut, că apariția, cu titlul castrat de ceea ce am redat acum în paranteze, a acestui articol în revista *Magazinul* din martie 1973 (condusă, pe atunci, de Octavian Paler), a stîrnit oarece agitație. *Era socialistă* (organul ideologic al P.C.R. în nr. 4/1973, a publicat o notă care înfieră nemilos textul meu. Urmînd „indicațiile”, la scurt timp, și *Contemporanul* (nr. 15/1973) inserează în coloanele sale un „material vigilant și incriminator, din care transcriu cîteva mostre relevante:

„**Interesează ... idealul de critic pe care ține George Pruteanu să ni-l propună cu acest prilej, înfățișîndu-l ca model pe Al. Paleologu.**”

„**Un ideal cu totul anacronic într-o vreme în care literatura, încetînd a mai fi apanajul unei caste restrînse, a devenit un obiect de larg consum** (sic! n.GP, 1997) **destinată maselor largi.**”

„**Idealul acesta ar fi «criticul de salon» (...), practicînd în orice împrejurări «un scepticism ironic» și o «melancolie programatică», neluînd nimic prea în serios...**”

„**S-ar părea că idealul lui George Pruteanu ar fi criticul «paseist», «vechi», pe care nimic din ceea ce se petrece în societatea noastră de astăzi nu-l poate emoționa cu adevărat, nimic nu-l poate interesa. Acesta este «modelul» «criticului ideal» pe care cu o totală lipsă de responsabilitate (care s-ar cuveni mai atent analizată) ni-l propune publicația Magazin și colaboratorul ei, George Pruteanu.**”

În afara cîtorva imbecilități (că eu aș fi propus un „ideal”, că Al.P. nu ia nimic în serios, că literatura e bun de larg consum), autorul „punerii la zid”, iezeit dar nu tont, pricepuse bine opțiunile mele.

George PRUTEANU

¹ Cititorul e rugat să nu uite că are sub ochi un articol scris în 1972 și publicat, inițial, în *Magazinul*, nr. 808 din 31 martie 1973. (Notă din 2005)

² Trimiterile pentru volumul *Spiritul și litera* se referă la ediția de la Ed. Eminescu, Buc., 1970. Cele pentru *Bunul-simț ca paradox*, cînd nu se menționează altminteri, la cea de la Ed. Vitruviu. (Notă din 2005)

³ *Bunul-simț ca paradox*, ediția a II-a (remaniată de autor), Ed. Vitruviu, Buc., 1997, 202 p. (Notă din 1997)

⁴ Smerit rog pe redactorul acestei pagini, de al căru spațiu știu că azi am abuzat, să-mi îngăduie, măcar în subsol un cuvînt despre umorul bonom, gen Anatole France, al lui Paleologu. Ilustrez cu o delicioasă butadă a sa: „Un barbat care a avut de-a face cu o femeie proastă, dacă a scăpat, îl couru encore” (*Bunul-simț...*, p.87). (Notă din 1973)

critică literară

Pretinzând că nu ar avea înzestrări de povestitoare și memorialistă (ceea ce nu-i chiar adevărat), poeta, eseista și traducătoarea mult apreciată Irina Mavrodin a recurs la metoda „convorbirilor” care s-au adunat într-un interesant volum, realizat de jurnalistul Al. Deșliu de la Focșani. Materia este extrem de diversă, dar narațiunea dialogată se constituie în esență ca o biografie travestită. Autoarea se destăinuie, punctează momentele importante ale vieții și mai ales trăirile, sentimentele și gândurile care o bântuie încă din adolescență. Pe parcurs ne vom întâlni firește cu poeta, cu sensibilitatea ei, aflată mai mereu în prim plan, și totodată cu eseista emitând judecăți de valoare nu numai asupra operelor, ci și asupra vieții literar-culturale de la noi sub multiple aspecte.

Poeta ne povestește – acesta-i cuvântul – mai întâi despre familia ei, cu vechi ascendențe, pe de o parte, grecești, pe de alta, autohtone răzeșești. Tatăl, eminent profesor de franceză, a fost arestat în timpul teroarei staliniste și trimis la Canal. De asemeni, fratele ei, Alexandru, student la Medicină, condamnat la 3 ani de închisoare, ca urmare a Revoluției din Ungaria (1956). Irina Mavrodin a rămas marcată de drama familiei, mai ales a fratelui său, mort de tânăr. Scrie despre el cu o durere neostoită. Încă din copilărie, a avut în față modelul de profesionalism, de onestitate și armonie al părinților, care cultivau în viață, ca și în literatură valorile autentice. Întrucât erau mari francofili, vorbeau curent franceza ca pe a doua limbă, și-au educat și copiii în spiritul galic. Acest fapt, precum și pasiunea de cititoare, au determinat-o pe Irina să-și aleagă profesia părintească. În acei ani (ea a absolvit facultatea în 1954), învățământul filologic se afla sub greaua apăsare a proletcultismului. Norocul ei a fost că s-a bucurat încă din liceu de indemnul tatălui de a căuta să citească operele unor mari scriitori francezi, ca Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, Proust, Valéry. Și același indemn l-a primit și în facultate din partea profesorilor, eminente dascăli, pe care-i evocă. În ciuda originii sale „nesănătoase”, șefă de promoție, Irina Mavrodin va fi reținută ca asistentă la catedra de Franceză. Micul ei act de curaj a fost că a început să introducă treptat în discuțiile seminariale și apoi în prelegeri autori prohibiți, excluși din programa oficială, mai ales din secolul XX în care s-a specializat. Și-a trecut doctoratul cu o teză despre *Nathalie Sarraute et le Nouveau Roman*. Profesoara își propunea, ca și alți colegi mai tineri, o sincronizare a literaturii române cu cea franceză pe care o aborda modern „printr-o grilă teoretică în curs de a fi creată chiar atunci în Franța de către așa-numita Nouvelle Critique...”. Deși devenită o poetă și eseistă cunoscută și desfășurase o extrem de bogată activitate de traducător, Irina Mavrodin, din păcate, n-a ajuns decât până la gradul de lector, fiind pensionată prematur în 1985. Dosarul ei „pătat” se vede că își spunea, în cele din urmă, cuvântul. Va reveni în învățământ, în fine, ca profesor, abia după 1989.

Un alt noroc a fost că poeta a debutat mai târziu decât generația ei, cu volumele *Poeme* (1970) și *Reci limpezi cuvinte* (1971), după ce trecuse hula proletcultistă. Tot cam pe atunci s-a afirmat și eseista cu volumul *Spațiul continuu* (1972), ceva mai înainte, ca o excelentă traducătoare (Madame de Staël, Albert Camus, Madame de Sévigné). A fost, în general, bine primită de critică, în decursul anilor, acordându-i-se premii prestigioase: al Uniunii Scriitorilor pentru traducerea volumului *L'espace littéraire* de Maurice Blanchot, (1982), pentru versiunea românească a unor opere fundamentale de Gustave Flaubert (1985), pentru volumul de eseuri *Mâna care scrie* (1995), pentru culegerea de poezii *Vocile* (1998) și încă altele din partea Academiei Române, a Asociației Editorilor din România etc.

Această prodigioasă activitate s-a datorat și unui mediu propice, autoarea fiind înconjurată de buni prieteni „întru literatură”, ca Mircea Ivănescu de care a legat-o un fel de „amitié amoureuse”, Petre Stoica, Matei Călinescu ș.a. Irina Mavrodin a vrut să fie înainte de orice poetă, la un moment dat autocaracterizându-se în această ipostază: „Toată poezia mea e o poezie a iubirii dintre femeie și bărbat, dar și a iubirii pur și simplu față de creatură și față de cel care a creat-o”. Poeta se definește drept un „homo religiosus”, cultivând o filosofie a seninătății, concentrată în formula, ca să nu spun în deviza: „răbdare,

speranță, iubire, credință”. Încercată în atâtea rânduri, inclusiv cu probleme de sănătate, ea notează înfiorată: „Cred că am supraviețuit datorită acestor cuvinte devenite rugăciune. Da, există cuvinte care pot vindeca disperarea. Din păcate, nu știm totdeauna pe care să-l alegem”. Irina Mavrodin are un optimism funciar, înlăturând aproape orice *indoială*, fapt destul de curios pentru un intelectual format măcar în parte sub auspiciile raționalismului francez.

În „convorbirile” pe care le comentez eseista exprimă, spuneam, o diversitate de idei și opinii, în primul rând privindu-i pe marii creatori, care nu o dată i-au fost și modele: „Cred că Eminescu este unul dintre scriitorii care m-au învățat limba română, exigența față de limba română în care scriu și, pe care o vorbesc”. Rânduri pline de entuziasm așterne despre Emil Cioran, cunoscut la Paris, în faimoasa lui mansardă. Mărturiile ei sunt foarte prețioase și ne relevă talentul de portretistă pe care se grăbea să-l nege. Filosoful îi apare ca un „student bătrân... viori,

alături peste două decenii. Era plin de vitalitate, de o trăire intensă, „de o aroganță princiară”, cu „o siguranță de sine năucitoare și cu o nesfârșită tandrețe”. Amândoi, adică el și abia amintitul Nichita Stănescu, și nu numai ei, au căzut victime etilismului. Eseista insistă asupra acestui aspect, făcând observația că un cercetător în psihologie ar putea să realizeze o interesantă lucrare despre rolul consumului de alcool de către scriitorii români între 1950-1989. Beția lor deznădăjduită nu era atât una metafizică, ci una strict fizică, mai exact, socială și politică. Ajunseseră niște mari dezamăgiți de ceea ce se întâmpla în țara lor odată cu instaurarea comunismului. Sigur, propensiunea bahică presupune și o anumită predispoziție organică, ce nu trebuie nici ea ignorată.

Poeta și eseista reflectează adesea asupra actului de creație. Vorbește și ea despre structura duală a scriitorului, *om* și totodată *autor*, despre eul social și cel profund, acesta din urmă producând opera. Formula – cea mai fericită, se știe, a raportului dintre cele două euri a găsit-o Rimbaud, exprimată în cuvintele devenite celebre: „*Car Je est un Autre*”. Poeta trăiește ea însăși o asemenea senzație când scrie, având impresia „că totul s-a concentrat în mâna care parcă este a altcuiva, se mișcă pe hârtie de parcă nu mi-ar aparține”. Formula poetului francez fusese tradusă plastic de Tudor Arghezi pe care Irina Mavrodin îl și citează: „Cineva care nu-i el, care-i nu știu cine, de unde și cum, calăuzește mâna abandonată între întuneric și zare.[...] Atunci am impresia că altcineva scrie cu mâna mea”. Poeta se confesează despre modul ei de lucru. O vreme *raționaliza* textul prea mult, îl scotea „dintr-o anumită iraționalitate care este cea a poeziei”. După I. Negoitescu, preferă postumele lui Eminescu pentru că sunt într-o stare genuină, mai puțin sau deloc finisate. Ea continuă cu o observație extrem de interesantă și anume că „o mare știință a scriitorului este să știe *când să se oprească*”. Nu sunt prea mulți cei care o stăpânesc și o respectă. Excelenta traducătoare a operei lui Marcel Proust, pentru care a și fost decorată de Guvernul francez cu Ordinul „Chevalier des Arts et des Lettres”, Irina Mavrodin consideră că traducerea la care poeta contribuie esențial este un act de creație și cel ce transpune dintr-o limbă în alta trebuie să fie dublat de criticul și istoricul literar capabil „să-l comenteze direct pe autorul pe care l-a tradus”. Și ea, în deplină cunoștință de cauză, cu o remarcabilă competență, realizează mai totdeauna acest lucru.

Într-un plan mai general, eseista își pune problema raportului dintre cultura națională și cea globală. Conchide și ea, pe bună dreptate, că „un popor – oricare ar fi el – supraviețuiește în primul rând prin cultura lui... În cadrul europeanizării și al globalizării, așa cum se prefigurează ele acum, nu văd o ștergere a diferențelor culturale, ci dimpotrivă, o reliefare și valorizare a lor”. În Europa, cum spunea Octavian Paler, noi nu venim de nicaieri.

Optimistă, Irina Mavrodin continuă să creadă în rolul generator al cărții („sub o formă sau alta, cartea va supraviețui atâta vreme cât omul va supraviețui”), dar, în același timp, trage și un semnal de alarmă în privința culturii generale, concept care „pentru generațiile tinere nu mai înseamnă nimic”. Pe întreg globul are loc un asalt anti-cultură generală, deosebit de periculos, căci, lipsindu-se de „zestrea cea mai prețioasă”, umanitatea va pieri.

Întorcându-ne la realitățile românești, Irina Mavrodin opinează, și nu e singura, că în timpul comunismului nu se poate vorbi de un „deșert cultural”, ci mai degrabă de rezistența prin cultură, idee contestată de unii intelectuali. Deplânge, totodată, inflația actuală de carte proastă, iluzionându-se că editurile și nu critica vor izbucni să regleze bursa valorilor, fapt de care personal mă indoiesc, întrucât ceea ce primează este profitul comercial și prostul gust al multor cititori, ca și în cazul programelor vulgare și agramate ale mai tuturor posturilor de televiziune.

Confesiuni biografice și artistice *Convorbirile*... Irinei Mavrodin, comunică în același timp, cum s-a văzut, reflecții și idei semnificative ce vin din partea unui scriitor de ținută în tripla sa ipostază de poet, eseist și traducător. Nu se poate uita prea ușor, prin modernitatea lui, volumul *Mâna care scrie* și mai ales monumentală traducere a operei lui Marcel Proust.

AI. SÂNDULESCU

Confesiunile unei poete

Irina Mavrodin, *Convorbiri cu Al. Deșliu*, Ed. Pallas, 2004.

surzător, extrem de natural în tot ce spunea și făcea”. Nu avea nici un fel de orgoliu al marelui creator, ci se arăta mai degrabă modest. Era bucuros că poeta și profesoara de la București îi va traduce *Précis de décomposition* și manifesta „o curiozitate și o mare deschidere pentru ce se petrecea în România”. Cioran era în admirația sintaxei române, de „o plasticitate care permite – ieșirea din tipare și stimulează creativitatea. Cât privește lexicul, cel al românei beneficiază încă de o non-uzură prin care intră în contrast cu cel «uzat»... al francezei.”

De caracterizări ce se țin minte și de schițe portretistice au parte și unii scriitori români contemporani. De exemplu, Nichita Stănescu, „cel care rupese cu proletcultismul, cel care a *impus* pur și simplu un alt fel de poezie, care continua marea tradiție novatoare a poeziei noastre interbelice”. „Devenise un fel de legendă vie, de întrupare a ideii de poet și de poezie”. Ducea, cum se știe, o viață de boem spectaculoasă. Și mai bine conturat este portretul poetului Dan Laurențiu, cel care i-a fost Irinei Mavrodin

EDITURA PARALELA 45 **BELETRISTICĂ**
NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA STUDII

Gaston Bachelard

Poetica spațiului

format 14 x 20, 270 p.,
199.000 / 19,9 lei

Poetica reveriei

format 14 x 20, 222 p.,
220.000 / 22,0 lei

Traducere de Irina Bădescu

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

**Muzeul
Țăranului
Român**

**La un an după
evenimentul
"Pomenire –
Primenire" din
14 septembrie
2004, de Ziua
Crucii, vă
anunțăm cu
bucurie
redeschiderea
sălilor Ferestre
și Timp.**

Editura AULA

Mircea Ivănescu Poeme alese (1966 – 1989)
„Metapoeticul și intertextualitatea sînt esențiale pentru această lirică meticuloasă și opacă, străbătută de rare scripuri metaforice, dar cu atât mai stranii în splendoarea lor alexandrină” (Nicolae Manolescu)
272 p., 13x20 cm, 9,9 lei

Emil Brumaru Poeme alese (1959 – 1998)
„Angel polțicos și iubăreț, rămas din cele sfînte doar cu aura inocenței, dar altfel decât cu totul la păcate lumești – femeii, tabacioc, guleai – Emil Brumaru este un «poet de duminică» get-beget, de nu cumva bun chiar pentru întregul week-end.” (Al. Cisteleanu)
192 p., 13x20 cm, 9,9 lei

Florin Iaru Poeme alese (1975 – 1990)
„Poezia lui e un imperiu al cuvintelor. E o poezie vorbărească, care nu mai tace din gură. (...) Totul pare a voi la el să se spună în cuvinte, și pînă la capăt.” (Nicolae Manolescu)
208 p., 13x20 cm, 9,9 lei

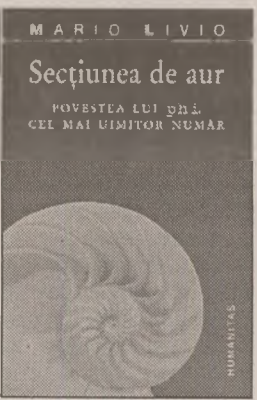
Alexandru Mușina Poeme alese (1975 – 2000)
„Poetul face uz (nu și abuz) de incontestabilul său drept: acela, adamic, al numirii lucrurilor și ființelor, acela al stabilirii asociațiilor insolite între imagini.” (Nicolae Steinhardt)
208 p., 13x20 cm, 9,9 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

**Colecția
Science Masters**

25 ron
(250 000 lei)

MARIO LIVIO
Secțiunea de aur
POVEȘTEA LUI PHI,
CEL MAI UIMITOR NUMĂR

MARIO LIVIO
Secțiunea de aur
Povestea lui phi, cel mai uimitor număr

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

**Colecția
Raftul întâi**

19 ron
(190 000 lei)

VLADIMIR NABOKOV
Camera obscură

<http://autori.humanitas.ro>
www.humanitasrights.ro

MICROSOFT ROMÂNIA
Fundatia „A TREIA EUROPĂ” • Revista „ORIZONT”

prezintă

**Conferințele Microsoft
Comunitate și diversitate**

Acest proiect își propune crearea unui cadru în care mai multe discipline converg pentru a institui diversitatea și solidaritatea ca principale condiții ale comunicării în spațiul grăbit și superficial al lumii de azi.

Diversitatea de opinii și miza pe valorile confirmate pot genera variabile modele și spectaculoase emulații. Ne adresăm, în primul rând, tinerilor, oferindu-le șansa întâlnirii directe cu mari personalități culturale, științifice și academice din țară și străinătate. Dar ne adresăm și acelora care cred în pluralitatea vocilor și în multitudinea punctelor de vedere.

Cercetători, oameni de știință, filozofi, politicieni, eseiști, oameni ai cuvântului și ai ideii propun teme de dezbatere, dialog și polemică, încredințându-se argumentarea directă și participarea la o comunitate de valori simbolice pot fi modalități de armonizare a contrariilor și de afirmare a adevărurilor de care avem cu toții nevoie.

Următoarea întâlnire din programul „Conferințele Microsoft” îl va avea ca invitat pe

Mario Vargas Llosa.

Marți 20 septembrie, ora 17
București,
Sala Nicolae Titulescu,
Complex ROMEXPO

Microsoft
Your potential. Our passion.
www.microsoft.com/romania

CARTIER *incepe de la caracter*

STENDHAL
Fericirea rătăcitoare
de Jean LACOUTURE

Traducere din franceză de Liviu PAPUC
288 pag. Cartonat, legat

În colecția **CARTIER istoric** au mai apărut:

Sânge și trandafiri de Ovidiu PECICAN
Winston Churchill. Momente care au schimbat lumea de Tudorel ILIE
Mișcarea legionară: Între mit și realitate de Adrian Gabriel LEPĂDĂTUȚ

Difuzare: S.C. „CODEX 2000”, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@go.ro

literatură

10 Mai

D-I Goe, ceva mai târziu

când zăresc, pe stânga Școala de Poduri și Șosele, încep clădirile occidentale. Curând birjarul ajunge la intersecția cu strada Buzzești, spre stânga, și Popa Tatu pe dreapta. O ia la dreapta, pentru ca apoi să coboare pe Schitu Măgureanu până la Bulevard, lângă liceul Lazăr și Grădina Cișmigiu. Într-o zi obișnuită el și-ar fi dus clienții pe Grivița până în Calea Victoriei sau ar fi luat-o

Carol I, Domnitorul românilor, după Pappasoglu

„— La Bulivar, birjar! la Bulivar!...” spune una dintre cele trei cucoane sau spun toate trei, de-a valma, după ce ajung în Gara de Nord și se suie într-o trăsură. Replica încheie energic schița *D-I Goe...* În buna tradiție a nepoatelor biologice și literare ale Chiritei, fiicele lui Guliță, cum sunt, în fond, o mulțime de mamițe de pe la 1900, cea care se adresează birjarului deformează corecta pronunție franceză *bulvar* printr-un *i* buclucaș, făcându-l pe cititor să se despartă cu zâmbet de povestea aventurilor lui Goe. *Marinel* și *marinal* din debutul schiței, intră în armonioasă simetrie cu *bulivarul* final, ceea ce e suficient pentru satisfacția unui cititor cultivat, care nu-și mai pune alte probleme. Și totuși triumfătoare poruncă ascunde o mulțime de surprize și reflectă, ca picătura de apă, o bucată mare din cerul caragialian. Prima întrebare pe care ar trebui să și-o pună un cititor atent ar fi *care bulevard*? E cumva dama care dă comanda atât de provincială încât uită sau nu știe să numească bulevardul? Există un singur bulevard în capitala vizitată de Goe? Este felul în care-și formulează damele ținta călătoriei o dovadă de stupiditate, păcat de care suferă destule personaje din lumea lui Caragiale?

Cititorii ziarului *Universul* din 12 mai 1900, când se publică *D-I Goe...*, știu la fel de bine ca mamița, tanti Mița, mam' mare și, desigur, la fel de bine ca birjarul că replica „La Bulevard!”, fie ea și rostită francez, e atât de firească încât aproape că nu mai e nevoie să fie rostită. Unde puteau să se ducă de 10 Mai niște persoane gătite frumos, fără bagaje? Desigur la marea paradă prin care se sărbătoresc 34 de ani de la intrarea Regelui în București și 19 de la încoronare! Or, locul bineștiut al acestei parade este bulevardul care taie capitala de la est la vest. Bulevardul are mai multe nume, așa că e mai bine să nu spui nici unul, ca să nu le încurci: de la Sf. Elefterie, trecând prin Piața Ministrul Kogălniceanu și până la intersecția cu Calea Victoriei se numește Elisabeta, după numele Reginei, de acolo, în lungul zidurilor Universității se numește Academiei, mai departe, prin Piața C.A. Rosetti, până la încrângătura cu Bulevardul Ferdinand se cheamă Carol și, la urmă, de la statuia lui Pake Protopopescu până la Șoseaua Iancului poartă numele iubitelui primar, mort la numai 48 de ani, care l-a și construit în bună măsură, în numai câteva luni. Firește, parada militară este în centru, la cel mai cunoscut reper al Capitalei: statuia lui Mihai Viteazul, cu Eliad și Lazăr de o parte și de alta, locul unde trebuie să ajungă Goe cu mamița, cu tanti a lui și cu mamița lor. De altfel, tristul adevăr este că Bucureștiul nu mai are, la 1900, nici un alt bulevard, cel puțin nu unul terminat. Există, desigur, cea mai veche arteră de circulație, de la nord la sud, pe-alocuri puțin cam îngustă pentru un bulevard și, oricum, cunoscută ca „Pod”, apoi transformată în „Cale”. Și, în lipsa unui primar la fel de eficient ca Manole Pake, se lucrează și se va mai lucra încă, ani buni la un mare bulevard, de la Universitate spre nord și spre sud. Cititorii ziarelor de la 1900, *Universul*, *Adeverul*, *Dreptatea*, *Epoca*, *Timpul*, *La Roumanie*, *L'Indépendance roumaine* etc. sunt obișnuiți cu formula „la Bulevard” sau „au Boulevard”, pe care o folosesc toți gazetarii. Orice nume e o pedanterie de prisos.

Să remarcăm că cele trei cucoane, destul de socotite cu banii, („N-am plătită o dată? Și pe deasupra?”) nu se tocimesc cu birjarul și nu întreabă de preț. Asta pentru că în toată Gara de Nord, inclusiv în stația de trăsuri din fața clădirii, tarifele sunt bine reglementate de Primărie: tariful hamalilor e de 15 bani, o cursă cu trăsură (cu 2 cai) de la gară în oraș este de 2 lei, fără tocmeală și indiferent de distanță. E destul de mult, cu 2 lei ai putea cumpăra nici mai mult nici mai puțin decât 40 de ziare *Universul*, care costă 5 bani bucata. Abia pentru cursele de la periferie și din afara orașului se face înțelegere cu birjarul. Bacșișul nu este obligatoriu și e de presupus că birjarul celor trei cuconițe plus un mariner nu-l va primi. Deocamdată trăsură a pornit, desigur, pe Calea Griviței, bine pavată și bine umbrată, pe lângă hală. De o parte și de alta a străzii, cucoanele nu se poate să nu remarce maghernițele care nu fac cinstă Capitalei, arată mai rău ca în urbea din care au venit și dau locului un aer puternic oriental. Abia

la stânga, pe Manea Brutarul și-apoi pe Fântânei (pe care urmașii lui Goe o vor numi Berthelot) și de-acolo tot în Calea Victoriei, unde poți să caști gura la mulțimea de trăsuri din care se zăresc doamne gătite și domni cu joben, la prăvăliile elegante, cafenelele cu scaunele scoase afară, hotelurile și restaurantele luxoase. Dar într-o zi de sărbătoare cum e cea de miercuri 10 Mai, 1900, Poliția a afișat din timp o ordonanță, dată și la gazetă, că „pe ziua de astăzi circulația trásurilor este cu desăvârșire interzisă, începând cu ora 8 și jumătate dimineața, pe toate stradele pe care va trece cortegiul regal”. Așadar în primul rând pe Calea Victoriei, unde, încă din zori, de o parte și de alta, este înșirată armata, în ținută de gală. Se înaintează greu, strada e înțesată de lume încă de dimineața, când au bubuit mai întâi 21 de tunuri, apoi, la orele 10 și jumătate, când Suveranii s-au îndreptat spre Mitropolie, tradiționalele 101 de tunuri s-au făcut auzite până în cele mai îndepărtate colțuri ale Capitalei. „La Bulivar” birjarul își primește cei 2 lei și cucoanele, cu Goe cu tot, coboară. Pornesc pe jos, pe lângă Cișmigiu, spre statui, într-o mulțime care devine tot mai deasă. Mulți au sosit de la primele ore ale dimineții și și-au ocupat un loc bun, cât mai aproape de tribune.

Bulevardul e aranjat cu toată grija încă din ajun și, în genere, „capitala înfațșază un aspect dintre cele mai vesele”. Străzi, magazine și case ale pașnicilor proprietari sunt împodobite „cu verdeață și flori”, „cu tricolorul românesc și cu mărcile județelor”. Pe Bulevardul Academiei s-au ridicat tribune de lemn de brad, frumos ornate, pentru corpul diplomatic și pentru dame. Biletele care s-au vândut în tribune sunt de mult epuizate. Ca de-obicei, în rondul din fața statuii lui Mihai Bravul „pavilionul ce trebuia să adăpostească pe M.S. Regina cu suita ei e un adevărat giuvaer de artă și bun gust”. Sosirea Suveranilor este salutăată cu „aclamațiuni” și imbulzeală. La 12 fără un sfert, în sunetul muzicii de fanfară, defilarea, la care cucoanele, care și-au făcut loc cu coatele, cască gura din mulțime, începe, iar în public e „emoțiune indescritibilă și vuet mare”. Elevii Liceului de ofițeri din Turnu Severin, cu armele lucitoare la umăr deschid parada. Apoi, ca-n fiecare an, corpul 2 de armată și ofițerii de Stat-major, toate „muzicele militare” din București, elevii Școlii de ofițeri, ai Școlii speciale de artilerie și geniu, cei de la Școala de poduri și șosele pe lângă care cucoanele și Goe au trecut cu trăsură și în fruntea infanteriei Principele Ferdinand, care anul trecut, își amintesc unii, a alunecat cu calul pentru că asfaltul nu era bine presărat cu nisip. Când trec prin dreptul tribunelor, salută și sunt salutați cu un zâmbet al M.S. Regelui și aplaudați de toată lumea bună care, la fel cu Regele, stă în picioare în tribune. La 1 fără un sfert ceremonia e încheiată. Vremea a fost tocmai bună pentru paradă, cu cer acoperit. La atâta înghesuială și agitație, soarele e de nesuportat.

După-amiaza la Șosea sute de trăsuri participă la vestita bătaie cu flori. Spune lumea că anul acesta unul dintre cei mai dârji luptători a fost încă junele (căci n-a împlinit 40 de ani) Ionel Grădișteanu, Ministrul Lucrărilor Publice. Pe seară, tot centrul Capitalei, „la Bulivar” și de-a lungul Căii Victoriei, Cișmigiul și Piețele sunt scaldate în lumină. Arcuri luminoase s-au ridicat în Cișmigiu, 6 în Piața Sărindar și 3 la poarta grădinei Sf. Gheorghe Nou. Străzile din centru și în special Calea Victoriei, pe unde trece trăsură Suveranilor, sunt sufocate de lumea care a venit din toate colțurile Capitalei și din provincie. Artificiile asigurate de artileriști umplu de lumină cerul zilei de 10 Mai 1900, memorabila zi a vizitei lui Goe la București.

Cum toate acestea se repetă, cu mici variațiuni, în fiecare an, Caragiale a oprit povestea lui Goe la replica „La Bulivar!”, astăzi golită de freamătul sărbătorii. Pentru cititorii de la 1900 urmarea era însă subînțeleasă. E. Lovinescu presupunea că, odată cu pierderea imediatului, odată cu pierderea „codului”, se va pierde și comicalul caragialian. S-a înșelat: comicalul sporește. Desprins din context, personajele lui Caragiale par astăzi mai proaste, mai inculte și mai ridicole decât le păreau contemporanilor săi. Contemporanii noștri le judecă mai aspru decât merita. ■

art e

Festivalul și Concursul Internațional „George Enescu” - ediția a XVII-a, 2005

Debutul, între entuziasme, bucurii și neputințe

În mod cert, aceasta a fost intenția organizatorilor, primele momente ale Festivalului au fost dedicate creației enesciene etalate cu participarea ansamblurilor noastre reprezentative, orchestra Filarmonicii bucureștene condusă de dirijorul Horia Andreescu, ansamblurile reunite ale Operei aflate sub conducerea dirijorului austriac Michael Boder. Au răsunat iarăși cunoscutele Rapsodii, prima Simfonie în mi bemol major, „eroica enesciană”, de asemenea opera „Oedipe” - opera vieții, așa cum a denumit-o Enescu însuși - reluând montarea regizorului Petrika Ionescu, înscenare a cărei premieră a avut loc în urmă cu doi ani.

Îmbucurător este faptul că actuala ediție a Festivalului continuă tradiția recentă, de mai bine de un deceniu, a acestui eveniment artistic de anvergură internațională. Mai mult decât atât, organizatorii actualei ediții au avut în vedere faptul potrivit căruia imaginea actuală a Festivalului enescian trebuie cunoscută, trebuie să-și facă loc, în mod firesc, în mass-media europene, internaționale, trebuie să ajungă spre conștiința cetățeanului European de azi. Pe lângă marile ansambluri, pe lângă marii muzicieni performeri ai momentului, au fost invitați, au răspuns invitației, importanți jurnaliști din presa europeană, de asemenea ziariști ai marilor publicații de specialitate. Nu poți să nu observi faptul potrivit căruia ediții în șir, în deceniul din urmă, Festivalul enescian a rămas quasi necunoscut opiniei publice europene, iar aceasta deși valorile performanțelor artistice s-au situat la nivelele supreme ale cotațiilor internaționale. Este adevărat, „obrazul subțire” al Festivalului „cu cheltuiala se ține”. S-a investit și se investește mult, pentru că se investește în cultură, în cultura națională a unei societăți dezabuzate de avatarurile unei tranziții nesigure și păguboase, tranziție care - o știm cu toții - lasă traume importante în însăși ființa noastră națională. Nu, Festivalul Internațional „George Enescu” nu este un panaceu al problemelor momentului. Este o potrivită situare a valorilor muzicale naționale, componistice și de performanță muzicală, scenică, într-un potrivit context european. Iar aceasta se realizează printr-un efort continuu, consecvent, inteligent, privind promovarea valorilor noastre, construind strategii ale momentului, urmărind strategiile europene de durată ale globalizării, locul nostru în ansamblul valorilor instituționalizate ale Europei Unite.

Multă lume, multă lume importantă, inclusiv președintele României, domnul Traian Băsescu, sub al cărui înalt patronaj se desfășoară actuala ediție, inclusiv primul-ministru Călin Popescu Tăriceanu, inclusiv domnul Ion Iliescu, fostul președinte al țării, oameni de cultură, de artă, diplomați, mulți oaspeți, mulți melomani, au fost de față duminică seara la Sala Palatului, la concertul de deschidere. Orchestra Filarmonicii bucureștene condusă de dirijorul Horia Andreescu a susținut un program dedicat în mare parte creației de tinerețe a maestrului. Soliștii invitați, pianista franceză Brigitte Engerer, violonistul Dmitri Sitkovetski, violoncelistul Alexander Rudin, au prezentat triplul Concert de Beethoven în do major.

Concertul a avut semnificații evidente. La împlinirea a cinci decenii petrecute de la trecerea în eternitate a lui George Enescu, dirijorul Horia Andreescu și-a propus a relua lucrările simfonice enesciene prezentate în septembrie 1958 cu prilejul primei ediții a Festivalului.

Atunci, sub bagheta dirijorală a maestrului George Georgescu, directorul din acel timp al Filarmonicii, muzicienii primei orchestre simfonice a țării au prezentat prima Rapsodie, op. 11, în la major, partea a doua a concertului fiind dedicată primei simfonii, în mi bemol major, singurul important opus simfonic enescian cunoscut la acea vreme. Din acel moment, prima temă a Simfoniei a devenit semnalul sonor al Festivalului și Concursului Internațional „George Enescu”, semnal reluat de toate posturile naționale și europene de radio și de televiziune.

Duminică seara, prima simfonie enesciană a dispus de sonorități compacte definite în buna tradiție a romantismului franco-german de sfârșit de secol XIX. Echilibrul structurilor lucrării, cel al planurilor sonore, a fost atent urmărit de Horia Andreescu, a fost bine susținut de muzicienii ansamblului; partea mediană lentă a fost condusă în virtutea unui rafinat sentiment poetic marcat de unda unei fermecătoare nostalgii pe care am regăsit-o și în finalul celei de a doua rapsodii enesciene, inspirat definite și oferite în supliment la cererea publicului.

Din păcate puțini dintre cei prezenți în sală s-au putut bucura de aceste împliniri muzicale, la fel ca și ascultătorii posturilor noastre de radio, de televiziune, cei care au putut audia concertul în condiții valabile; captarea sonoră, în eter, a fost asigurată grație priceperii acestui minunat muzician, compozitor și inginer de sunet care este Călin Ioachimescu. În sală, însă, mulți dintre melomanii obișnuiți ai sălilor noastre de concert au remarcat dezechilibre sonore grave, în mod evident datorate disfuncționalităților în acest sens ale Sălii Palatului, o incintă acustică total improprie evenimentului muzical simfonic de nivel artistic. Dimensiunile actuale ale sălii, placajul interior, instalațiile de transmisie, sunt improprii realizării sau simulării fenomenului acusticii naturale. Soluții există. Mă refer la posibila tratare acustică a actualei Săli a Palatului cu restrângerea spațiului interior; mă refer la construcția unei adecvate săli de concerte așa cum se întâmplă acest lucru în țările de bună tradiție muzicală artistică, printre care se află și România, țări în care un spațiu cu asemenea destinație se construiește măcar o dată la un secol.

La Opera - în lipsa unei regii, a unei înscenări noi - a fost reluată precedentă punere în scenă, datorată cunoscutului regizor parizian de origine română, Petrika Ionescu. Este regizorul punerii în scenă fastuoase, este creatorul de spectacol cu orice

preț. Chiar cu prețul trecerii muzicii, a libretului literar într-un plan secundar. „Oedipe”-ul lui Petrika Ionescu este, în adevăr, un spectacol; ...o fabulație compozită. ce se folosește de partitura enesciană, de libretul lui Edmond Fleg; se dovedește a fi o etalare a unui gust orientat spre aglomerarea stufoasă, o aglomerare a unor elemente diferite pe care regizorul, iată, le adună în cadrul unei construcții grandioase ce reunește tentații hollywoodiene cu elemente de *science fiction*; este o imaginație ce exploatează magistral spațiul scenic; ...un spațiu aglomerat, înghesuit, care la rândul său înghesuie muzica.

Noutățile actualului spectacol? Au fost. Mă refer la evoluția în rolul titular a basului finlandez Esa Ruutunnen; cu ani în urmă a evoluat la București. în același rol dar în regia berlinezului Goetz Friedrich. Ruutunnen creează un personaj energic, puternic motivat, întreprinzător. Este muzicianul care își cunoaște. care își strunește permanent mijloacele scenice, pe cele vocale, stabilind o eficiență corelare în contextul atât de complex al acțiunii muzical dramatice.

O noutate a reprezentat-o, de asemenea, prezența în fața ansamblurilor reunite a dirijorului vienez Michael Boder, muzician atent, conștiincios, lipsit, însă, de sensul profund al acțiunii dramatice. A reușit mobilizarea treptată a membrilor formațiilor Operei bucureștene, a orchestrei, a corului condus de maestrul Stelian Olariu.

Este important de observat că atât executivul actual, organizatorul Festivalului enescian, cât și cel precedent, au susținut atât inițierea proiectului Festivalului, construcția acestuia, cât și realizarea lui; inițiativele domnului Ioan Holender, directorul Festivalului, directorul Operei de Stat din Viena, multe dintre acestea s-au dovedit a fi prețioase, altele - privind structurarea secțiilor concursului - discutabile. A creat un festival care a reunit diferite genuri artistice, muzicale, de spectacol; a știut să mobilizeze artiști și formații artistice aflate, multe dintre acestea, în prima linie a circuitului internațional al valorilor, a știut să țină în frâu onorariile, a creat acel minunat loc al întâlnirii tinerilor, al iubitorilor de frumos care este „Piața Festivalului”; a desființat concursul de canto neînțelegând că numeroasele competiții naționale și internaționale contribuie la stimularea, la creșterea valorilor, neînțelegând faptul că tradiționalul concurs de canto dispunea în cadrul Concursului Internațional „George Enescu” de un profil bine individualizat, propriu, că exigențele diferitelor etape erau menite a stimula cultura vocală a tânărului vocalist, că o competiție trebuie inteligent, consecvent promovată și susținută. Cu toate acestea, consider firesc a-i trimite domnului Holender mulțumirile noastre împreună cu urările cordiale cu prilejul sărbătorilor domniei sale la împlinirea minunatei vârste de 70 de ani; ...pentru ani buni petrecuți în continuare la conducerea Operei vieneze. Țin să reamintesc spusele sale rostite la conferința de presă, un sugestiv enunț cu care nu poți să nu fii de acord, enunț apropiat spiritului vienez al muzicii, un veritabil dicton potrivit căruia „cultura este un aliment spiritual!” În discursurile inaugurale ale Festivalului, atât domnia sa cât și ministrul actual al Culturii, compozitorul Adrian Iorgulescu, au comentat aspectele specifice ale acestei ediții, valoarea de simbol a acesteia, de imagine evocatoare a năzuințelor, a speranțelor României de azi, a României de mâine în contextul instituționalizat al Europei Unite.

Dumitru AVAKIAN

a r t e

Si acum, pentru că tot a trecut suficient timp ca primele impresii să se sedimenteze în judecăți cât de cât critice, e momentul să vorbim despre lungmetrajele din competiția de la Sfântu-Gheorghe. Nu toate, n-aș avea loc pentru o analiză aprofundată și dată fiind calitatea peliculelor, cred că merită mai mult decât un crochiu – două.

Să încep cu ce nu mi-a plăcut, ba chiar m-a revoltat: e regizat de Thomas Vinterberg, scris de Lars von Trier (auziți vreo dogmă?) și se numește *Dragă Wendy*. Care nu e o fată sau un animaluț de casă, ci... un pistol. Buuuu, avem un grup de prieteni structurat "corect politic": "normalul" Dick (britanicul Jamie Bell), un puști dezabilitat și fratele său, ciudatul clasei, o fată blondă și durdulie. La care se adaugă – vă stătea pe limbă, nu? – un băiat de culoare, infractor timpuriu. Ei sunt pacifiști, dar obsedați de pistoale. Nu, nu dorm ținându-le în brațe, dar asta numai pentru că armele au propriile "pățuri". Cam greu de crezut, dar lucrurile nu se opresc aici, grupul cristalizându-se într-un soi de cabală dandy. Nu mai e nevoie să spun că legătura dintre dandysm și pistoale rămâne obscură. Nici că rafinamentul acestui trend nu se simte nicăieri sau că filmul se încheie cu împușcături care numai inofensive nu sunt. Și cu ce te-ai ales la sfârșit? Cu niște premise care au zero coeziune sau logică pe baza cărora se dezvoltă un scenariu mai mult decât formulaic. Cel mai comercial film cu puțină e desigur formulaic, dar măcar îți oferă niște premise coerente, care să justifice desfășurarea tip rețetă a incidentelor următoare. De la *Dragă Wendy* nu te alegi nici măcar cu atât. Iar satira, ale cărei indicii le vezi sau mai degrabă ți se aruncă în ochi ca praful, e subminată de implauzibilitate. Exemplul contrar îl găsiți la Caragiale sau la Cristi Puiu: personajele au carne și oase, dar și fiziologie, cu toate că sunt alcătuite din "mici fragmente de neant" pe care le recunoaștem cu toții.

Păcat de luminația excelentă: decorurile sunt când scaldate de lumină, când înecate într-un întuneric resuscitat cât de cât prin flacăra lumânărilor. Păcat – nu mai puțin – de coloana sonoră (*The Zombies*) și de un excelent operator de imagine. Supra finală a ieșit mult mai prost decât suma ingredientelor. Un membru al juriului glumea cum că Lars von Trier ar fi vrut să își bată joc de Vinterberg, i-a făcut un scenariu într-o săptămână, în bășcălie, iar Vinterberg l-a luat în serios... Oricum, filmul compus de doi regizori pe care îi admiram e o cumplită dezamăgire.

Dar să zappăm între extreme, trecând acum la lungmetrajul care a fost și preferatul publicului, și al juriului, cum nu vezi prea des la festivalurile de film: *Testoasele pot zbura*, co-producție iraniano-franceză în regia lui Bhaman Ghobadi. Tabără de refugiați kurzi la granița dintre Turcia și Irak, actanții fiind copii sau adolescenți. Fără mamă, fără tată (la propriu), schilodiți de la muncă deoarece aceasta constă în dezactivarea bombelor, pe care șeful lor, Satelitu', le vinde unor comercianți din apropiere sau le dau contra închirierii de arme. Pe acest fundal apar doi frați: Hyenkov, cel mare, înzestrat cu darul previziunii,

Lungmetrajele combatante pentru trofeul anonim

dar fără brațe, Agrin, cea mică, obsedată să scape de plodul pe care l-au recuperat din localitatea lor și pe care îl duc cu ei peste tot. Care se dovedește a fi propriul ei fiu, rezultat în urma unui viol. La mână (sau mâinile, e colectiv) soldaților irakieni.

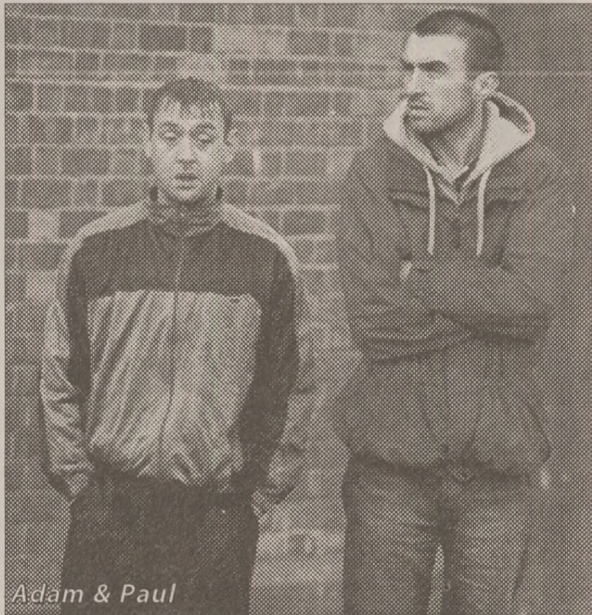
Pelicula e o raritate, nu doar pentru că este prima filmată în Irak după căderea lui Saddam Hussein. Nici pentru că toți actorii (care merită aplauze pentru prestație, e una dintre cele mai crude ever) nu au nici un fel de studii în domeniu, sunt toți pregătiți cât de cât la fața locului. Ci pentru că nici o undă de politic nu are loc să se insinueze în ea. Kurzii par un popor pierdut în istorie, un perete adiabatic îi separă de politici. Încearcă să afle când vine invazia americană, pe care o așteaptă cu nerăbdare, prinând CNN-ul cu antene improvizate, dar când aceasta se produce, nu intervine vreo schimbare definitivă, militarii trec pe aici ca printr-o gară. Asupra kurzilor cad doar valuri de soldați care vin și pleacă. Starea de confuzie existențială nu apare prea des verosimilă la un popor întreg, dar tocmai

aceasta este reușita regizorului. Să o ducă la un asemenea extrem încât absolut toate relațiile pe care le socotim firești să își iasă din albie. Poți recunoaște rudimente, de aceea sutura funcționează, dar îți amintești – tangibil – că normalitatea se definește doar prin granițele impuse de anormalitate. Iar firescul cotidian în care ne balacim are valoare de utopie la periferii.

De la personaje fără brațe să trecem la unul fără un braț, de unde și titlul *Îmbrățișarea pierdută*. Al patrulea lungmetraj al lui Daniel Burman. Personajul principal, Ariel Makaroff (Daniel Hendler) are ironia tragică a unui personaj compus de Philip Roth, dar și consistența unuia din *Seinfeld*. Vezi replica unui rabin: "Nepoții sunt răsplăta pe care ne-o dă cel de sus pentru că nu ne-am omorât copiii". Descendent al unor emigranți evrei din Polonia (țară despre care el habar n-are, nici soarta evreilor de acolo nu îi e prea familiară), Ariel vrea să revină pe pământul natal, dar nu pentru a fi polonez, ci european. Până atunci mediul familiar lui este un mall sărăcăcios care conține o cornucopie de etnii. E sordid, dar nu lipsit de umor și de situații luate parca din Molière. Drama identității protagonistului și a reperelor care o definesc însă nu se estompează. Nu e un film care să îți propună o perspectivă nemaivăzută, ci unul care îți îndreaptă ochii spre lucrurile mici și semnificative, ca un tablou care pune accentul pe detalii, nu pe compoziție. Probabil de aceea juriul nu s-a lăsat cucerit. Vorba unui critic, e un film al plăcerilor minore, profunzimea nenumărându-se printre atuurile sale. Culoarea dispoziției spectatorului se alterează de la scenă la scenă, dar rămâne între parametrii "inimă albastră" și "inimă ușoară".

Filmul constă majoritar în "tracking shots" făcute cu mâna liberă. Nu pot să uit că la vizionarea de la *Anonimul*, momentul climax în care tatăl (care îl abandonase pe când era copil) îl fugărește pe Ariel prin Buenos Aires i-a adus aminte unui spectator de alergătura mamă & fiu, urmărită de vânător, din filmul de desene animate *Bambi*...

Ion Caramitru, jucând un bulgar pauper, în contrast cu ultimul rol internațional pe care îl văzusem eu, în *Amin*, adică rol de nobil italian. Și încă voluntar: actorul povestea că atunci când a văzut cu ce sumă va fi plătit, s-a oferit el să contribuie la bugetul peliculei. Oricum, nici cu rolurile principale, acelea de *Adam și Paul* nu mi-e rușine, prestația lui Tom Murphy și Mark O'Halloran fiind de nota zece. Au și câștigat de partea lor preferințele juriului din acest motiv. Influențe cât cuprinde, de la Beckett până la Stan și Bran, dar bine asimilate și traduse în aluzii perspicace. Un film care pomește vesel și sfârșește într-o tristețe dezolantă. N-o fi bucurând asta spectatorii, dar măcar restaurează umanitatea personajelor de la care, pe fondul acestui final, te aștepti să jefuiască un adolescent dezabilitat și să se joace cu un bebeluș, performând ambele acte la fel de firesc. Ceea ce explică de ce scenariul, deși unii l-au acuzat de "burți" narrative, e de fapt foarte strâns construit. ■

arte

muzică

Un neamț hîtru

Cînd l-am cunoscut pe Dieter Acker, acum vreo două decenii, am fost frapat de amestecul heteroclit de ștaif german și poantă ardelenască. Mă întrebam ce ar indica analiza singelui acestui om mare la stat cu barbă a la Brahms și glasul cameleon precum cel al gornistului din liedul lui Paul Constantinescu vor fi fiind mai multe leucocite, semne ale rigorii și severității cu care ascendența l-a imputernicit sau va fi prevalând hemoglobina cu care ambianța transilvană l-a pricopsit? Dincolo de orice pariu și orice precumpănire eram convins că aveam în față un hibrid, un neamț hîtru, deopotrivă spiritual și reticent, pe cît de introvertit uneori, pe atît de extravertit alteori. Poate că din acest motiv ne-am acomodată fără mare străduință. Poate că tocmai datorită insolitei lui individualități am putut lesne comunica, împărtaşindu-ne dezinvolt gîndurile, proiectele, afirmîndu-ne totuși continent neliniștile, într-un dialog în care schimbam cu nonșalanță dominantă cu tonica, fără a ne propune neapărat rezolvarea printr-o cadență perfectă ori plagală. Am conversat îndeosebi pe tema muzicii noi, dezvoltînd variațiuni care mai ornamentale, care mai structurale, cu accente omofone ori, dimpotrivă, polifone, convenind că în principiu experimentul sonor are chipul fie al unui inger dîfian și manierat, fie al unui demon cu puzderie de brațe care de care mai fioroase și mai agresive. Un inger (ori demon) care zboară cu spatele înainte peste un cîmp de morminte împins de un suflu ce vine din Paradis (sau din Infern). Pe grima ingerului (ori pe mutra demonului) cu aripile întinse, aflat în zbor orb către o post-istorie a muzicii incitantă și riscantă, expresia calma, ingenuă (sau cea cruntă, fioroasă) s-a transformat cu timpul în consternare și perplexitate. Nici ingerul și nici demonul nu mai știu dacă zborul lor e utopie sau realitate, dacă desplicarea nodului gordian înseamnă purificare ori întinare; dacă e mai bine să te scufunzi în anatomia sunetului sau să te înalți la norii de frecvențe convertiți în ploi texturale anevoie decelabile și cuantificabile. Mi-am dat seama că Dieter Acker debordase incertitudinile printr-un traiect formativ și informativ polivalent, funciarmente racordat la valorile consacrate, perene ale artei sunetelor. S-a născut în 1940 la Sibiu, acolo unde harul său a suferit primele operațiuni de ecruisare din partea organistului, dirijorului și compozitorului Franz Xavier Dressler, de la care a deprins antrenamentul asiduă cu keyboard-ul, dar și zbenguiala cu formulele cotrapunctice. Din antrenament în zbenguială iată-l ajuns la Conservatorul din Cluj, la clasa de compoziție a lui Sigismund Toduță, cel care avea să-și exercite aura personalității asupra unei întregi generații de muzicieni. A devenit de notorietate faptul că Dieter Acker era preferatul maestrului. Dar și că pe an ce trecea maestrul se metamorfoza în idol al discipolului. Despărțirea de Toduță și de spațiul clujean a coincis cu pribegia prin țara strămoșilor: mai întîi la Düsseldorf, apoi la München, unde și astăzi este titularul catedrei de compoziție și analiză muzicală al celei mai renumite școli de muzică germane. Între timp devenise depozitarul mai multor premii de o unanim apreciată notorietate: „Primăvara pragheza” (1969), „Johann Stamitz” (1970), „Gustav Mahler” (1971), „Lions International Düsseldorf” (1971), „Hitzacker” (1974), „Academia de Arte Frumoase din Paris” (1975). Prin forța lucrurilor și prin imanența naturii sale, Dieter Acker se impune ca un muzician prodigios, creația lui cuprinzînd un impresionant număr de opusuri răspîndite generos în mai toate genurile și formele muzicale: simfonii, concerte, cantate, motete, lucrări camerale, corale, lieduri etc. Face parte din jurii internaționale de compoziție, este chemat ca *visiting teacher* la Academia de Muzică din Beijing;

calătorește intens pe urmele muzicii sale la prestigioase reuniuni și festivaluri europene. Totul pînă într-o zi, cînd globulele albe și hemoglobina i-au fost intoxicate de agenți alogeni care, ca niște cai troieni, i-au invadat trupul, atentînd totodată la pacea sufletului său nobil. N-am să pot uita vreodată clipa în care am aflat că Dieter Acker este pîndit de umbra suferinței fizice, el cel ce a fost mereu unul dintre cei mai luminoși și mai vii oameni pe care i-am cunoscut și deși atunci mi s-a părut o halucinație, azi se dovedește încă a fi o peremptorie realitate. Cum reală și halucinantă este înfruntarea lui Dieter Acker cu celulele proliferate anapoda, celule care însă nu i-au putut infesta felul de a fi. Căci a rămas același neamț hîtru, mereu pus pe șagă, surprinzător prin seriozitatea lui lipsită de afectare ori prin stenicul și subtilul lui umor. Și, mai ales, prin forța cu care îmbină rafinamentul intelectual cu un fel de frustete neaoșă, grație căreia își poate permite să deconecteze o idee înaltă printr-o fină și inocentă cozerie, fără a produce rupturi ori tensiuni primejdioase. Cred că intelectualitatea și bunul-simț s-au echilibrat în el cu fantezia și au iscat împreună muzici în egală măsură stricte, austere (descinse din stăpînirea remarcabilă a tehnicilor de compoziție) și incisive sau incitante (rod al unui talent tumultuos și a unei pasiuni însuflețitoare pentru creația muzicală). Iar lupta pe care o duce cu năvălul și parșivul lui morb reprezintă o dovadă grăitoare de inteligență și fantezie. O luptă care nu reclamă cu necesitate victime, ci noi rațiuni de viață și de plămui. Dieter Acker compune la fel de dinamic și de febril ca și acum două decenii. Am primit de curînd al 43-lea CD din colecția editată, cu o constantă ritmicitate și o scrupuloasă agogică, de către Hochschule für Musik und Theater din München, CD dedicat exclusiv lui Dieter Acker. O „conservă sonoră” ce ascunde un sediment investițional de durată și rezistență: *Musik aus drei Jahrzehnten*.

Parcă anume combinate, astfel încît ascultătorul s. între într-un labirint temporal, cele șapte opusuri gravate de către *Art Voice* confirmă constanța, consecvența, într-un anume fel uniformă unei atitudini vis-à-vis de fenomenul sonor. Fiecare lucrare, de la *Fiorerren I* (1972) pentru flaut solo și *Duo für Flöte und Altflöte* (1978), pînă la *Sonate für Trompete und Orgel* (1999) și *Sonate für Cembalo* (2001) demască faptul că Dieter Acker nu este nicicum un neoclastic, așa cum nu de puține ori critica roasă în coate îl poziționează ci, chiar dacă aidoma oricărui compozitor de o anume altitudine aspiră la o clasicitate în sensul unei exemplarități la care puțini acced. este un melancolic, un sentimental incurabil. Ascultînd CD-ul cu pricina, dar mai ales restituindu-i în repetate rînduri muzica, mi-am dat seama că cei care au interpretat opusurile sale ca fiind genuri clasate, datate, reinviolate, cu forma lor, cu apartenența lor la clasicism sau romantism, cu feelingul lor specific, s-au lăsat înșelați de aparențe. Într-o vreme în care tot ce putem face este o muzică a epuizării (cum ar spune Bart), Dieter Acker re-novează, re-scriind perspectivele vivante și funcționale de altădată. Muzicile sale ilustrează straturi ale unui imaginar melancolic în care sunt readuși nostalgici Brahms sau Hindemith, Enescu sau Toduță. Ca și în vedutele ori capriciile lui Piranesi, enunțurile marilor maeștri sunt deformate nu de trecerea timpului ci de ingeniozitatea compozitorului. Dieter Acker este în fiecare opus el însuși, re-trăind aceleași impresii sugerate de ruina unei culturi muzicale pe cale să eșueze în decor butaforic ori în catedrală cu ziduri mucegăite. Parcă îl vîd printre peroanele de la Hauptbanhoff cu barbă și pletele proeminente, întîmpinîndu-ne cu cognac Napoleon și țigări Davidoff. Dar chiar și fără barbă ori plete, Dieter Acker este pus pe șotii: „de bautură și țigări te poți lăsa, dar de compoziție ba”.

Liviu DĂNCEANU

calendar

1.09.1847 - s-a născut *Simion Fl. Marian* (m. 1907)
1.09.1901 - s-a născut *Marin Iorda* (m. 1972)
1.09.1922 - s-a născut *Gabriel Teodorescu*
1.09.1941 - s-a născut *Alexandru Grigore* (m. 1981)
1.09.1944 - a murit *Liviu Reboreanu* (n. 1885)
1.09.1947 - s-a născut *Ion Mîrcea*
1.09.1952 - a murit *Corneliu Moldovanu* (n. 1883)
1.09.1966 - a murit *Teodor Murășanu* (n. 1891)
1.09.1972 - a murit *Anișoara Odeanu* (n. 1912)
1.09.1974 - a murit *Coca Farago* (n. 1913)
1.09.1977 - a murit *Ștefan Tita* (n. 1905)
1.09.1989 - a murit *Tr. Ionescu-Nișcov* (n. 1898)

2.09.1895 - s-a născut *D.I. Suchianu* (m. 1985)
2.09.1900 - a murit *Aron Densusianu* (n. 1837)
2.09.1916 - s-a născut *Ion Potopin* (m. 1998)
2.09.1920 - s-a născut *Florin Murgescu* (m. 1993)
2.09.1928 - s-a născut *Alexandru Dușu* (m. 1998)
2.09.1935 - s-a născut *Damian Ureche* (m. 1994)
2.09.1940 - s-a născut *Viorel Știrbu*
2.09.1962 - a murit *Natalia Negru* (n. 1882)
2.09.1996 - a murit *Jean Livescu* (n. 1906)
2.09.2005 - a murit *Alexandru Paleologu* (n. 1919)

3.09.1887 - a murit *Timotei Cipariu* (n. 1805)
3.09.1907 - s-a născut *Pavel Dan* (m. 1937)
3.09.1919 - s-a născut *Ovidiu Drimba*
3.09.1923 - s-a născut *Nicolae Smeureanu* (m. 1991)
3.09.1935 - s-a născut *Vasile Spoială* (m. 1993)
3.09.1939 - s-a născut *Horia Ungureanu*

4.09.1881 - s-a născut *George Bacovia* (m. 1957)
4.09.1891 - s-a născut *Alexandru Vișanu* (m. 1985)

4.09.1941 - a murit *Sergiu Lulescu* (n. 1911)
4.09.1992 - a murit *Dan Deșliu* (n. 1927)
4.09.1996 - a murit *Anda Boldur* (n. 1924)

5.09.1857 - s-a născut *Maica Smara* (m. 1944)
5.09.1858 - s-a născut *Alexandru Vlahuță* (m. 1919)
5.09.1862 - s-a născut *Mihai Lupescu* (m. 1922)
5.09.1921 - s-a născut *Adrian Marino* (m. 2005)
5.09.1925 - s-a născut *Rodica Ciocârdel-Teodorescu*
5.09.1929 - s-a născut *Catinca Ralea* (m. 1981)
5.09.1935 - s-a născut *Ion Butnaru*
5.09.1947 - s-a născut *Al. Dobrescu*
5.09.1959 - a murit *Marta D. Rădulescu* (n. 1912)
5.09.1986 - a murit *Nicuță Tănase* (n. 1924)
5.09.1986 - a murit *Al. Voitin* (n. 1915)

6.09.1817 - s-a născut *Mihail Kogălniceanu* (m. 1891)
6.09.1819 - s-a născut *Nicolae Filimon* (m. 1865)
6.09.1910 - s-a născut *Dumitru Corbea* (m. 2002)
6.09.1915 - s-a născut *Nicolae D. Părvu*
6.09.1972 - a murit *George Baiculescu* (n. 1900)

7.09.1897 - s-a născut *Alexandru Traian-Rally* (m. 1986)
7.09.1902 - s-a născut *Șerban Cioculescu* (m. 1988)
7.09.1911 - s-a născut *Alexandru Bistrițeanu* (m. 1976)
7.09.1916 - a murit *Nicolae Vulovici* (n. 1877)
7.09.1924 - s-a născut *Ștefan Luca* (m. 1991)
7.09.1973 - a murit *N. Argintescu-Amza* (n. 1904)
7.09.1993 - a murit *Eugen Barbu* (n. 1924)

a r t e

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Peter Jacobi (schiță pentru un portret)

Se naște la Ploiești, în anul 1935. Între 1954-1961 studiază sculptura la Academia de Arte București. Din 1970 trăiește în Germania, unde lucrează intens și de unde își coordonează aparițiile publice. Expune, în cadrul unor manifestări personale și de grup, în majoritatea țărilor europene, în Statele Unite, în Australia etc. Lucrările sale se găsesc în muzee importante și în mari colecții private și publice din Europa, America și de pe alte continente.

Sculptor prin formație și printr-un îndelungat exercițiu, adică un cunoscător profund al materiei brute și al formei lipsite de ambiguități, el își dublează permanent orizontul tridimensionalului cu reveria inconștientă din universul imponderabil al fotografiei. De fapt, personalitatea reală a lui Peter Jacobi se definește exact doar la intersecția obiectului cu ficțiunea, a realului cu imaginarul, a spațiului ferm cu proiecția utopică. Între sculptură și fotografie, în acest interval atât de ferm polarizat, el nu face doar o echilibrată riscantă și spectaculoasă, un fel de sistematizare sofistică a unei indecizii schizoide, ci și un enorm efort de conciliere interioară a unor limbaje care, printr-un exces de autonomie, tind să fragmenteze, după scheme minore, însăși realitatea. Sculptura și fotografia lui Peter Jacobi reprezintă, în sisteme de codificare diferite, perspective specifice asupra aceleiași existențe materiale și simbolice. Așa cum sculptura, în speță forma, se naște ca un act simbolic în vădită opoziție cu amorul substanței pe care o absoarbe spre a o redefini, fotografia este vehiculul prin care lumea reală, ezitantă și perisabilă în discursivitatea ei cotidiană, se proiectează în spații incorruptibile, înfrânge temporalitatea și respiră vizibil aburul transcendenței. Dacă prin această sculptură, ingenuă sau pură - adică lasată aproape de starea genuină a materiei sau, dimpotrivă, distilată formal până la obținerea unor geometrii infailibile și a unor ritmuri literalmente matematice -, Jacobi modelează tactil spațiul și construiește nemijlocit arhitecturi, prin fotografie el modelează timpul, trezește personajele din lumea lor stopată, adormită asemenea celei din povești, dilată realitatea ei intrinsecă până la limita comunicării cu propria noastră realitate și convertește episodul și istoria mică în adevărate existențe exemplare, în metaforă și în mit. Această conversie a materiei în ritmuri muzicale și a unor momente încremenite, mai mult sau mai puțin identificabile, în adevărate universuri dinamice și expansive, nu se sprijină pe gesticulații mărețe sau pe cine știe ce alte acte de eroism creator. Deși Jacobi gândește plastic și narativ cu o remarcabilă profunzime

și cu o tot atât de mare finețe, ceremonialul creației sale nu este unul prometeic, măreț și inhibant pentru privitorul neprevenit. Forța lui ieșită din comun nu este consecința vreunei retorici copleșitoare, ci rezultatul direct al unei mari capacități de concentrare și al unei afectivități profunde și discrete. Brâncușian matur și responsabil în gândirea formei, fie că este solidar, fie că este polemic față de lumea lui Brâncuși, Peter Jacobi este interesat, în egală măsură, de suprafață și de volum, de stabilitate și de mișcare. Și atunci când formele sale se aștern pe orizontală, ca niște semne geologice sau ca repere ale unui timp nedeterminat, și atunci când ele sunt ascensionale, sub forma unor cercuri active ori sub aceea a unor coloane cu o verticalitate puternic marcată, sculptorul manifestă o grijă halucinantă pentru vibrația detaliului, pentru articularea modulilor, pentru sonoritatea formei, în ansamblul său, sub impactul unghiului de privire sau sub acela, impalpabil, al luminii. Brâncușianismul lui Jacobi stă în puritatea expresiilor sale și în fascinația, aproape magică, față de suflul adânc al materiei activate și de viața autonomă pe care aceasta o dobândește prin armonia celestă a componentelor sale. Dar dincolo de formele individuale, de lucrările sale obiect, artistul visează lumi integrate, retroversiuni edenice sau provocări dadaiste; el imaginează construcții-receptacul pentru lumea elementară, pentru aer și pentru lumină, pentru apă și pentru mișcările eoliene. Până și chipul privitorului este ademenit să se integreze în construcțiile sale ca o componentă implacabilă. Așa cum Arcimboldo încerca să realizeze o mașinărie integratoare, vestitul său *pian perspectival*, în care sunetele, culorile și ritmurile să-și regăsească starea lor originală, așa cum Tzara visa să abolească granițele dintre natură și cultură, dintre artă și viață, într-o altă perspectivă, dar cu aceeași finalitate, Jacobi imaginează o cameră sincretică, un recipient pentru pământ, pentru cer și pentru tot ce se întinde între ele. În același mod simplu, rafinat și profund, se naște și se recompune și universul fotografiilor sale. Artistul selectează, asemenea unui Marcel Duchamp, de pildă, imagini fotografice de-a gata, forme deja constituite pe care le supune, ulterior, unui atent proces de prelucrare. Imaginile sunt mărite, procesate pe calculator, recompuse înăuntrul propriilor date constitutive sau, de multe ori, prin adăugarea unor elemente prin care sensul lor inițial este redirectionat. Trei sunt coordonatele mari pe care Jacobi le urmărește cu o rigoare a privirii și cu o implicare afectivă ieșite din comun: mai întâi, el anulează trecutul static, reconstruiește memoria și trezește la o nouă viață ceea ce părea pentru todeauna un moment încremenit. Fie că sunt personaje anonime sau persoane publice, unele cu un statut cvasimitologic, cum este Regina Maria, de pildă, ele fug din istoria propriei lor clipe și migrează către lumea noastră nemijlocită asemenea unor actori în plin exercițiu scenic. Contextele

Prințesa Ileana, cu o prietenă în Castelul Peleş

specifice, recuzita individualizatoare și toate detaliile care construiesc și precizează o anumită identitate, încep să respire din nou, fie în registrul grav și melancolic, fie în celălalt, la fel de seducător, ironic și ludic. În al doilea rând, este urmărită, cu o grijă de cercetător și cu o coerență de filosof, continuitatea exterioară și launtrică a prezenței și a chipului uman. Puse față în față, reliefurile grecești reprezentând o femeie tânără și personajul sfârșitului de secol XIX sau începutului de secol XX reprezintă ipostaze ale aceleiași realități exemplare și inalterabile. Un eros livresc, estetizant, și o senzualitate culturală plină de vitalitate străbat evident actul contemplației și gesticulația de creator ale lui Peter Jacobi. După cum în cea de-a treia secvență a interesului său pentru spațiul fotografiei transpare o enormă capacitate de admirație și de solidaritate față de existențele ieșite din comun. Mormintele unor mari personalități, Ionescu, Cioran, Fundoianu, sînt repere ale unei adânci meditații și pretextul unor la fel de ample melancolii. La capătul acestui complicat excurs prin lumea iluziilor încorporate, care este fotografia, artistul sfârșește prin a face tot un fel de sculptură, de data aceasta una, la prima vedere, imposibilă: o *cronosculptură*, adică o sculptură în timp. ■

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

88,5 FM - BUCUREȘTI

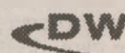
Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

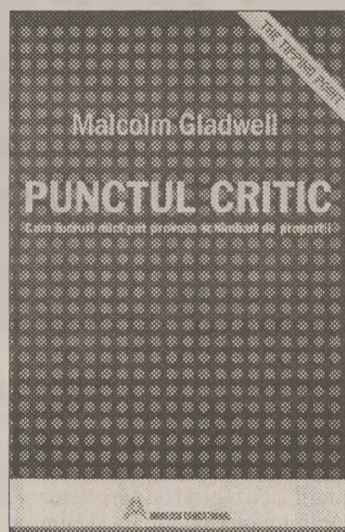

m e r i d i a n e

Eseu

Rețeta succesului

Malcolm Gladwell, *Punctul critic. Cum lucruri mici pot provoca schimbări de proporții*, Editura Andreco Educațional, București, 2004. Spre stupoarea cititorului, numele traducătorilor lipsește.

Dacă americanii au o calitate incontestabilă, aceasta nu poate fi decât adevărul la realitate. Niciodată nu vei vedea un intelectual american deformând lucrurile numai din dorința de a dovedi că, prin ideile sale, a avut dreptate. E vorba de un fel de smerenie față de chipul real al lumii, un fel de exigență pornită din legământul că, oricât de neplăcută ar fi realitatea, ea trebuie descrisă așa cum este ea, și nu așa cum ne dorim noi să fie. Lecția aceasta de umilință, manifestată printr-o fidelitate descriptivă ce nu caută să înfrumusețeze lumea, lecția aceasta europeanii nu și-au însușit-o încă. În Europa mai domnește ambiția teoretică de a da lucrurilor chipul dorințelor și fantasmelor noastre, creînd teorii aberante și întreținînd viziuni grozav de seducătoare asupra lumii. De aceea, cînd e vorba de filozofia europeană, cuvîntul „adevăr” trebuie lăsat deoparte. A-l pomeni înseamnă a pretinde că faci ceea ce nici tu însuși nu crezi că poți face: să cunoști realitatea.

Malcolm Gladwell nu este filozof și cu atât mai puțin scriitor. Și poate că tocmai de aceea a reușit să cunoască realitatea omului. A lucrat ca ziarist la revista americană *New Yorker* și apoi, sub inspirația de moment pe care i-o dăduse scrierea unui articol de succes, al cărui titlu era chiar *Punctul critic*, s-a hotărît ca, adîncind cercetarea acestei teme, să scrie o carte întreagă. Sprijinit de superiorii săi din redacția lui *New Yorker* și avînd parte de consilierea de specialitate a unor prieteni, Gladwell s-a adîncit cîteva luni în scrierea unei cărți ciudate, una greu de categorisit, o carte pe care, iată, publicul român o are la îndemînă.

Cum spuneam, Malcolm Gladwell nu e filozof, nici scriitor. E mai degrabă un gazetar scriind lucrări de non-ficțiune, iar cartea de față, *Punctul critic. Cum lucruri mici pot provoca schimbări de proporții*, este un exemplu de cum anume poți surprinde realitatea descriînd-o fără nici o idee preconcepțută și fără a-i adăuga acele ingrediente teoretice care, de obicei, au darul de a o maslui.

Intuiția de bază a lui Malcolm G. este de o simplitate frustă și dezarmantă: orice fenomen de masă din societatea

umană poate fi privit ca o epidemie socială. Așa cum, în medicină, epidemia numește o boală a cărei răspîndire cuprinde un număr mare de indivizi, tot așa, în studiul sociologic al grupurilor umane se poate vorbi de tendințe sociale a căror extindere este așa de mare încît ele seamănă cu niște veritabile epidemii. Aceste epidemii umane, cu toate că sînt lipsite de nuanța patologică a bolilor propriu-zise, au o virulență psihologică a cărei eficiență socială nu este cu nimic mai prejos de cea a pecinginilor clasice. Cu alte cuvinte, există boli infecțioase exclusiv sociale, numai că lor nu le spunem așa, ci le numim altfel, de obicei „mode”, furîndu-le astfel ceva din dimensiunea morbidă și totuși atît de fascinantă a contagiunilor în masă.

În fond, orice modă este o epidemie socială a cărei cauză este alcătuită din trei elemente: contextul social, indivizii dominanți în acel context și masa largă a oamenilor influențabili. Combinația acestor trei elemente dă naștere unui dozaj aparte și irepetabil, dar un dozaj care, o dată atins, imediat se poate declanșa un fenomen de masă. Cu alte cuvinte, se iscă pecinginea socială: o carte devine peste noapte *best-seller*, o pereche de pantofi face furori, un actor anonim devine vedetă, un cîntec ajunge șlagărul verii sau o marcă de mașină le depășește net în vînzare pe toate celelalte. Exemplele nu se opresc aici, căci orice tendință socială ce capătă amploare la un moment dat poate fi privită dinlauntru aceleiași scheme: bunăoară, un anumit comportament este imitat automat de majoritatea oamenilor (fumatul, mersul pe motocicletă), cum tot așa, grație imitației, incidența delincvenței juvenile crește brusc sau numărul de sinucideri atinge pe neașteptate cote alarmante.

Cum se poate așa ceva? Ce cauză epidemiologică este aceea care, nefiind virus sau bacterie, are totuși un efect mult mai puternic decît toate virsurile și bacteriile la un loc? Cauzei acesteia Malcolm Gladwell îi spune „punct critic”. Punctul critic nu este nimic altceva decît dozajul imprevizibil și subtil al celor trei componente de care pomeneam mai sus: 1. detaliile unui context social, 2. trăsăturile unor indivizi privilegiați ce pot exercita asupra semenilor o influență mergînd pînă la sugestionare și, în fine, 3. gradul de receptivitate a semenilor influențabili.

Să luăm cazul unui om a cărui ambiție este să devină celebru. În cazul lui, punctul critic este precum combinația cîștigătoare de la jocul de loterie „6 din 49”. Dintr-o puzderie de variabile — cărora nu li se poate găsi drept constantă decît amănuntul că trebuie să intre obligatoriu într-o combinație alcătuită din șase numere — varianta cîștigătoare este reprezentată de o singură combinație și numai una. Asta înseamnă că poți nimeri patru numere, și atunci ai un dram pipernicit de succes, de pildă ești prețuit de rude și prieteni. Sau poți nimeri cinci numere, și atunci notorietatea ta depășește cercul cunoștințelor, fără ca asta să însemne că ești pe drumul celebrității. Sau, în fine, poți nimeri exact combinația cîștigătoare, și atunci saltul este uluitor, în ritm exponențial, transformîndu-te peste noapte dintr-o ființă a nimănui într-o vedetă a tuturor. Punctul critic este precum această combinație cîștigătoare, cu deosebirea că nu numerele, ci elementele amintite mai sus intră în alcătuirea ei. Și atunci întrebarea pe care și-o pune oricine este: Cum Dumnezeu se poate întîmpla așa ceva? Și oare nu cumva, aflînd mecanismul acestei reacții exponențiale, ai putea să-ți provoci singur o celebritate la comandă? Ce om de pe lumea asta ar ține piept unei asemenea ispite?

Ei bine, în cartea lui Malcolm Gladwell, tocmai despre asta e vorba, despre mînunchiul de factori din a căror îmbinare poate ieși combinația cîștigătoare a unei epidemii sociale. Că epidemia socială duce la celebritate, la succes comercial sau la cîștigarea alegerilor prezidențiale are mai mică importanță. În schimb, de mare importanță este că așa ceva chiar se poate întîmpla și, mai ales, că evenimentul poate fi înțeles. Iar dacă poate fi înțeles, atunci el poate fi reprodus.

Citînd cartea lui Gladwell încerci senzația pe care o încearcă jucătorii de șah cînd, studiînd o partidă celebră, descoperă o combinație neașteptată prin care speră să-și poată surprinde adversarul în viitoarea partidă. Așadar, senzația aceea de meșter alchimist căruia i se perindă pe sub ochi tabloul chimic al reacției ce duce la fabricarea aurului. Combinația este aici, în această carte, totul este să o aplici. Cred că fiecare om care a citit rîndurile cărții a avut tresărarea faustică a celui care, descoperînd o rețetă fermecată, vrea parca să o țină numai pentru el, din dorința malefică de a nu le da altora posibilitatea să

o aplice.

Din păcate, Gladwell are grijă să liniștească apele, precizînd că setul de detalii din a căror combinație se poate atinge punctul critic nu poate fi anticipat sau construit. Pur și simplu trăim într-o mediu social în care, la un moment dat, sub influența unor indivizi excepționali — cei care pot exercita o influență psihologică asupra altora — și în condițiile apariției unor detalii ce fac ca mediul în care trăim să exercite asupra noastră o presiune psihologică subtilă și neconștientizată — în acel moment să se atingă, în starea mentală a mulțimii, un punct critic ce poate să declanșeze un fenomen de masă: brusc, fără ca cineva să fi putut anticipa acest lucru, un individ naște o modă, un sinucigaș provoacă, fără voia lui, un lanț de sinucideri mimetice, sau un scriitor devine dintr-o dată, dintr-un anonim sadea, o vedetă remarcabilă. Îți vine parca să spui că psihologia precede sociologia și totodată o înfrîurește.

Faptul că asemenea fenomene de masă sînt imprevizibile nu înseamnă că, pentru cine are ochi să sesizeze schimbările aproape imperceptibile ale mentalului colectiv, nu s-ar putea observa apariția unor semne prevestitoare. Ca în orice epidemie, există o perioadă de incubare ale cărei simptome, deși sînt discrete și tăcute, pot fi totuși percepute. Este perioada prodromală a micilor semnale premonitorii. Ei bine, cei care sînt anume pregătiți pentru a citi, în tendințele societății, niște semne pînă într-atît de mărunte că nimeni altcineva n-ar sta să le bage în seamă, cei astfel pregătiți se numesc experți de piață. Rostul lor este de a depista înaintea oricui acele simptome pe baza cărora poți prevedea tendințele mentale ale unei anumite colectivități umane. Totul e să știi să privești și să poți pune în relație lucruri pe care de obicei nu ești înclinat să le asociezi. Cine are aceste virtuți prospective este o mină de aur pentru orice antreprenor aflat în căutarea unei afaceri prospere: nu contează că vinzi o carte, o mașină sau propria ta imagine, important este să știi cum anume trebuie să-ți arate cartea sau imaginea pentru a se plia întocmai pe profilul tendințelor sociale în curs.

Cu alte cuvinte, forța unui context social stă în comportamentul pe care el îl inspiră oamenilor, iar dacă știi tendințele ce însușesc o comunitate la un moment dat, atunci vei putea să scoți o carte în care oamenii să-și recunoască comportamentul viitor, dar un comportament pe care nu cartea ta l-a inspirat, ci contextul ale cărui tendințe tu, spre deosebire de ceilalți, le știi deja. Totul e să dai oamenilor prilejul de a se regăsi în tine, dar nu oricum, ci inoculîndu-te convingerea că numai așa pot căpăta un statut nou, unul aparte, unul merit a-i diferenția de masa indistinctă a mulțimii.

Semnul după care poți să-ți dai seama că produsul tău — cartea ta, imaginea ta sau mașina fabricată de tine — a provocat un fenomen de masă este că lucrurile capătă proporții exponențiale, amploarea epidemiei fiind atît de mare că ea ajunge să se întrețină singură, chiar și în lipsa sursei din care a cărui inițiativă s-a ivit produsul cu pricina. Se declanșează astfel o reacție în lanț ce se desfășoară singură, fără nici un efort din partea ta. De pildă, fenomenul mediatic din jurul lui Harry Potter este un univers de sine stătător a cărui existență nu are nici o legătură cu autoarea britanică a cărților omonime. Lucrul este cu atît mai grăitor cu cît Harry Potter a devenit un nume a cărui celebritate îl eclipsează în întregime pe cel al autoarei. Oricine a auzit de Potter, dar puțini știu cine a scris cărțile din ale căror rînduri s-au desprins personajul acesta. Într-un fel, creatura și-a omorît creatorul.

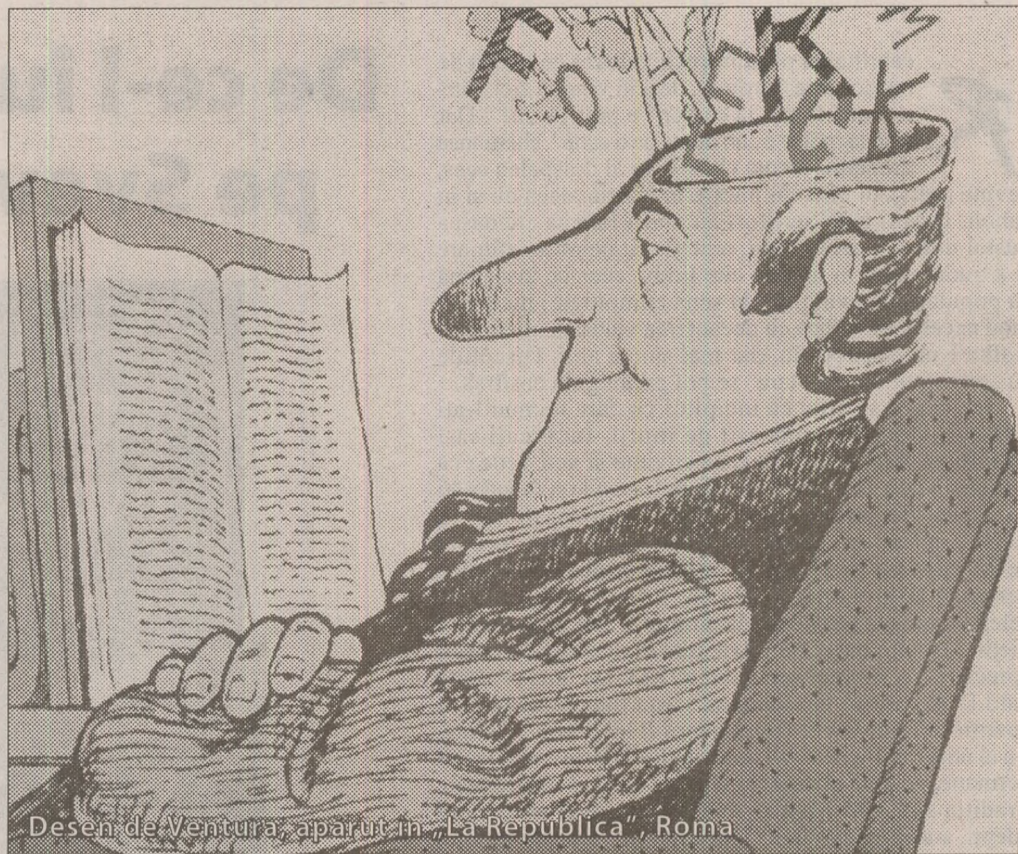
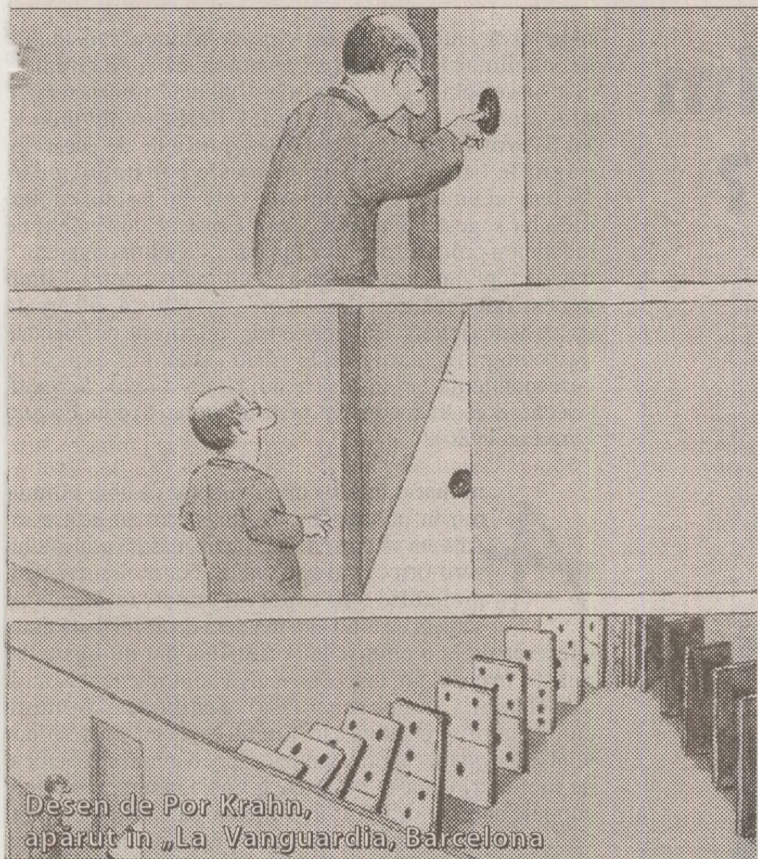
Rezultatul paradoxal al oricărui fenomen de masă este că, deși fiecare om începe prin a imita un comportament numai din dorința de a se distinge de ceilalți, el va ajunge să se topească în noua masă socială pe care moda respectivă a provocat-o. Cum s-ar spune, nevoia de a te individualiza în mijlocul gloatei are ca deznodîmînt cufundarea într-o nouă gloată. Vrei să fii altfel decît ceilalți și ajungi să fii întocmai ca ei. Nu e modă care să nu fi apărut din ambiția de a fi mai aparte, și nu e modă care să nu fi sfîrșit în uniformizarea drastică a celor care au îmbrățișat-o.

Spuneam mai sus că declanșarea unei epidemii sociale are nevoie de îmbinarea, sub forma unei combinații unice, a trei factori: indivizii dominanți, contextul social și masa de manevră a sufletelor influențabile. Nu ordinea lor contează, ci împletirea acestora. Să-i luăm așadar pe rînd.

Mai întîi, în orice comunitate înțîlniești oameni pe care ceilalți simt înclinația spontană de a-i imita. Aceștia sînt indivizii dominanți ale căror trăsături de comportament, molipsindu-i pe ceilalți, pot sta la originea declanșării

meridiane

unei mode. Ei sînt minoritarii privilegiați ce dau tonul societății. Ei sînt reperele, instanțele critice, și ei pot sugera, prin ceea ce spun sau prin ceea ce fac, cum anume trebuie să se poarte și să gîndească semenii lor. Ei sînt vectorii adevărați ai unei epidemii sociale. Indiferent că este vorba de SIDA, de o modă vestimentară sau gesturile pe care le facem atunci cînd fumăm, întotdeauna la originea epidemiei trebuie căutat unul sau mai mulți indivizi privilegiați a căror atitudine este imitată pe loc de cei mulți.

De pildă, reclamele TV avînd drept protagoniști vedetele sportive sau vip-urile mediatiche apasă tocmai pe această pedală psihologică: înclinăția omului de rînd de a imita vedeta. Din păcate, foarte puține vedete au darul de a exercita o influență dominantă și durabilă asupra mediului din care fac parte, și asta deoarece ele sînt construcții artificiale al căror impact asupra oamenilor, fiind unul de scurtă durată, nu poate declanșa o modă. De aceea, rareori vectorii unei epidemii sociale coincid cu vedetele oficiale ale unei epoci.

În al doilea rînd, contextul social. Foarte puțini oameni sînt conștienți că ambianța în care trăiesc joacă rolul unui decor ce exercită o înfrîurire permanentă asupra psihologiei lor, iar factorii prin care se petrece această înfrîurire sînt acele amănunte, aparent insignifiante, din care este format mediul nostru de viață. Ambianța este butaforia zilnică alcătuită din detaliile minore și mărunte, care, fiecare luat în parte, nu înseamnă mare lucru, dar care, toate la un loc, pot modifica comportamentul unui om. Cine nu a simțit că, pus în numite împrejurări, se poartă altfel decît de obicei? Și aici nu e vorba numai de decorul inert al peisajului urban în care ne mișcăm, ci mai ales de anturajul în care ne aflăm într-o zi sau alta. Este un fapt notoriu că un om își modifică comportamentul în funcție de anturajul în care se află, ajungînd să ofere celor din jur imagini cu totul contradictorii despre propria persoană. Și dacă se întîmplă așa este pentru că, influențați de mediul în care ne aflăm, sîntem supuși unor fluctuații psihice ce dau tonul bazal al personalității noastre.

O prejudecată statornică ne îndeamnă să credem fiecare om are un caracter stabil și cu neputință de schimbat, care îi determină întotdeauna atitudinea pe care o adoptă într-o situație sau alta. Cum s-ar spune, cum ți-e caracterul, așa ți este și conduita, indiferent de mediul în care te afli. În realitate, nimeni nu are un set de trăsături psihice neschimbătoare din a căror însumare să rezulte acea dimensiune invariabilă a personalității pe care o numim de obicei „caracter”. Caracterul este de fapt dozajul variabil și imprevizibil al unor predispoziții și reacții endocrin-metabolice ce dau naștere, printr-o combinație foarte laxă și labilă, unor însușiri comportamentale. Dacă totuși putem vorbi de o stabilitate a trăsăturilor noastre de caracter,

acest lucru ține exclusiv de faptul că, instinctiv, avem înclinăția de a prefera anumite medii și nu altele, adică tocmai pe acelea în care știm că reacțiile noastre sînt cele pe care le putem prevedea. Orice om se mișcă într-un număr foarte limitat de medii și anturaje umane, el știind precis cum anume va reacționa într-o împrejurare sau alta. Dar este îndeajuns să-l punem într-o împrejurare neașteptată ca atitudinea lui să fie una cu totul și cu totul imprevizibilă: și atunci caracterul îl trădează, sau mai bine spus, prejudecata noastră despre caracter își trădează adevărata față.

Caracterul e doar suma de reacții previzibile pe care le avem în medii foarte bine cunoscute. Atît și nimic mai mult. Experiențele trăite de deținuții politici sau de militarii aflați în linia întîii de front sînt exemplele cele mai sugestive în privința felului în care mediul poate schimba caracterul unui om. Iar moda este la rîndul ei un exemplu, cel în care schimbarea cîtorva detalii minore ale mediului social poate să provoace oamenilor modificări radicale de comportament, mergînd pînă la acel mimetism irațional ce stă la baza oricărei epidemii sociale.

În al treilea rînd, receptorii, adică masa de manevră fără de care nici o modă nu ar fi modă. Statistic vorbind, presiunea psihologică pe care un grup o exercită asupra unui individ crește proporțional cu numărul celor care fac parte din grup. Prin urmare, psihologia unui individ se poate schimba pînă la a deveni de nerecunos-

cut dacă anturajul lui este suficient de numeros pentru a-l influența în mod profund. Un om nu imită doar indivizii privilegiați, ci el se încarcă cu atmosfera psihologică a întregului grup, și se încarcă pînă într-atît de intim încît această atmosferă ajunge să-i prefigureze comportamentul chiar și atunci cînd individul nu se mai află în grup. Toate evenimentele legate de delincvența juvenilă – de la fumat și pînă la consumul de droguri – se explică prin acest mecanism. Cu alte cuvinte, ceea ce influențează hotărîtor un tânăr nu este mediul lui familial, ci atmosfera psihologică a grupului de adolescenți în care se mișcă. Iar una din pîrghiile psihice prin care o modă se poate răspîndi privește intensitatea cu care grupul din care tînarul face parte reușește să-l paraziteze psihic.

Iată așadar cele trei elemente ce dau contur aceluiași punct critic care, o dată atins, poate stîrni o epidemie socială. În încheiere, un gînd pe care l-am atins deja: cartea lui Gladwell e greu de categorisit. Seamănă cu ceva aflat între sociologie, psihologie socială și statistică. Și totuși, în ciuda bizareriei ei, *Punctul critic* este una din acele rare cărți pe care, citindu-le, nu te îndoiești o clipă de inteligența ieșită în comun a autorului lor.

Sorin LAVRIC

FACULTATEA DE LITERE A UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI ORGANIZEAZĂ CONCURS DE ADMITERE LA PROGRAMELE DE MASTER 2005-2006

- Literatură română modernă și contemporană
- Teoria literaturii și a culturii, literatură comparată
- Antropologie culturală, etnologie și folclor
- Limba română: structuri și strategii de comunicare
- Lingvistică aplicată
- Lingvistică teoretică
- Didactici ale disciplinelor filologice
- Teoria și practica editării
- Consultanță și expertiză în publicitate
- Modele de comunicare și relații publice
- Cultură și mentalitate în integrarea europeană a românilor
- Cultură și civilizație ebraică
- Strategiile informației în societatea contemporană
- Administrație publică electronică

Înscrierile se fac în perioada 8-12 septembrie, iar examenul are loc pe 14 septembrie a.c.

Informații privind tematica, bibliografia, forma de admitere și numărul de locuri (bugetate și cu taxă) la fiecare program de master sunt afișate la avizierul din holul Facultății de Litere, Str. Edgar Quinet nr.14, sector 1, București și pe Internet la adresa: www.unibuc.ro/ro/fac_ltr_ro. Telefon 004021-3143508/interior 278 (secretar Marina Ciobanu)

m e r i d i a n e

De ce-l iubim pe Svevo?

Italo Svevo, *O viață*, traducere de Maria-Luisa Copceag, prefață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Leda (Grupul Editorial Corint), Colecția „Leda Clasic”, 360 p.

au modificat cursul istoriei. Thomas Mann, Proust, Joyce, Virginia Woolf, Kafka erau autorii lor. Romanele lui Svevo anunță încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea toate aceste mutații, la început timid, apoi, o dată cu apariția *Conștiinței lui Zeno*, în mod „explicit”. Înelișul psihanalitic al romanului – un manual de psihanaliză aplicată în sine – poate părea compromițător la o reevaluare critică actuală. Romanul însă nu e teză, nu creează altfel spus un context ficțional pentru revelarea unei idei/metode, fie ea și psihanaliza freudiană care făcea furori în epocă. Povestea, deși nu vertebrează în mod exclusivist discursul, ca în marile narațiuni realiste, nu e nici remorca trântă cu greu de dragul lizibilității. Rețeta, în linii mari, e cea utilizată de Proust, fără ca rezultatul să fie identic: scenariul mnezic pe care Zeno Cosini îl regizează sub forma unor memorii scrise pentru psihanalistul său, Doctorul S., e, de fapt, povestea vieții, bildungsromanul eroului. Când istoriile mici ale cotidianului se pierd în volbură timpului, care își modifică insesizabil consistența sub privirea afectiv-subiectivă, memoria e instanța care ordonează fapticul, ea e, de fapt, cea care îl creează. Iar memoria „minte” de multe ori, e necreditabilă și parșivă, e sensibilă la tentațiile senzorialului, sacrificând „adevărul” de dragul... artei. „Alergînd după imaginile acelea – spune la un moment dat Zeno –, le-am ajuns din urmă. Știu acum c-au fost o simplă născocire. A născoci înseamnă însă a crea, nicidecum a minți (subl.meu)”. Deznodămîntul terapiei (evident, un pretext transparent pentru producerea de ficțiune, care pune semnul egalității între boală, conștiință și viață) schimbă registrul și încadrează romanul în sfera parodiilor postmoderne: pacientul ține, la sfârșitul memoriilor-fișă clinică, un jurnal în care corectează lipsa „sincerității” și promite „adevărul” adevărat (adevăr, verosimil, în accepția aristoteliană). Această ultimă parte e cu adevărat savuroasă pentru că arde etapele și anticipează un anumit spirit care încă nu-și găsește „corpul” la vremea

respectivă. După ce pare convins, de-a lungul romanului, de viabilitatea metodei psihanalitice, ca și de faptul că el însuși e bolnav și are de câștigat aplicînd această terapie prin „scris” (vorbi, la origine), neobișnuitul erou al lui Svevo sfîrșește prin a ironiza practicile de acest tip. Paginile care înregistrează aceste constatări *post factum* au un umor nebun, ca și cele din primul capitol intitulat sugestiv *Fumatul*. Zeno Cosini e dependent de nicotină și promite mereu că fumează „la ultima sigareta”, dar, de fapt, reiterează scenariul ultimativ pentru a simți la nesfîrșit acea teribilă plăcere masochistă, încărcată de tensiunea interdicției. Episoadele sînt copiate cu fidelitate după biografia autorului, le găsiți „autentic” expuse în corespondența, tradusă și la noi (Italo Svevo, *Scrisori* selecție, note, traducere și prefață de Ștefan Crudu, Editura Univers, 1986).

Am luat-o în sens invers pentru că abia ultimul roman, publicat într-un context cu care de această dată era sincron, dă adevărata măsură a talentului scriitoricesc al lui Svevo. Nu numai că e cel mai solid sub aspectul construcției, dar e scris în cu totul altă manieră decît celelalte două (trecerea de la o omnisciență riscantă, dar nu lipsită de nuanțe, în cazul lui, la o perspectivă homodiegetică, mult mai flexibilă și mai generoasă). *Senilitate* e aventura „îmbătrînirii” premature a lui Emilio Brentani, tînar scriitor aflat la începutul carierei, îndrăgostit nebunește de o femeie de moravuri ușoare. Moartea și boala sînt experiențele capitale care modifică albia sufletească a eroului, un fel de Ladima mai lucid și deci mai puțin nenorocit, prins între sentimentul datoriei și pasiune. Ce e remarcabilă, dincolo de ascutimea analizei și de surprinderea rupturilor sufletești ale protagonistului, e imaginea orașului Trieste, redată cu pasiunea cu care Joyce, de pildă, descrie Dublin, romanului sale.

Una vita, pe care o putem (re)citi acum într-o reeditare - dar în aceeași traducere a Mariei-Luisea Copceag, ca și în ediția publicată la Editura Univers, în 1973 - reprezintă debutul editorial al lui Svevo și, evident, cartea trebuie judecată înînd cont de acest lucru. Alfonso Nitti e un tînar ambițios care-și părăsește satul natal și se angajează ca funcționar la o bancă din oraș, ca să-și poată sprijini mama bolnavă și bătrînă pe care o lăsase acasă. Ca și în *Senilitate*, și aici conflictul e generat de o femeie, fiica directorului băncii la care lucrează tînarul; urmează, previzibil, o aventură cu aceasta, din care duhul lipsește (sînt absolut splendide pasajele în care Alfonso mărturisește mualit lipsa calităților spirituale la femeia pe care, cu toate acestea, o iubește). Nu e nici un strop de idealizare romantică în această poveste seacă, fragmentară și contradictorie. Finalul în care eroul se sinucide (histrionic!) ne apropie de absurdul prozei kakfiene (mediul funcționăresc rutinant e încă un element de comparație). Un ochi sardonice mutilează normalitatea și banalul în care trăiesc personajele - de aici își extrage romanul originalitatea. Nu din tehnică, ci tocmai din aerul bizar, care nu seamănă cu marile contraste ale secolului romantic, nici cu ambițiile demiurgice realiste, vine valoarea acestui roman de început. El rămîne împregnat în creier, sau poate doar ca *feeling*, mult timp după ce lectura se încheie. Prefața savantă semnată de Cornel Mihai Ionescu, în care „teoria sincerității” e abil încadrată în scena mai cuprinzătoare a operei lui Svevo, și nu numai, pune oarecum între paranteze conținutul în sine al romanului, accesibil la o simplă citire, în favoarea extragerii unor sensuri adînci.

Autorii cresc sau, din contră, regresează de la o carte la alta. După o capodoperă de multe ori urmează o tăcere care traduce, în realitate, o neputință și rare sînt ocaziile în care ei mai reușesc să-și revină. Tripticul romanului lui Svevo, servite integral, potențează adevărata față a prozatorului care, citit pe bucăți, nu spune mare lucru. Un prieten, mare admirator al lui Svevo, insinua că o lectură cronologică a celor trei romane ar ascunde un fir evolutiv și nu neg că el există, cel puțin sub aspectul cizelării frazei. Dar nu e vorba neapărat de evoluție, aici, mai degrabă de o punere în valoare reciprocă. Iar ce vede, vorba lui Radu Petrescu, e surprinzător.

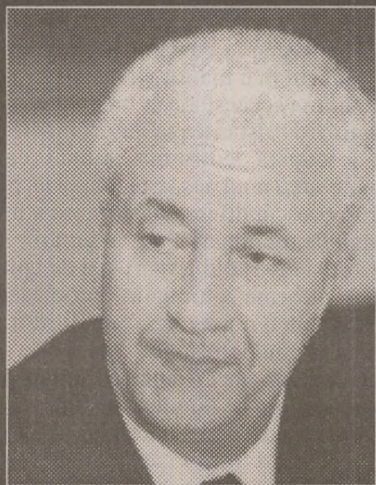
Florina PÎRJOL

Reabilitarea postumă echivalează cu un act de retrocedare (tardivă), deși îți vine să zici, într-o primă fază, „la ce bun? e prea tîrziu!”. Dar cînd la mijloc e „un nume pe o carte”, chestiunea dreptății, făcută chiar și în al doilea ceas, devine prețiosul bilet de intrare în istorie, dacă nu și în canon. Destui mari scriitori au murit fără să cunoască gustul dulce al celebrității, tentația tirajelor amețitoare și a traducerilor în nu știu cîte limbi, ceea ce înseamnă că popularitatea vulgară (în sens etimologic) nu are în mod necesar de-a face cu decantarea valorică ulterioară. Kafka e un caz notoriu, dar mai sînt și alții. Discuțiile cu „orizontul de așteptare” se pot prelungi la nesfîrșit.

Îmi place să cred că incipitul pe care tocmai l-ați citit nu e pînă la urmă atît de inutil. Încercați să-l definiți pe Italo Svevo în zece cuvinte și veți vedea că nu puteți scăpa de poncife, de truisme juvenile și de judecăți cu aspect de compunere școlară. Autorul italian în cauză n-a fost un „clasic” în viață: iată un bun început de discuție (care nu se vrea un profil de scriitor, ci o viziune generală asupra operei sale etc.). Și-a publicat toate cele trei romane pe cheltuială proprie și abia spre sfîrșitul vieții a făcut o oarecare vîlvă, mai mult contestări decît aprecieri. La sfîrșitul secolului al XIX-lea, într-o vreme cînd D'Annunzio monopoliza scena literară italiană, o apariție ca Italo Svevo (pseudonim al lui Ettore Schmitz, fiu al unei familii de evrei înstăriți din Trieste, cu rădăcini germane, pe linie maternă) nu putea decît să contrarieze. Tradiția scrisului frumos, care își găsise și aici destui adepți, s-a indignat cînd a fost silită să-l accepte în sînul ei pe „barbarul” Svevo, căruia simțul limbii, „vorbierea” frumoasă și colorată, construcția limpede și echilibrată păreau să-i lipsească cu desăvîrșire. Ce rămînea, așadar, de iubit în proza acestui necunoscut? Tîrziu, după apariția celui de-al doilea roman, *Senilitate* (1898), Eugenio Montale intuiește talentul scriitorului, condamnat la anonimat de către contemporanii săi și încearcă să-i promoveze opera. De altfel, amănunt ce nu trebuie neglijat, după debutul cu *O viață* (1892) și publicarea ulterioară a romanului *Senilitate*, dezamăgit de reacțiile palide și de comentariile malițioase ale criticii, Svevo nu mai scoate pe piață nimic timp de aproape un sfert de veac, pînă la *Conștiința lui Zeno*, în 1923. La acestea se adaugă prietenia cu James Joyce care i-a dat meditații la engleză lui Svevo, pe vremea cînd era profesor la Berlitz School din Trieste, dîndu-și seama imediat că era vorba de un prozator remarcabil. El a fost cel care a recomandat traducerea în franceză a romanului *La Coscienza di Zeno* (făcută de Valéry Larbaud și de Benjamin Crémieux), limbă în care prozatorul italian a fost ceva mai bine receptat.

Anii '30 au reprezentat perioada de glorie a romanului de introspecție psihologică, apăruse deja Freud, și literatura - sensibilă și ea la modificările începutului de secol - intră acum sub o nouă zodie. Schimbările se traduc și prin noutăți sub aspect tehnic și aceste „impertinențe” (narrative)

Scriitorul tunisian Abdelaziz Kacem, oaspete, pentru a doua oară, la Festivalul Internațional „Zile și Nopti de Literatură”, care va avea loc la Neptun, între 16-20 septembrie a.c., este poet, critic literar, traducător și eseist bilingv, autor a numeroase volume de critică și de versuri publicate în limbile arabă și franceză. Îi place să se autonumească Homme des deux rives, pentru larga sa activitate culturală desfășurată atât în Tunisia, cât și în Franța, și pentru crezul său militant în dialogul culturilor.

Pe lângă cariera de scriitor, Abdelaziz Kacem a ocupat, succesiv, posturi de înaltă responsabilitate în țara sa: director general al Bibliotecii Naționale din Tunisia, director general al radioteleviziunii tunisiene, director general al Departamentului de Relații Externe din Ministerul Culturii din Tunis.

Profesor universitar, a ținut în Europa și în lumea arabă numeroase conferințe axate pe subiecte de literatură generală și comparată, pe problemele culturale ale zilelor noastre, pe relațiile dintre cultura arabă și cea europeană.

Deține premiul IBW ZARDVN al Institutului de cultură hispano-arabă din Madrid, este Officier de l'ordre des Arts et des Lettres (Franța), iar Academia Franceză i-a decernat în 1998 la Médaille de vermeil du Rayonnement de la langue et de la littérature françaises.

Poezia lui Kacem, foarte modernă, traversată de o vînă rafinat intelectuală și marcată de o tușă simbolistă, degajă, totodată, o senzitivitate, o melancolie, o nostalgie de iz oriental.

Abdelaziz Kacem

Poetul aci, de față (extrase)

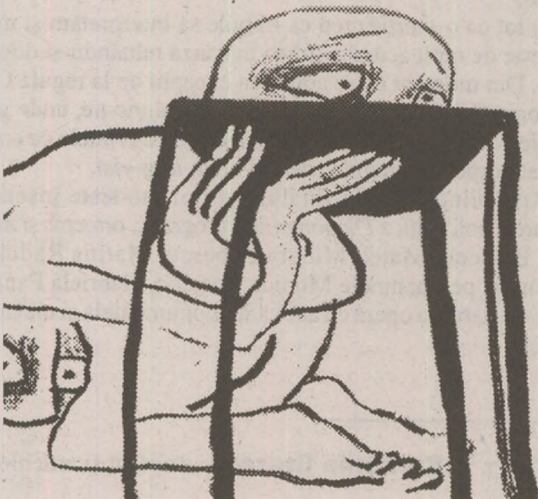
II
Ești descoperit în fața mizei
Te prefaci că nu te mai prefaci
Că nu trișezi – trișezi
Poet răspopit
Să fie cea din urmă dintre deghizările tale
Oriunde te-ai duce
Și chiar dacă vocația ta nu mai formează miza
Tot vei fi prins de copoiul hazard
Care a dublat miza
Pentru a te scoate la mezat
Recunosc mâinile însângerate ale cățărătorului
Gata să înhațe de guler inefabilul
Simți în jur muza făcând rondul
La un rondel depărtare
Asemenea uliului cuvintele zburătoare
Vor smulge îndoiala
De care încă te mai bucuri

III
O dată pe an văd țâșnind
În haită în avalanșă
Idei în călduri care se zbenguie roiesc
În noaptea albă
Ah șoc diafan siderat al oreadelor
Bați la ușă fără să intri mă asediezi
Parcă pentru a-mi da foc baricadelor
Știam că nu le voi putea decanta nuanțele
Că vor refuza să prindă trup
La magazinul „Prêt-à-dire”
Una dintre ele înveșmântată într-un cuvânt pe măsură
Ar putea întoarce lumea pe dos
Adeseori ideea pe care nu o așteaptă cuvântul
Se întoarce în neantul natal
Și nu lasă în urmă mai mult decât lasă o bănuială
Și uite așa trecem pe lângă miracole

V
M-aș face păstor
Rupt din pășunile alpine

M-aș face drumeț rătăcitor
Pelerin dintr-un alt veac
Aș pași desculț
Până pe tavanul norilor
Doar pentru a pune bețe
În roata istoriei
Mi-e frig simt c-am început să dez-iubesc
Sunt gata să închei un târg
Cu orice preț și cu oricine
Mi-ar putea indica latitudinea
Unei insule întâmplătoare
Din care să facem Guadelupa
Marinarului andaluz

VII
Ce-a mai rămas din cuvîntenia
Cuvintelor ce insuflau suflet lumii

A cuvintelor pe care le-am tot adunat
De la naștere încoace zicând că-mi vor pătrunde în discurs
Când voi ajunge la vremea bălbâielii
Adeseori le-am testat
Pentru a contesta sau a protesta
Sau a atesta o prezență
Deși nu era
Decât un simplu exercițiu de stil
Găunos ca o predică ținută în Hyde Park
Bătrânicos ca o declarație de amor
Făcută într-un club de dans sau într-un fast-food
Voi susține până la capătul capătului
Că fiecare cuvânt ce moare
E o Amazonie care se mistuie

A I (Extrase)
Păstori de bronz dispăruți
În Țara Soarelui Apune
Ce altă moștenire mi-ați lăsat decât urmele voastre
Atât de numeroase încât nu știu cum să vă dibuiesc
Ce altceva decât o inimă care nu bate decât pentru a se bate

Decât această reverie
În care încă incolțește un ideal
Decât aceste versuri ce erup în mine fără încetare
Pentru a scoate la lumină comorile voastre fabuloase
Eu sunt acea rădăcină vie
Nutrită mereu din sângele vostru
Ce bălbâie în noaptea pământului
Încercând să distrugă împărăția de metal
Pentru a îndepărta rugina de pe timp.

V
Deșteaptă-te văduvă scăldată-n lacrimi
Din vremuri apuse pe vecie
Aud cum nechează în tine
Vechea-mi ardoare
Iapă de montă mândră și nărașă
Pe care nici un Cal Troian nu a putut-o seduce
Ploaie deasă de muselină
Ce-mi absoarbe precum un giulgiu rușinea
Oază nobilă
De stranii polenuri fecundată
Noapte pregătită să zămislească ziua
În care voi abate sinistritii pegași
Pentru a-mi elibera EUL
Încă ținut ostatic.

Traducere și prezentare de
Antoaneta RALIAN

actualitatea

Trimiterile dvs., stimate coleg, recunosc, m-au pus în încurcătură de fiecare dată. Cu ani în urmă, ca și acum, acestea au sosit într-o aiuritoare abundență, plic după plic, cu poeme al căror stil inconfundabil într-un fel, nu mi l-am putut apropria. Și nu l-am agreeat, poate și pentru că mi se pare, poate că și este, după părerea mea, inutil complicat pentru posibilitățile gustului meu. Sigur că m-am străduit în taină să scutez misterul nesfârșit care vă duce pe valuri lirice fără întoarcere mesaje. Pentru mine, acestea și sper că numai pentru mine, rămân indescifrabile. Poeme cu cheia nicăieri, afirm eu acum, asumându-mi nesăbuita pretenției și declarându-mi abandonul. Rămân în așteptarea textului critic care să se refere explicit la caz, să-l reveleze și să-mi câștige recunoștința pentru traducere și luminare. Traiesc un soi de nemulțumire de mine însămi, ca și în târâmul matematicii și al limbilor străine, un tremur, poate un handicap însoțindu-mă la lectură, ca și când textele dvs. deschid, pe arii totdeauna largi, orizontul spre zone crepusculare. Instinctiv, mi s-a părut o zădărnici să insist a intra într-un fals cu mine însămi, într-un pact de neagresiune cu lucruri și energii care, ele, m-au respins. Am rămas statornic în zone calde, plastice, accesibile, armonioase, cu o transcriere simplă, fără ecouri până la pierdere de sens în abise. Abstracțiilor care se nasc din abstracții, care nasc la rândul lor abstracții le-am preferat lucruri pe măsura impulsurilor inimii gânditoare, sufletul meu exprimat mulțumindu-se simplu cu foarte puțin. Cu sentimentul acesta mărturisit acum, parcă încerc să îndrept o greșală, o neîmplinire, o datorie colegială. Ofer cititorilor acestei rubrici într-o mică antologie câteva din poemele dvs. recente. Cine vă înțelege și vă poate defini explicit poezia, s-o facă. Dau un ceas din viață pentru a vă ști fericit și pentru a depăși cu bine și eu un impas, probabil major, pe care-l mărturisesc cu fruntea plecată. De aici și până la capătul rândurilor, spațiul rubricii vă aparține. *subcutanări*: „o destul de ascunsă povată cum insistă ei la potrivirea unei scurte aberații/ un fel insidios cu reclame permanente și se fac subordonări cu determinări obstrucționale// este o succesiune

Constanța Buzea

POST-RESTANT

stabilă mai multe subcutanări și o rostuire care poate/ departaja chiar apropierea rectilinie cu doar o singură înfățișare”; *atac germinativ*: „forme echilaterale cu suprapuneri echilibrate – toleranțe lingă aproximări închise/ iar după un atac germinativ apar ereditarele cu mâinile strinse de claustrările encomiastice/ care pot fi protuberale sau discontinui într-o permanentă opacitate sau într-un îndelung provizorat/ unde corozionile se țin lanț odată cu ultimele răsfringeri”; *forme cu sinusuri ascuțite*: „vizavi de toate trecerile este forma grăbită a unei tocmeli/ sint expuse succesiuni și injurioase pagini după lungi întirzieri/ scurte răscuri și totuși există contrabalansarea după prima ardere/ se ivește o fisură chiar în mijlocul compactizării forme cu sinusuri ascuțite/ ultimele înțelegeri și prestidigitatorii foloseau îngrămădirile din apropierea unor/ împrejurări care pot schimba orice suită ditirambică și chiar acutele priviri/ dintr-o recentă aplatizare”; *lăsatul în mijlocul despărțirii*: „forma ambiguă pe partea închisă într-un cerc ditirambi întorși din drum/ stări ale uitării între contumacii rezerve cu alcătuirii care repetă nonocordul// se insistă cu lăsatul la mijlocul despărțirii este înaltul într-o precumpănire/ așezatul pe capetele pleșuve și se aud șoapte alteori se

întrezăresc/ tot mai multe distanțe cu acoperiri inoportune fără vreo realcătuire sau vreo urmă de disensiune”; *în lungul mai multor străbateri*: „o apropiată zi de cele 99 de închideri un postaglaciar își întinde brațele peste recente nașteri/ există un cerc comun pe de altă parte se fac opriri și se numără constant/ din șapte în șapte suprapuneri în lungul mai multor străbateri// este tîrziu apoi se repetă ultima succesiune și innoptarea pe care-o fac entuziaștii// se distanțează cu un încetinitor se acoperă și se descoperă pentru mai multă vreme cu o permanentă motivare// unul desparte lungul tăcerilor iar cei mai mulți folosesc indiferența/ și întorc atit cit mai pot din prelungitele resemnări”; *trupul iertării*: „nu știu dacă poate fi vorba de trupul iertării sau de apropierea înghețului/ este o formă rotundă în apropierea atitor ascuțituri se așteaptă o nouă împărțire/ și restrîngerea efectelor/ există prima deformare sulurile de papirus cu alăturarea sinapselor/ uneori sint rare linii monocorde iar după cîteva distanțe se numără conjunctural/ apoi se suprapun dihotomii cu repezi monoclaste”; *controversata subîmpărțire*: „pătrund între toate turnantele precum însoțirea așteptată la capăt/ o refacere ascunsă sau înaintarea cînd sint cu totul alte soluții// un festum fără vreo obligație o lungă participare cu înțelese apropieri și cu stăruințe multiple// atîtea ori este cromatica premoniție sau latul înverșunat// o extindere pe partea dură a unei cuprinderi abisale și mereu există/ o controversată subîmpărțire de fapt o repetare cum fac puțini care despart canoanele/ sau refac primele dominante acustice”; *simplă banalitate*: „se adîncește anul nașterii tale se șubrelesc rozele pierderea trage storiurile/ iar veșnicul pune stăpînire pe întregul nisip/ cu brațele pline de umbră se apropie o simplă banalitate/ încă o zi cu eșecuri ale altei lumi din trupuri de pindari atîrnă/ tîrșurii morții”. Acest ultim poem transcris aici, în final, mi s-a părut de-a dreptul respirabil, stimate coleg, cu adevărat frumos alcătuit, scris desigur într-un rarism ceas când v-a fost sete să comunicați cu lumea și lumea recunoaște că v-a simțit bînd pe săturate și fiind împlinit fericit. (Iancu Grama, Bacău) ■

Voci din public

În atenția dlui N. Manolescu.

Cu speranța că funcționează corect comedia, vă propun să îmi publicați un serial de cca. 30 de episoade a cca. 4-6 pagini, în care să demonstrez, pe rând, falsitatea teoriei lui Copernic, stupidenia certe dintre Inchiziție și Galilei, catastrofa poziție a Papei Ioan-Paul al II-lea pre cum și de ce Einstein s-ar putea să aibă dreptatea deși se situa pe o poziție falsă [*Kepler]. Vă asigur că acest gest v-ar apropia de mîntuire mai mult decât v-ați închipui. Multă vreme am crezut că impunerea poeziei lui Ion Barbu ar fi menirea mea pe pămînt. În ultima vreme mi-am cam schimbat gândurile. Consider că dovedirea falsității teoriei lui Copernic, înseamnă o lovitură mortală dată gândirii secularizante, materialiste, atee, implicit impunerea noțiunii de MISTER, în toată splendida ei strălucire. Dacă vă mai amînteți de mine, cel din decembrie 1965, atunci sper să înțelegeți de ce afirm că vreau să vă prezint adevărul revelat în chestiune, mai concis să vă explic de ce mergem cu “buhaiul” în plugușor de Anul Nou...

Aștept un răspuns din partea dvs. În ce-l privește pe Ion Barbu, cred că vă gândiți în contiutare, așa cum mi-ați spus ultima dată. („Mă mai gîndesc, mă mai gîndesc...”)

Cu speranța unui răspuns pozitiv, vă salut cu creștinească dragoste,

Costache Arîton

P.S. „Mă mai gîndesc, mă mai gîndesc...” (N.M.)

Riscurile codificării

(urmăre din pag. 15)

Într-un articol publicat în revista „Cercetări de lingvistică” din 1989 (*Originea lui sunt*), am dovedit, cred, că indicativul *sunt* provine nu dintr-un conjunctiv ajustat, *sint + unt*, desinență specifică persoanei a III-a plural (cum crezusem eu însumi într-o lucrare anterioară), ci din *sunt + unt*, unde *u* din prima silabă a putut să devină *î*, ca în *aduncus > adânc, oxungia > osânză*. Oare nu e mai firesc să considerăm că o formă românească de indicativ provine din corespondența ei latină, decât să recurgem la alta, aparținând altui mod verbal? Aceasta, desigur, în condițiile în care și fonetic explicația rezistă unei examinări temeinice;

b) „*substantivele și adjectivele feminine* cu tema terminată în *ș, j* se scriu și se pronunță cu: -ă (ca și în *mamă, bună*) la nominativ-acuzativ (*frunțășă, gureșă, tovarășă, plajă, țijă*) și la vocativ singular nearticulat (*tovarășă*, opus masculinului *tovarășe*)”- p. XLV. Mi se pare că adăugirea cu vocativul nearticulat nu mai era necesară astăzi. Câți dintre noi ne mai adresăm semenilor cu apelativele *tovarășe – tovarășă*? În ediția din 1982 era firesc să se facă referirea și la formele de vocativ ale respectivului substantiv, întrucât pe atunci acele apelative erau singurele admise oficial;

c) tot ca o *inertie* cred că trebuie să interpretăm și menționarea scrierii „orașul Dr. Petru Groza”, scriere ce nu mai este de mult actuală, urbea în cauză reluându-și după 1989, și oficial, vechea denumire: *Ștei*.

6. Din moment ce se admit ca excepții de la regula C – CC („Trei consoane între vocale, se despart după prima consoană”) cuvinte ca *linc-șii, punc-ta, punc-ție*, unde grupurile *ncs, nct, nct* se despart după a doua consoană, nu vād de ce n-ar putea intra în aceeași serie cuvintele ce conțin grupurile *ncv (delincvent)* și *ngv (lingvist)*, unde ni se cere să respectăm regula: *delinc-vent, ling-vist*.

Apropiindu-mă de finalul acestor modeste însemnări, fie-mi permis să felicit și eu, din toată inima, pe autoarele noii ediții a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (doamnele Cristina Arangelovici, Jana Balacciu Matei, Mioara Popescu, Marina Rădulescu Sala și Ioana Vintilă Rădulescu – coordonatoare), precum și pe doamnele Monica Busuioc, Gabriela Pană Dindelegan, Rodica Zafiu – referenți științifici –, pentru că ne-au dăruit o operă cu adevărat monumentală și mai mult decât utilă în procesul de cultivare a unei rostiri și scrieri corecte.

Victor IANCU

*) N.r. În **România literară** au apărut și articolele Rodicăi Zafiu despre DOOM-2.

actualitatea

Băsescu ate aia lui Iusenko

Cristian Teodorescu
LA MICROSCOP

Președintele Băsescu le-a promis studenților că România va intra, sigur, în UE la 1 ianuarie 2007. Nu e prima oară când Băsescu face afirmații angajante la întâlniri informale unde presa e strânsă buluc. Și, l, președintele a avut grijă să insiste că ceea ce spune pentru urechile ziariștilor pe care îi vede în sală. Acest e-a uite presa, nu e presa face parte din tactica lui Băsescu. Iar oadaele în care simte că ar trebui să apară în public, fără da ziariștilor posibilitatea de a-i pune întrebări. La întâlnirea, vorba vine, cu studenții, pe teme de politică, Băsescu a folosit exemplul Ucrainei lui Iusenko. Cu a scoate în fața propriile sale probleme. În timp ce -ul îl acuză că ar încălca grav Constituția încercând să o mână de ajutor la schimbarea președinților celor două erte ale Parlamentului, Băsescu dă replica vorbind despre lemele lui Iusenko, la Kiev, acesta nu poate face reformele nise în ritmul promis din cauza instituțiilor moștenite de edecesorul său. Ca să fie limpede despre ce e vorba, Bescu reamintește despre cele întâmplate în România la atul anilor '90. Atunci, se grăbește el să precizeze, ile structuri comuniste s-au împotrivit democratizării nâniei. După care sare din nou la necazurile Ucrainei ocalii care trebuie susținută și cu investiții nu numai cu uze vestice, pentru a fi cu adevărat ajutată în mișcarea formatoare. România, le mai spune Băsescu studenților, să acorde asistență țărilor cu probleme din bazinul Mării re, dar are la rândul ei nevoie de sprijin occidental pentru e acest lucru. Încît, de la un moment dat, nu mai știi dacă escu e avocatul lui Iusenko sau propriul său avocat, sindu-se de problemele președintelui Ucrainei. Nu cred că Iusenko i-a cerut ajutorul colegului său ocaliu de la București, să se descurce în labirintul diplomației. de grabă aș zice că Băsescu a vrut să atragă atenția identului asupra situației din România, luînd ca pretext ce se întâmplă la Kiev. Oricum, ca să nu fie acuzat că agă nasul neinvitat în treburile Ucrainei, Băsescu n-a t să precizeze, chipurile pentru presa din România, că a nu sint declarații oficiale și că el „nu-l critică pe Iusenko”. mbajul său diplomatic, la fel de aproximativ ca engleza are o vorbește, Băsescu a încercat, probabil, să liniștească vul asupra intențiilor discursului său. Cu cîteva zile înainte de această întâlnire cu studenții, sedintele a lansat însă un mesaj clar, că nu mai are nevoie olică de lobby de tip Bechtel pentru România. Aceea omisiunilor vagi în schimbul unor contracte care costă mult decît merită. Un fel de a spune că cineva vrea să lobby pentru România trebuie să treacă pe la Cotroceni, e la Palatul Victoria, cum s-a întîmplat în timpul ultimului idat al lui Ion Iliescu. Acel discurs, pentru auzul ambasadorilor, uie legat de ceea ce le-a spus apoi Băsescu studenților, ebuinînd parabola lui Iusenko. România are nevoie entă de capital străin pentru a-și duce mai departe reformele ocratiei. Ca să se facă mai bine înțeles, președintele le-us „studenților” că democrația e scumpă, în timp ce turile totalitarismului sînt mult mai mici. Apoi, pentru a ace înțeles de cine trebuie, președintele a adus vorba de l doare. În România se va încheia tranziția atunci cînd ituțiile statului își vor face datoria așa cum le-o cer legile. E limpede că prin acest discurs Băsescu a vrut să-i dea răspuns și lui Mircea Geoană, cel care cu o zi înainte a pus tinerilor PSD-iști conceptul de „revoluție a elui”, în spiritul lui de Che Guevara. Băsescu a simțit oia să reamintească celor care au uitat că revoluția adevărată ortocalie, nu roșie, cum încearcă s-o vopsească *in extremis* ul partid de guvernămînt. ■

o seară liniștită de septembrie, fără televizor, fără Haralampy... Iluzie!
- Uraaa! țipă el năvălind peste mine în sufragerie. Hallo, bade! De ce nu deschizi televizorul, mă, suflet *gogolian* ce ești? Vezi că a început Sesiunea extraordinară a Parlamentului... Gata-gata, am înțeles: liniște! S-a sfârșit cu zbânțuiala prin studiourile televiziunilor a tot felul de vietăți ciudat-înveșmântate; gata cu istericalele și cu schelălăiturile de coioți în călduri ale unor tineri soliști vocali; gata cu improvizările, gata cu... Domnu' *preten*, de azi trecem la emisiuni grave, molcome și respectuoase pentru aleșii care vor începe imediat să se scobească în...

- Haralampy! Îi strig scuturându-l de umeri. Ai înnebunit? Vrei să-ți dau mere cu praștia la Poarta Albă?

- ...În minte, noa, am vrut zic, da' dacă mi-ai luat microfonul... Își vor scobi...

- Nu mai zice *scobi*, că sună ca...!

- Bine, am înțeles: își vor scotoci mintea să ne aducă prinos de bine și hambare pline – așa e bine? Mă întreabă ironic.

Ei, așa da. Însă îl îndemn:
- Îmi pari cam obosit – poate ți-ar prinde bine un ceas de somn...

- Da', ce? Mă crezi parlamentar?, se revoltă el.

...Și, uite-așa, un prieten bun, un om la care țin foarte mult, se transformă în dușman. Îmi pare rău de el, regret serile noastre petrecute în fața televizorului desfătându-ne sufletul cu demnitari ambalați în înțelepciuni făcându-i pe „deștepții” antici să se răsucească în morminte de invidie...

...Deci, a trecut vara, am intrat în toamnă și vom sta în fața televizoarelor pregătiți să culegem – care vom mai apuca – rodul bogat al promisiunilor demnitarilor, rumenite la înfocatele luări de cuvânt parlamentare, și al ordonanțelor mereu insuficient de draconice pentru a storce ultima mijire de vlagă a contribuabilului și pentru a-i transforma buzunarul într-o pustietate deplină.

Și, pentru că de cîteva zile plutim într-o mare și adâncă neînțelegere provocatoare de insomnii și dureri de cap, iacă-tă că, în cadrul unui jurnal TV, apare domnul prim-ministru C.P.Tăriceanu care ne liniștește lămurindu-ne:

- „Există două categorii sociale mari, care nu plătesc nici un ban la fondul de sănătate: pensionarii și agricultorii...”

O, asta era? Bravo!

- Vezi, mă, neamule, ce subintelenți suntem!, exclamă Haralampy. Observi ce simplu e totul? Așa le *trebă* pensionarilor și agricultorilor! Ia să mai termine odată cu huzureala și cu scâncetele pe la farmacii, de l-au înnebunit pe bietul fost Mircea Cîntează... Că, dacă-l ajută Dumnezeu pe dom' Tăriceanu și-i lasă fără *pițule*, n-or mai avea bani de pită, da' nici n-or mai scânci pe la cozi și aleluia cu pomană cu tot! Iar cu agricultorii la fel: li-s plini ciorapii și șosetele de *roni*, dar toată ziua se jeluie că se descurcă greu... Da, frate: toate televiziunile, jurnal de jurnal, anunță că bugetul țării arată ca o gaură neagră, iar pensionarii și agricultorii se lăfaie...

- Știi ce? Îi zic. Fii bun și... Poate ai vreo problemă de rezolvat...

Dar nu m-aude. Continuă:

-...Ehe, ai văzut ce înseamnă un domn prim-ministru cu o experiență de viață asimilată corespunzător? Privește-l... A, nu, schimbă de pe ANTENA 1, că nu se vede prea bine din cauza domnului Dan Voiculescu... Da-l pe PRO TV... Hopa! Aici e domnul președinte al PD-ului care îl cam înconțrează în ultima vreme pe liberalul vecin de Alianță... Mai bine dă-l... Auzi: crezi că se rupe?

- Cine?

- Dumnezeu! Parcă a-i fi străbătut pe jos cei zece kilometri de Autostrada Soarelui construiți de noua putere în opt luni și nu mai pricepi nimic... Pricepi, neamule? 10 kilometri în 8 luni!...

- Haralampy!, urlu la el. Trezește-te și du-te! Vezi că ți-e sete, ți-e somn, ți-e... Îți lipsește ceva... Nu știu ce, dar pleacă de-aici, că te-așteaptă familia, nevasta, copilul, soacra...

- Bine, dragu' mieu, am tăcut, fin'că, oricum, tu nu știi nimic, nu te interesează nimic, nu... Și nu mai căsca în timpul jurnalului, că parcă a-i fi Domnul Președinte Băsescu la Festivalul de la Mamaia. Mă rog, era în joc onoarea și prestigiul familiei și trebuia să caște, pardon: trebuia să fie acolo, da' chiar așa, să sacrifice un șef de stat?

- Nu l-am văzut...

- Păi, nu! Că domnu' vecin se uită numai' la Etno și la... Apropo: derby-ul Rapid-Poli, l-ai văzut?

- Nu, că am vizionat duminică seara, pe TVR 1, un meci între FC Neputința și FC Turca...

- N-am auzit, da' dacă zici... Mă rog...

Dar, dintr-odată, se întâmplă ceva care ne smulge din fața televizorului: dă buzna în

sufragerie soacra lui Haralampy, femeie cu frică de Dumnezeu și receptivă la suferințele semenului. Ține în mână o bancnotă de-un RON și-i zice ginerelui:

- Uite, dragu' lu' mami, am rupt din penzia *me* de-un milion ca să-l ajut pe domnu' Tăriceanu, că poate n-are de leacuri și-mi pare cam *betegut*, săracuțu'...

- Păi, e, mamă-soacră, e, confirmă prietenul...

Dumitru HURUBĂ

cronica tv

Conversând cu Haralampy...

Radu Anton Roman

În timp ce scriam textul de mai sus, PRO TV a anunțat că Radu Anton Roman a murit. La o vârstă nepotrivit de tristă: 57 de ani. Dar nu noi hotărâm data mării plecări – nu o știm; o știm doar pe aceea a venirii...

Nu l-am cunoscut personal, dar mă întâlneam cu el în fiecare duminică, îl așteptam cu drag, curios să-l vad și să-l aud minunându-se de cutare sau cutare bunătățe gastronomică, comentând-o, adulmecând-o și gustând-o cu o bucurie a feței indescritibilă. Era cel care mă purta prin țară deslușindu-mi din tainele savuroaselor bucate românești. Știa să le dea, de fiecare dată și oricărui fel de mâncare acea alură de preparat-minune; avea un mod aparte de a-și înveseli chipul explicând cu vocea lui domoală și inconfundabilă ce se întâmpla în ceaun, în cratiță, în tavă... Știa pe de rost ce-știu-câte rețete, avea harul dumnezeiesc de a darui celor din jur și nouă, telespectatorilor, un tip de dragoste specială pentru locurile pe unde umbla și pentru mâncăruri. Și unde nu a fost, și câte preparate nu ne-a oferit prin „ferestruica” televizorului? Nenumărate. Și-acum?... PRO TV-ul a rămas fără unul dintre cei mai importanți colaboratori ai săi, iar noi, telespectatorii, fără desfătarea de a-l avea în casă duminică de duminică.

Așadar, unul dintre cei mai discreți și, cred eu, mai îndrăgii realizatori de emisiuni TV, ne-a părăsit pentru totdeauna ducând-se în altă lume unde, sunt sigur, va avea parte de un loc în loja spiritelor iubite de Dumnezeu.

Fie-i țărâna ușoară celui care ne invita săptămânal în „bucătăria sa”, „Bucătăria lui Radu”, la PRO TV. Mie, cel puțin, îmi va lipsi...

Și dați-mi voie să lăcrimez un pic în memoria omului de televiziune și a scriitorului RADU ANTON ROMAN...

D.H.

actualitatea

Vechea lume nouă

OBSERVATOR CULTURAL, numărul 26 din 25-31 august, publică, prin amabilitatea Alinei Elena Panaitov, interviu luat de Fabian Anton, acum vreo jumătate de an, lui Alexandru Paleologu, despre lumea românească la 1927. Nu e, nicidecum, anul asta cât o epocă, un răstimp necălcăt de curiozitatea urmașilor, mai cu seamă fiindcă atunci a început, între generații (uitați de bonjuriști și tombatere...), o ștafetă cu ghimpi. Așa că ineditul și valoarea „documentarului” din *Observator Cultural* nu stau atât în informații (ceva-ceva se mai știe...), cât în felul cum sînt abordate anumite probleme. Bunăoară, fiindcă Eliade, sau Cioran, sau Ionescu n-au rămas niște „agitatori” fără operă, superbia lor trece, acum, drept mult mai legitimă decît a oricărui tineri de ieri sau de azi. Alexandru Paleologu crede altfel: „Aveam foarte multe relații personale, prin familie, cu intelectuali bătrîni. Adică ce însemna «bătrîni»? Oameni care atunci aveau 40, 45, 50 de ani. Aceștia erau bătrîni... Iar ceilalți aveau de la 18 la 20-30 maximum și se credeau mai deștepti, fiindcă aveau numai tinerețea. Îmi revine acum această furie de atunci, oroarea de tineri. Am oroare de acești tineri cretini! Și asta nu pentru că, acum, sînt foarte bătrîn și găsesc în asta o satisfacție – că nu este nici o bucurie să fii bătrîn, nu e nici o bucurie să te apropii de moarte, însă este normal să accepți apropierea de moarte și să-ți modifice existența la vremea care trebuie, pentru a te pregăti de moarte. E singurul lucru inteligent pe care îl poate face un om de la o vîrstă încolo. Or, acești tineri activi, majoritatea, nu au încetat, nici dacă au îmbătrînit, să se creadă oameni ai vieții și nu ai morții. Idioți! Evident idioți!”. Așadar, *jeunesse – mode d'emploi*. „Tinerețea” lor – dacă Cioran n-ar fi plecat în Franța devenind „mare artist al prozei franceze”, pe lîngă fostul „lamentabil publicist român scandalagiu”, dacă Eliade n-ar fi scris *Oceanografie* – ar fi ars într-o aceeași prostie care-i este, oricînd, oricum, după părerea lui Alexandru Paleologu, patognomonică. E vorba, de fapt, mai mult decît de vîrste, de atitudini. De prostia crudă, energică, foarte amatoare să desfidă și de cea deja demolită, fездатă. Așa se face, deși „un deștept este deștept, bătrîn sau tînăr”, că „un idiot e idiot mai ales cînd e tînăr. Iar cu vîrsta devine autoritar – ceea ce dă idioțeniei lui un anume aplomb”.

Trecînd, spre sfîrșitul discuției, la demontarea unor atacuri foarte strîne de metehnele găsîte (și de dumnealui) *vîrstei crude și necoapte*, Alexandru Paleologu neagă adeziunea lui Eliade la fascism, a lui Nae Ionescu la Mișcarea Legionară și, mai mult, refuză ideea „detectivisticii” pe-asemenea teme, de la cartea Alexandrei Laignel-Lavastine la scotoceala prin arhive a vreunor tineri de azi. În loc să-i condamne, să-i citească, spune un anti-eliadist, un mai-tînăr decît „tinerii”, adversar de idei al lor. E interesant cum, bînd ortodoxismul, „moda” vederilor de (extremă) dreapta, specificul național, deci cam tot ce se discută despre anii '30, cu greșelile și greșiții lor, Alexandru Paleologu scoate un portret surprinzător al lui Eliade, cel pe care l-a văzut ca pe fratele mai mare, plecat de mult de-acasă, cu care nu mai ai de-a face. Dominanta personajului? Inteligența, singura în stare să înnoade firul, măcar acum, cînd îi răsfoim, între mult prea tineri și nu încă bătrîni. Toate utopiile (și *Jungenrepublik*, să zic așa, a lui Eliade și Vulcănescu nu era departe...) vor să dea afară pe cineva din cetate: pe poeți, pe bătrîni, pe evrei. Alexandru Paleologu, i-ar scoate, de-ar putea, pe proști. Numai că „nu-i putem extermina pe proști. Din păcate nu putem! Și, dacă am putea, ar fi rău, căci am rămîne prea

puțini.” Un interviu cu răspunsuri pe șleau, limpede și bine țintit, de colecție...

P.S. Cînd scriu acest rezumat a patru pagini dense, Alexandru Paleologu a încetat, de puțină vreme, din viață. Hîrtia de revistă, efemeră, îl arată cum încă era, în februarie 2005: lucid, atent, *potrivit*...

Lumea pe hard

A apărut, și-n urbea noastră, revista *ORIZONT* (nu știu dacă se-ntîmplă după oful și tînjirea din *DILEMA VECHIE*, dar ne bucurăm, oricît...). Numărul 8, din 19 august, are ce are cu cyberspațiul. Adică Internet, calculatoare, cenoaluri *on-line* etc. Totul începe cu un interviu luat de Cristian Pătrășconiu lui Mircea Vasilescu, despre aceste *hard-uri* care ne conduc. Despre cum îți întoarce ziua pe dos o cît de mică pană de curent. Și nu fiindcă nu mai vezi să scrii în caietul dictando. E vorba, firește, și de lucruri disperant de serioase, precum soarta (crudă...) a calculatorului în școli sau felul de-a face presă bîgînd „acțiune” (palme, pumni, picioare în direct) dincolo de orice limite. Dar, una peste alta, interviul rămîne ghidus, la fel ca articolele care-i urmează, semnate de Adrian Mihalache, Padre Luv, Dana Chetrescu, Daniela Rațiu, Alexandru Popp, Răzvan Țupa, Eugen Suman, Claudiu Komartin, Constantin Vică, Paul Eugen Banciu și Pia Brînzeu. Fiecare brodează, în jurul unui e puțin coafat, cîte o poveste: „Internetul e Queneau, așa cum ducele d'Auge e Cidrolin. Așa cum visul unuia e realitatea altuia, așa cum ei străbat istoria/ memoria timp de peste 700 de ani, unul mergînd înainte, altul privind înapoi. Și cînd istoria va fi făcută, apocalipsa se va deghiza într-un potop din care se va ridica o altă istorie. Și cînd o rețea pica, alta se ridică spre a-i lua locul, și cînd o informație decade, alta mustește pe mormîntul ei, iar ceea ce nu vedem se numește Mîntea Divină a rețelei, care presară din *dot com* în *dot com* mii de flori albastre peste privirea noastră, de mici ahile, ulise sau

femios, cel pus să-i cînte pe Ceilalți” (Constantin Vi... Pentru „dependenți” și nu doar, de căutat și de citit... În încolo, un eseu (de fapt, prima lui parte...) al Ruxand Cesereanu, despre evadare și identitate, despre larve despre fluturi de noapte. În fine, un alt interviu, cu poezia Oana Catalina Ninu, realizat de Eugen Bunaru, despre generația 2000 (plus un comentariu critic, nu tocmai generos de la poet la poet, al lui Tudor Crețu). Membră a urcenaclu literar *on-line* (*Orizont* închide cercul...), Oana Catalina Ninu susține mai degrabă varianta unui grup scriitori care să-și „vîndă”, prin arte poetice aduse în țară, cu moda, textele, decît pe-aceea a „generației-valiză”, care fiecare critic, mentor, afîn deșartă ce găsește de cuvînt. De gîndit și la asta... Cît despre gazetă, n-o fi ea de capita dar concurență presei centrale mai că face!

Despre cărți și alți demoni

Rămînem în provincie (nicidecum în provincie culturală...), la numărul 68, din 1-15 iulie, al *TRIBUNA*. Iarăși interviu, de astă dată luat de Oana Pughineanu. Constantin Țoiu. Despre Uniunea Scriitorilor (*Tribuna* publică, de altfel, o anchetă cu așteptări ale Ruxand Cesereanu, ale lui Adrian Popescu, Teodor Tihan și Ovidiu Pecican de la noua conducere), despre literatura de consuetudine despre deosebirile dintre artiști și despre critică: „Totuși pentru asta trebuie avut o mare toleranță și față de dușmanii de cei care critică. Desigur, este enervant, dar trebuie înțelegi dacă e un act de bună-credință și nu o răzbunare ordinară. Astea nu se discută, dar dacă e de bună-credință trebuie să accepți orice.” Pe pagina următoare, Mihail Mudure publică o răzbunare a recenzentului, de-atîtea cîte nesocotit, fiindcă „recenzia este un fel de cenușă: acceptată în coada oricărui cv și neluată în seamă alcătuirea aceluia număr magic de publicații în funcție de care se poate sări încă o fustă în glorioasă scară ierarhiei universitare. Pentru cei din afara mediului universitar recenzia este, cu atît mai mult, un text minime care nu poate contribui la realizarea *Operei* proprii neapărat magna”. Și-asa să fie, parcă, nici să-ți plîngi cîmilă... Deși articolul are sugestii valoroase de „reabilitare a genului, care-ar putea fi, măcar în parte, urmate.

Ca să trecem la lucruri mai vesele, *SUPLIMENTUL DE CULTURĂ* publică, în numărul 40 din 27 august septembrie, partea a doua a grupajului *Cărțile copilariei*. Răspund, acum, Cecilia Ștefănescu, Emil Brumaru, Robert Șerban, Răzvan Țupa, Elena Vlădăreanu, Alexandru Matei, Bogdan-Alexandru Stănescu. „Veșminte subțiri de mătase, spade fine și-alunecoase ca untdelemnul marchize topite de-amor în calești cu vizitii îmbracate jumătate în alb, jumătate în negru: încă o clipă și nu-și (Emil Brumaru). Sau: „Am senzația uneori că și acum în camera mea din copilărie, mai stau adunate, îngrămădit mișunînd prin colțoare, toate aceste personaje care m-au deschis mintea. Dar o frică mistică mă împiedică să le mai descopăr încă o dată, să le înfîlesc între foile de hîrtie, de teamă să nu iasă de acolo niște bătrîni plicticoși și înțelepți, care să mă trimită-devreme la culcare” (Cecilia Ștefănescu). Răii din basme nu sînt, firește, amintiți, nici de Dracula nu zice nimeni. Doar Marin Mincu, în *Jurnalul lui Dracula*, comentat, în același *Supliment*..., de Luminița Marcu. Două vorbe, că depășesc numărul de semne: „Acesta este Marin Mincu *par lui-même*! Văzut de departe și doar din scris, poate deveni chiar simpatic în nonșalanță sa egocentristă!” Și chiar e, interesant, așa, etalat pe negatoscop...

Simona VASILACH

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare începînd cu

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 26 lei (260.000 lei vechi)
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 52 lei (520.000 lei vechi)
- ☐ abonament un an (52 numere) - 104 lei (1.040.000 lei vechi)

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon :

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația România literară, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completă.

32 pagini - 2 lei
(20.000 lei vechi)
La redacție: 1,50 lei
(15.000 lei vechi)

5948391000016

36